

Poštnina plačana pri
pošti 1102 Ljubljana.

1-2

2024
letnik 33

ŠOLSKA KNJIŽNICA

Vabilo na študijska srečanja za knjižnično dejavnost

Pred iztekom šolskega leta vas že vabimo na študijska srečanja.

Vsebina študijskih srečanj za šolske knjižničarje je namenjena posodobitvi kurikula KIZ in smernicam za izvajanje knjižnično informacijske dejavnosti.

Organizacija srečanj:

1. Študijska srečanja za knjižnično dejavnost **za osnovne šole** bodo potekala po modelu 4 + 4:
  - 4 ure na daljavo – četrtek, 29. avgust 2024,
  - 4 ure v živo – 11. september do 1. oktober 2024 po območnih enotah ZRSS (7 izvedb v popoldanskem času).
2. Študijsko srečanje za knjižnično dejavnost **za srednje šole** bo potekalo v obsegu 8 ur
  - v živo – sredo, 21. avgust 2024, v Novi Gorici.
3. Študijsko srečanje za knjižnično dejavnost **za glasbene šole** bo potekalo po modelu 6 + 2:
  - 6 ur v živo – sredo, 25. september 2024, v Mariboru,
  - 2 uri na daljavo – oktober 2024.

Na študijsko srečanje se strokovni delavci lahko prijavijo v aplikaciji KATIS po enakem postopku kot na preostale programe nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja. Prijave bodo odprte **od 10. 5. do 20. 6. 2024**. Srečanj (v živo ali na daljavo) se bodo lahko udeležili **samo prijavljeni** strokovni delavci.

Termini in lokacije za posamezne predmete oz. področja bodo objavljeni na spletni strani Zavoda RS za šolstvo: www.zrss.si

Šolska knjižnica, letnik 33 (2024), številka 1–2 (120–121)

Ustanovitelj in izdajatelj: Zavod RS za šolstvo
Predstavnik: dr. Vinko Logaj

Uredništvo

Romana Fekonja (odgovorna urednica), Zavod RS za šolstvo
mag. Mateja Drnovšek Zvonar, Osnovna šola Ljubljana – Polje (gostujoča urednica)
Alja Bratuša, Osnovna šola Polzela
Katja Brezovnik, Osnovna šola Vransko-Tabor
Tadeja Česen Šink, Osnovna šola Naklo
Sandra Fišter, Osnovna šola Mokronog
Katarina Jesih Šterbenc, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana
Metka Kostanjevec, Prva gimnazija Maribor
Andreja Urbanec, Osnovna šola Orehek, Kranj
Tatjana Vučko, Osnovna šola Il Murska Sobota

Naslov uredništva: Romana Fekonja, Zavod RS za šolstvo, OE Maribor, Trg revolucije 7, 2000 Maribor, tel. 02/320 80 65, e-pošta: revija.solskaknjiznica@zrss.si

Urednica založbe: Simona Vozelj

Lektura: Valentin Logar

Prevod izvodkov v angleščino: Ensitra prevajanje,

Brigita Vogrinec Škraba, s. p.

Oblikovanje: Grafex d. o. o.

Grafična priprava: Art Design, d. o. o.

Tisk: Present d. o. o.

Naklada: 590 izvodov

Letna naročnina (štiri številke): 33,00 € za šole in druge ustanove, 24,75 € za individualne naročnike, 12,50 € za študente, upokojece; 38,00 € za naročnike iz tujine. Cena posamezne številke v prosti prodaji je 11,00 €, dvojne pa 22,00 €; v cenah je vključen DDV.

ISSN 0353-8958

Naročila: Zavod RS za šolstvo – založba, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana; zalozba@zrss.si.

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, pod zaporedno številko 575.

Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana.

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Uvodnik

Mateja Drnovšek Zvonar: Vrline šolskega knjižničarja	2

Stroka

Nevenka Dragovan Makovec: Generativna umetna inteligenca v šolski knjižnici	3

Stroka in praksa

Urška Peršin Mazi: Šolska knjižnica na vrtu	12
Aleksandra Ivanšek: Spodbujanje branja z različnimi dejavnostmi na Osnovni šoli Šentjernej ..	16
Mateja Petan: Razvijanje knjižnične vzgoje pri pouku spoznavanja okolja v tretjem razredu ...	28
Katarina Jesih Šterbenc: sBiblos in njegova uporaba v šolski knjižnici Srednje vzgojiteljske šole, gimnazije in umetniške gimnazije Ljubljana	34
Nina Čelešnik: Učenci s skotopičnim sindromom v šolski knjižnici	39
Tina Pajnik in Špela Perpar Rezelj: Prehod iz vrtca v šolo – izzivi šolske knjižnice v predšolskem obdobju	44
Anita Zupanc: Branje in spodbujanje govorno-jezikovnega razvoja otrok v vrtcu Vransko – preventivne dejavnosti svetovalne delavke na področju jezika	50
Katja Mrak: Bralna pismenost onkraj meja – Aljaska	57
Patricija Bračič: Z Martinom Krpanom smo vzljubili književnost	64
Andreja Nagode Burger: Kamišibaj v šolski knjižnici	69
Nataša Logar Andič: Vse poti vodijo v knjižnico	78
Urška Repinc in Irena Bando: Srečanje dveh projektov Erasmus+	85

Odmevi

Mateja Drnovšek Zvonar: Posvetovanje sekcij ZBDS 2023	93
Katarina Marin Hribar in Andreja Nagode Burger: 75. Frankfurtski knjižni sejem	93
Tadeja Česen Šink: Izobraževalni dan Društva bibliotekarjev Gorenjske: Kjer so pravljice doma ..	94

S knjižnih polic

Romana Fekonja: Kartice Beri in pripoveduj	96

Iskrica

Tina Mlakar: Knjižni božični škrat	97
Nevenka Dragovan Makovec: Novoletna čestitka z umetno inteligenco	97

Vrline šolskega knjižničarja

Mag. Mateja Drnovšek Zvonar, gostujoča urednica

Skupaj s pomladjo smo jo le dočakali, novo podobo naše najljubše revije Šolska knjižnica. Od zdaj naprej vas bo v vseh odtenkih mavrice spremljala v barvah. Verjamem, da jo boste še raje vzeli v roke, čeprav je bila že prej polna idej, iz katerih ste lahko črpali navdih in si zamislili svoje ure KIZ-a ali svoje projekte ter jih še nadgradili. Želimo si, da svoje izkušnje še naprej delite tudi z nami in da bomo že naslednjič v reviji objavili vaš prispevek.

Prepričana sem, da bodo revijo z veseljem v roke vzeli tudi novinci, ki se prvič srečujejo z delom šolskega knjižničarja. Glede na številne razpise, ki jih je bilo mogoče spremljati v zadnjih mesecih, je videti, da se šole ne soočajo samo s pomanjkanjem učiteljev, temveč tudi knjižničarjev. Naša revija bo vsem mladim kolegicam in kolegom lahko v pomoč pri snovanju delovnih ciljev in uveljavljanju na šoli.

Lepo je, če pridejo na šolo, kjer je delo šolskega knjižničarja cenjeno, in lahko nadaljujejo in nadgrajujejo delo svoje predhodnice oz. predhodnika, na žalost pa se tudi dogaja, da nekatera vodstva knjižničarje jemljejo kot idealno rešitev za nadomeščanje odsotnih učiteljev. Vsak dober knjižničar pa lahko nadomeščanje (ki seveda ne sme postati njegova primarna naloga) izrabi kot možnost, da predstavi pomembnost svojega dela in naveže tesnejše stike z učenci, ki so kar malo pozabili, kje se nahaja knjižnica.

Strast do branja in knjig bo knjižničar lahko prenesel na učence tudi drugače kot samo z nadomeščanjem. Tu je ključnega pomena sposobnost komunikacije in argumentacije, ki sta zelo pomembni, da ravnateljem predstavimo naše temeljno poslanstvo. Hkrati se moramo zavedati, da ravnatelji in tudi preostali zaposleni opazujejo, kako delamo, in dobro delo je vedno opaženo. Vsi pa smo se na začetku morali dokazati. Pogosto smo mi tisti, ki prvi stopimo do sodelavcev in jim ponudimo sodelovanje za razna medsebojna povezovanja. Ne čakajmo, da bodo ta korak storili drugi. Prijaznost in iniciativnost nas namreč lahko pripeljeta zelo daleč. V prvih letih zaposlitve to seveda zahteva veliko mero dobre organiziranosti, ki nam omogoča, da lahko preskakujemo iz dejavnosti na dejavnost. Ob vsem tem pa je naša najpomembnejša lastnost empatija. Razumevanje potreb in interesov učencev, zaposlenih, staršev, vodstva, zastopnikov založb in drugih je ključnega pomena za naše delo. Še tako dobre organizacijske in komunikacijske sposobnosti ne bodo padle na plodna tla, če se ne bomo znali živeti v sogovornika. Hkrati pa moramo biti pripravljeni nenehno spremljati trende v knjižničarstvu ter literaturi za otroke in mladino in se učiti.

Šolska knjižnica že dolgo ni več samo, »shramba« knjig in prostor, kjer se učenec/dijak zadrži le toliko časa, da si izposodi knjigo za domače branje ali referat, ki ga mora narediti. Če knjižničar premore vse zgoraj naštet lastnosti, bo knjižnica to, kar ves čas poudarjamo: srce šole. Varen prostor, ki ga ne želijo zapustiti niti učenci niti zaposleni. Prostor, v katerem je vedno živžav, kjer vzgajamo bralce in hkrati krepimo kulturo spoštovanja ter v katerega se vedno znova radi vračamo prav vsi – knjižničar in vsi zvesti obiskovalci knjižnice.

Generativna umetna inteligenca v šolski knjižnici

Generative Artificial Intelligence in School Library

Nevenka Dragovan Makovec

Izvleček

Na področju programske opreme so leto 2023 zaznamovali generativni umetnointeligentni roboti. Najbolj prepoznavni predstavnik je ChatGPT, ki je povzročil pravo revolucijo pri uporabi umetne inteligence na večdomenskem področju. Po uvodnem delu, opisu zgodovinskega razvoja in opisu zmožnosti in omejitev generativne umetne inteligence (GenUI), prispevek predstavi celovito analizo, kako tehnologija GenUI revolucionarno spreminja knjižnične storitve. Prispevek predstavlja nekaj aktualnih področij uporabe v knjižnicah, kot so: ocenjevanje in izboljšanje spletnih strani knjižnic, pomoč pri akademskem raziskovanju in študiju, optimizacija knjižničnih virov, knjižnični klepetalni roboti, izboljšana dostopnost in uporaba povzetkov, podpiranje izobraževalnih pobud in možnost povečanja usposobljenosti knjižničarjev. Obravnava tudi kritična etična vprašanja, pri čemer se osredotoča na natančnost in zanesljivost vsebin, ki jih ustvarja GenUI. Ob navedenem je pomembno tudi spoznanje, da morajo knjižničarji slediti napredku GenUI ter se zavzemati za nenehno učenje in prilagajanje. Končno se dotakne tudi prihodnjih trendov in poudarja vse večji pomen GenUI v sodobnem knjižničarstvu.

Ključne besede: generativna umetna inteligenca, ChatGPT, knjižničarstvo, primeri uporabe

UDK 004.8:027.8

Abstract

In the field of software, the year 2023 was marked by generative AI robots. The best-known representative is ChatGPT, which has caused a genuine revolution in the application of artificial intelligence in multi-domain operations. After the introductory section, the description of historical development, and the description of the capabilities and limitations of generative artificial intelligence (GenAI), the article presents a comprehensive analysis of how GenAI technology is revolutionizing library services. The article presents a few topical areas of application in libraries, such as: reviewing and improving the websites of libraries; assisting with academic research and studies; optimizing library sources; library chatbots; improving access to and use of abstracts; promoting educational initiatives; and providing the opportunity to improve the qualifications of librarians. The article also discusses the critical ethical issues, focusing on the accuracy and reliability of content generated by GenAI. In addition to the above, it has also reached an important realization that librarians must keep up with GenAI advancements and strive for continuous learning and adaptation. The article also touches on future trends and highlights the growing importance of GenAI in modern library science.

Keywords: generative artificial intelligence, ChatGPT, library science, use cases

1 Uvod

Konec leta 2022 smo z objavo generativnega umetno-inteligenčnega klepetalnika ChatGPT dobili večdomenski klepetalni robot, ki je znal odgovarjati tako rekoč na vprašanja z vseh področij. Program je zabeležil najhitrejšo rast števila uporabnikov v vsej zgodovini, saj je samo v dveh mesecih dosegel 100 milijonov uporabnikov.

V prispevku se osredotočamo na vpliv in pomen generativne umetne inteligence (GenUI) na delo šolske knjižnice. Pri tem opišemo potencialna področja, kot so: vrednotenje in izboljševanje spletnih strani knjižnic, podpora akademskim raziskavam, optimizacija knjižničnih zbirk, boljše iskanje, izboljšanje dostopa do znanja z opisovanjem, povzemanjem in prevajanjem ter izvajanjem klepetalnih robotov. Ob tem ugotavljamo in poudarjamo pomen razumevanja in uporabe GenUI v knjižnicah ter potrebo, da knjižničarji to znanje prilagodijo in posredujejo uporabnikom. Prispevek obravnava tudi etične pomisleke glede točnosti odgovorov GenUI.

Članek je razdeljen na več poglavij. V drugem poglavju navedemo uporabljeno metodologijo. V tretjem poglavju obravnavamo zgodovino GenUI. Poznavanje tega je pomembno zaradi razumevanja pogojev, ki so pripeljali do trenutnega izjemno hitrega razvoja področja. V četrtem poglavju pregledamo zmožnosti in omejitve generativne umetne inteligence in v petem poglavju pokažemo sedanje in potencialne primere uporabe generativne umetne inteligence v knjižničarstvu. Kritični pogled na ugotovitve je zapisan v šestem poglavju in podan je predlog za nadaljnje raziskovalno delo.

2 Metodologija

Pri pregledu sedanjega stanja GenUI v knjižničarstvu je bila uporabljena opisna metoda, ki je vključevala podroben opis obstoječega stanja na podlagi dosegljivih virov. Nato smo uporabili metodo kompilacije za učinkovito sintetiziranje in povzemanje rezultatov tujih znanstvenih raziskav, kar je zagotovilo globalni pogled na temo.

Obseg raziskave smo metodično omejili na sistematično zbiranje in analitično preučevanje sekundarnih virov. To je vključevalo znanstvene in strokovne članke, kar je zagotovilo široko in reprezentativno razumevanje tematike.

Pri oblikovanju seznama možnih uporab in najboljših praks je bil uporabljen pristop induktivnega sklepanja. Ta metoda je olajšala pridobivanje splošnih načel in priporočil za praktično izvajanje iz konkretnih primerov in študij primerov. Rezultat je nabor uporab, prilagodljiv za splošno uporabo na področju šolskega knjižničarstva, ki izkorišča zmožnosti GenUI za izboljšanje knjižničnih storitev in dejavnosti.

3 Zgodovina generativne umetne inteligence

Leta 1956 so McCarty, Minsky in Shannon v Dartmouthu (ZDA) organizirali poletno delavnico za raziskovalce. Prišlo je 10 raziskovalcev, ki so povzročili rojstvo nove znanosti umetne inteligence.

Do poznih šestdesetih let 20. stoletja lahko govorimo o vzponu UI. Dobili smo programski jezik LISP (McCarthy) in reševalnik splošnih problemov (*General Problem Solver – GPS*) oziroma program za splošne namene, ki simulira človeški način reševanja problemov (Newell in Simon). V zgodnjih sedemdesetih letih je bila večina projektov UI ustavljena, ker nobena rešitev ni uspela rešiti kakega problema realnega sveta oziroma ni bilo bistvenih rezultatov. Obstoj ločene znanosti umetne inteligence je bil vprašljiv. Vseeno je šel razvoj naprej in 1972 je bil predstavljen jezik Prolog (Colmerauer, Kowalski), ki je bil eden prvih logičnih programskih jezikov. Jezik se je uporabljal za obdelavo naravnega jezika, ekspertne sisteme in za dokazovanje trditve. Prišli smo tudi do prvih ekspertnih sistemov, kjer je bilo uporabljeno ekspertno znanje v obliki pravil. Ozko grlo teh sistemov je bilo dejstvo, da eksperti ne znajo vedno izraziti svojega znanja v obliki pravil ali razložiti bistvo svojega sklepanja. Sledilo je razočaranje glede aplikativnosti teh sistemov in bil je govor o »zimi UI«. Od sredine osemdesetih let pa lahko

Program je zabeležil najhitrejšo rast števila uporabnikov v vsej zgodovini, saj je samo v dveh mesecih dosegel 100 milijonov uporabnikov.

govorimo o ponovnem rojstvu UI, saj smo dobili uspešne nevronske mreže. Koncepti so bili znani od sredine šestdesetih, a šele sredi osemdesetih let so bili na voljo dovolj zmogljivi računalniki za eksperimentiranje z njimi. Prelomni trenutek je bil 1986, ko sta Rumelhart in McClelland ponovno iznašla in izboljšala algoritem povratnega učenja (angl. *back-propagation learning algorithm*). Nevronske mreže se lahko nauči in prilagodi spremembam v problemskem okolju. Lahko se določi vzorce v situacijah, kjer pravila niso znana in kjer so prisotne nejasne in nepopolne informacije.

Za začetek GenUI bi lahko šteli generativno nasprotniško mrežo (*Generative Adversarial Network – GAN*), ki jo je leta 2014 predstavil Ian Goodfellow. Mreža GAN je sestavljena iz dveh nevronske mreže: generatorja in diskriminatorja, ki delujeta drug nasproti drugemu. Generator se uči ustvarjati realistične vzorce podatkov, diskriminator pa ocenjuje generator in mu zagotavlja povratne informacije. Ta postopek učenja omogoča mrežam GAN, da ustvarjajo zelo prepričljive in izvirne rezultate za ustvarjanje realističnih slik, besedil in glasbe (Nadeem, 2023).

Razvoj se tu ni ustavil. Pravi preboj se je zgodil s sočasnim pojavom štirih pogojev:

1. Na voljo smo dobili veliko digitaliziranih vsebin, od besedil do slik. Naj omenimo samo največje repozitorije: Common Crawl, Wikipedia, Github. Common Crawl je največji repozitorij, ki vsebuje več kot 250 milijard internetnih strani in tako danes predstavlja temeljni korpus besedil, s katerimi poteka učenje velikih jezikovnih modelov, kot je npr. GPT (Common Crawl, 2023).
2. Na voljo je zmogljiva strojna oprema, ki je nujna za učenje globokih nevronske mreže, na katerih temelji GeuUI. Primer so grafične kartice Nvidia A100, ki vsebujejo po 6912 Cuda procesorskih jeder, ki omogočajo paralelno izračunavanje parametrov nevronske mreže.
3. Leta 2017 je razvojna skupina Google Brain objavila nov koncept nevronske mreže, poimenovane Transformer (Vaswani, A. idr., 2017). Ta nevronska mreža ne zakodira samo besed, ampak tudi pomen (kontekst) besed v stavkih. To je izjemno pomembno, saj je pomen besed pogosto odvisen od pomena drugih besed, ki so pred ali za njimi.
4. Povečane potrebe po digitalizaciji v okviru Industrije 4.0 so podale temelje, da je prišlo do kritičnega razvoja na prej omenjenih točkah 1–3.

Lahko rečemo, da je bilo za GenUI prelomno leto 2022, saj smo dobili:

- program za generiranje slik Midjourney (Midjourney Inc) (junij 2022);
- program za generiranje slik Stable Diffusion (CompVis Group) (avgust 2022);
- program za generiranje slik DALL-E2 (OpenAI) (september 2022);
- generativni jezikovni robot ChatGPT (OpenAI) (november 2022).

Razvoj gre naprej in danes smo priča multimodalnim modelom, kot so: ChatGPT4 (OpenAI), Bard (Google), ki ga poganja Microsoft Gemini, Llama 2 (Meta), Claude 2 (Anthropic), Ernie (Baidu) in Microsoft Copilot.

Bralec lahko več o zgodovini UI in zgodovini GenUI izve iz virov Lawton (2023) in Dash (2023).

4 Zmožnosti in omejitve generativne umetne inteligence

GenUI v osnovi: dopolnjuje oziroma nadaljuje stavke, generira besedila kot sporočila, članke in eseje, povzema besedila, odgovarja na vprašanja na podlagi konteksta, prevaja, razvršča besedila in programira. Ker se modeli GenUI učijo na obstoječih podatkih in odgovore pripravljajo na podlagi naučenega in shranjenega konteksta besed in ker v bistvu ne razumejo pomena besed, lahko navedejo napačne ali zavajajoče informacije. Iz tega dejstva izhajajo vse slabosti GenUI:

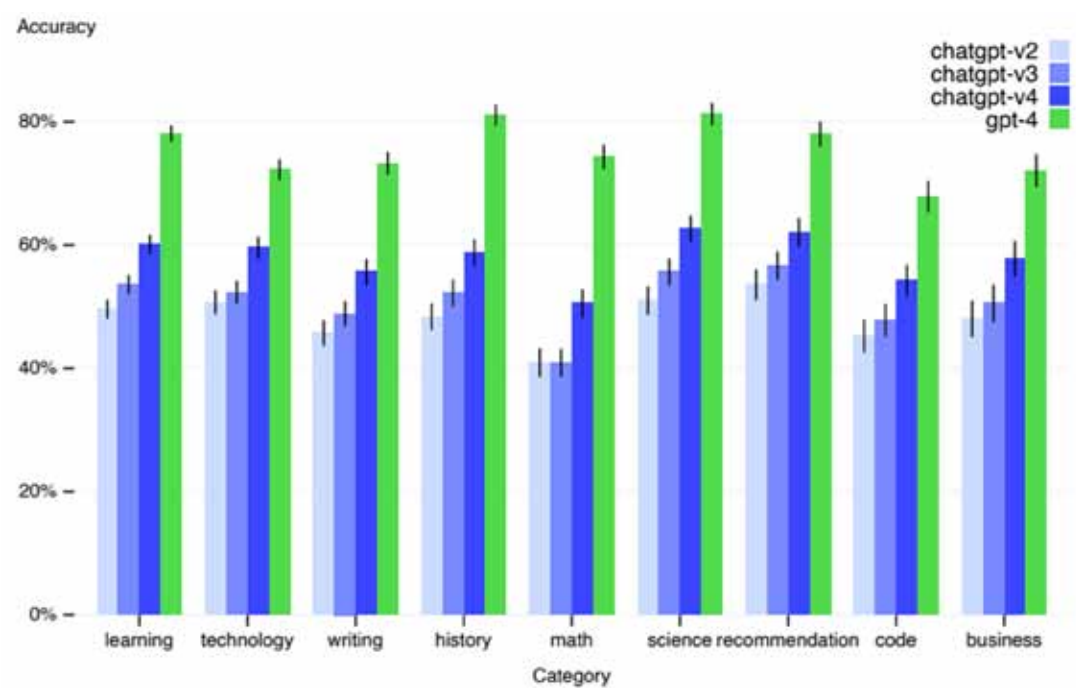
- Ne razmišlja in ne razume resničnega pomena, ki se skriva za generiranimi besedami.
- Ne presoja. GenUI ustvarja odzive na naše ukaze ali sestavlja besedila z uporabo naučenih vzorcev, vendar ti rezultati ne izhajajo iz zavestnega razmišljanja ali etičnega premisleka.

Razvoj gre naprej in danes smo priča multimodalnim modelom, kot so: ChatGPT4 (OpenAI), Bard (Google), ki ga poganja Microsoft Gemini, Llama 2 (Meta), Claude 2 (Anthropic), Ernie (Baidu) in Microsoft Copilot.

- Haluciniranje. Včasih je odgovor na vitez popoln, a je generirano nekaj, kar ne obstaja. Besede sicer jezikovno pašejo skupaj, a faktografsko zapisano ne drži.
- Generirana besedila so lahko površna, brez globine in vpogleda. Tukaj sicer močno pomagajo boljše napisani ukazi ali prompti.

Na sliki 1 je prikazan napredek modelov GPT glede faktografske točnosti na različnih področjih (domenah). 100 % točnost je idealni človeški odgovor.

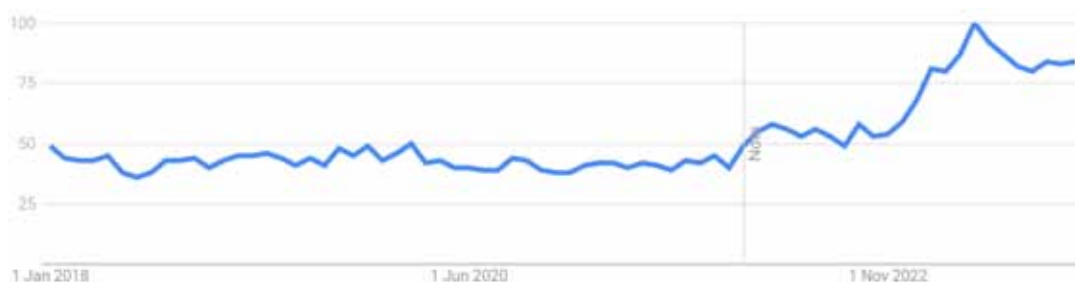
Prav glede pravilne in učinkovite uporabe GenUI in pravilnega pisanja ukazov se je že oblikovalo novo področje znanosti, ki ga poimenujemo *Prompt engineering*. Postavljena so tudi že temeljna pravila dobrega pisanja ukazov.

Slika 1: Faktografska točnost modelov GPT
Vir: OpenAI, 2023.

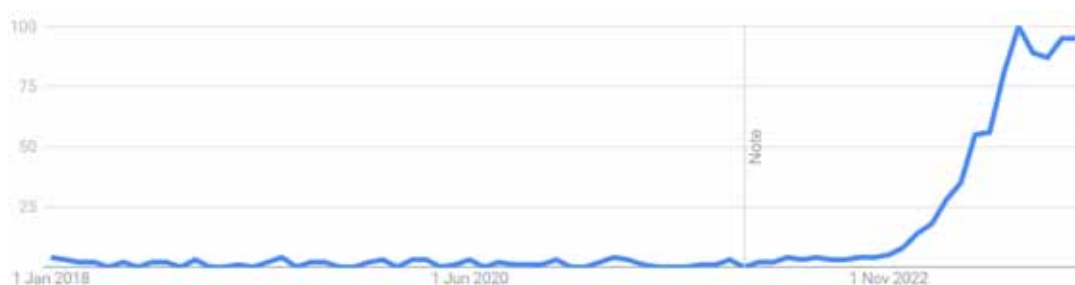
5 Uporaba generativne umetne inteligence v šolski knjižnici

Obseg iskanja v Googlu je dober kazalnik interesa za posamezno področje. Lahko ugotovimo, da se je od konca leta 2022 zanimanje za umetno inteligenco (UI) povečalo za skoraj 50 % (slika 2). Porast časovno sovпада in je dejansko deloma posledica povečanja zanimanja za generativno umetno inteligenco (slika 3). Zanimalo nas je, ali je prišlo tudi do spremembe zanimanja za umetno inteligenco v knjižnicah. Na sliki 4 vidimo, da tega ne moremo trditi, saj se zanimanje ni spremenilo. Celo nasprotno, lahko sklepamo, da UI v knjižnice še ni prišla oziroma da uporabniki uporabe GenUI-rešitev še ne povezujejo s knjižnicami.

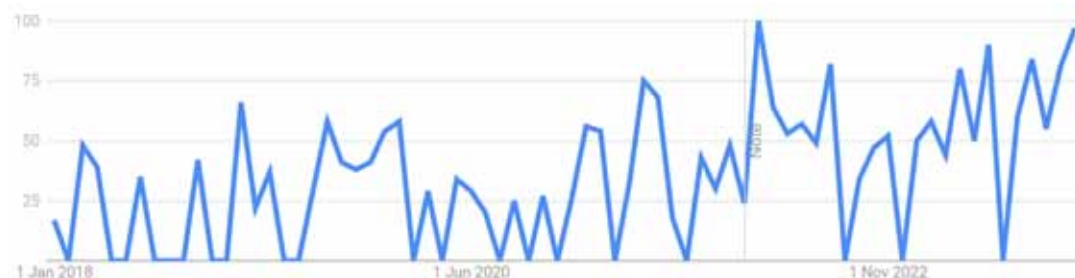
Slika 2: Iskanja v Googlu po »artificial intelligence« v času od 1. 1. 2018 do 24. 12. 2023

Vir: Zanimanje skozi čas, b. d.

Slika 3: Iskanja v Googlu po »generative artificial intelligence« v času od 1. 1. 2018 do 24. 12. 2023

Vir: Zanimanje skozi čas 2, b. d.

Slika 4: Iskanja v Googlu po »artificial intelligence in libraries« v času od 1. 1. 2018 do 24. 12. 2023

Vir: Zanimanje skozi čas 3, b. d.

Lahko ugotovimo, da se je od konca leta 2022 zanimanje za umetno inteligenco (UI) povečalo za skoraj 50 %.

Ker nismo našli sistematične obravnave možne uporabe GenUI v knjižničarstvu, smo vprašanje postavili kar klepetalniku ChatGPT4. Pogovor je potekal v angleškem jeziku zaradi pričakovanega boljšega odziva. Ukaz (angl. *prompt*) je bil: »Deluj kot strokovnjak za umetno inteligenco in profesionalni knjižničar. Sestavi seznam možnih načinov uporabe generativne umetne inteligence v knjižničarstvu. Če obstajajo dejanski primeri uporabe, navedi tudi vir.« Odziv je bil dober in dobili smo seznam sedmih področij in pripadajoče internetne vire. Področja: pomoč pri akademskem raziskovanju, optimizacija knjižnične zbirke, odločanje na podlagi podatkov, podpiranje izobraževalnih pobud, izboljšanje usposobljenosti knjižničarjev, ustvarjanje vsebin in implementacija klepetalnih robotov. V nadaljevanju smo za vsako področje zahtevali po 4 bistvene vsebine. Uporabili smo ukaz: »Poglobi se v (področje) in napiši bistveno v 4 kratkih točkah.« Zaradi znane lastnosti haluciniranja GenUI je od te točke naprej sledilo preverjanje, ali so generirane navedbe faktografsko točne. Pomoč GenUI je bila v začetni fazi pregleda področja dobra. V nadaljevanju navajamo pregled možnih področij uporabe in pripadajoče vire.

Zaradi znane lastnosti haluciniranja GenUI je od te točke naprej sledilo preverjanje, ali so generirane navedbe faktografsko točne.

Delo, narejeno z GenUI, ni avtorsko delo.

5.1 Vrednotenje in izboljšava spletnih strani knjižnic

Na 88. kongresu IFLA World Library and Information Congress je septembra 2023 Jingjing Wu (Wu, 2023) predstavila potencialno možno uporabo GenUI pri vrednotenju in izboljšavi spletnih strani knjižnic. Predstavljen je bil način analiziranja berljivosti spletnih strani, pri kateri ChatGPT oceni in izboljša besedilo, da ga uporabnik lažje razume. Obravnavani sta bili tudi uporaba na mobilnih napravah in optimizacija za iskalnike. Wu je ugotovila, da lahko s ChatGPT pregleda kodo spletne strani in ugotovi morebitne težave z dostopnostjo ter predlaga izboljšave glede zagotavljanja pravilne uporabe alternativnega besedila za slike, označevanja polj obrazcev, ustrezno uporabo naslovov in kodo za dostopnost elementov tipkovnice. Nazadnje lahko ChatGPT oceni delovanje spletnega mesta in predlaga načine za njegovo izboljšanje. ChatGPT lahko ugotovi področja spletnega mesta, ki povzročajo težave z zmožljivostjo (počasno nalaganje), in zagotovi priporočila za njeno izboljšanje, kot so optimizacija slik, pomanjšanje kode in zmanjšanje števila zahtevkov HTTP.

Predstavljena je bila tudi praktična uporaba ChatGPT pri analizi in izboljšavi spletnih strani. Wu je kot začetek predlagala ukaz: *»Popravi vsebino spletne strani, pri čemer uporabi jezik, ki je usmerjen k uporabniku, in slog, ki hitro razkrije ključne informacije. Uporabi jasne naslove in razporeditev, ki omogoča skeniranje, da izboljša splošno razumevanje in berljivost. Predlagana stopnja Flesch-Kincaid je 8.«*

5.2 Pomoč pri pisanju raziskovalnih nalog in akademskem raziskovanju

GenUI lahko raziskovalcem pomaga na več področjih:

- pri oblikovanju hipotez, ki ponujajo nove perspektive in ideje za raziskovanje;
- pri razvoju raziskovalnih idej glede na področje zanimanja;
- pri pripravi predhodnega raziskovalnega gradiva v smislu oblikovanja začetnih osnutkov raziskovalnih člankov ali predlogov. Gre za poenostavitev zgodnje faze akademskega pisanja;
- pri analizi in interpretaciji podatkov. GenUI lahko izlušči ključne ugotovitve in pomaga pri razlagi rezultatov raziskav.

Pri Harvard University (Harvard University, 2023) pri tem opozarjajo, da je pred uporabo treba razmisliti o pravilih glede uporabe GenUI, ki jih določa univerza ali naročnik raziskave. Gre predvsem za vprašanja zaupnosti podatkov in za nujno preverjanje odgovorov GenUI. Pri tem je treba upoštevati še omejitve GenUI, ki v odgovorih lahko ni točna, čeprav so odgovori videti verodostojno. Ne nazadnje gre še za vprašanje avtorskih pravic. Delo, narejeno z GenUI, ni avtorsko delo.

5.3 Optimizacija nakupovanja knjig za šolsko knjižnično zbirko in dodeljevanje virov

GenUI lahko pomaga pri odločitvah glede nabave knjig, da ustrezajo potrebam uporabnikov knjižnice. GenUI lahko analizira potrebe uporabnikov ter na podlagi tega predlaga nakup knjig. Poleg tega lahko zagotavlja pregled najbolj uporabljenih gradiv in tako pomaga šolskim knjižničarjem pri učinkovitejšem razporejanju virov. Ne smemo pozabiti na stroškovno učinkovitost. GenUI lahko pomaga zmanjšati nepotrebne stroške, kar knjižnicam omogoča, da sredstva svojih proračunov pametno vlagajo v gradivo, ki najbolje služi uporabnikom.

Chiancone (2023) vidi uporabo še pri avtomatizaciji postopkov katalogizacije, digitalizaciji gradiv in učinkoviti organizaciji informacij ter pri napovedovanju prihodnjega povpraševanja po določenih virih. UI lahko tudi analizira podatke o uporabnikih in prepozna trende in vzorce iskanj in celo obremenitve knjižnice po delih dneva. Te informacije lahko knjižnicam pomagajo pri sprejemanju odločitev glede dodeljevanja virov, odpiralnih časov šolske knjižnice in preostalih operativnih zadev.

5.4 Knjižnični klepetalni roboti

Klepetalni roboti, ki jih poganja GenUI, lahko obravnavajo rutinske poizvedbe, kot so delovni čas knjižnice ali razpoložljivost knjig in vsebinsko iskanje po knjižničnih virih. Ker delujejo 24 ur na dan,

uporabnikom knjižnice vedno zagotavljajo potrebne informacije. Danes ponudniki GenUI, kot je npr. OpenAI, omogočajo, da z uporabo njihovih programskih vmesnikov (API) naredimo prilagojene klepetalne robote, ki jih naučimo in prilagodimo vsebinam našega knjižničnega korpusa in dokumentom knjižnice (pravila uporabe, časi odprtja itd.). Tako lahko uporabniki prek pogovora s klepetalnim robotom dobijo relevantne informacije o knjižnici. Klepetalni roboti lahko uporabnikom predlagajo knjige, ki ustrezajo njihovim interesom, in ponujajo prilagojene nasvete za učenje in raziskovanje.

Ko uporabniki prejmejo prilagojena priporočila, je večja verjetnost, da bodo predlagane vire uporabili in raziskovali. Ta večja zavzetost lahko privede do boljšega razumevanja vsebin, ki jih preučujejo, in spodbuja pristno radovednost za učenje. Ko uporabniki odkrijejo ustrezna in zanimiva gradiva, postanejo bolj motivirani za nadaljnje raziskovanje, kar obogati njihovo izobraževalno pot.

Klepetalni roboti razumejo zapletene poizvedbe in uporabnikom omogočajo hitrejšo iskanje ustreznih virov.

Dilmegani (2023) je med potencialno uporabo klepetalnih robotov navedel še: prijavo, podaljšanje ali preklic članstva, pošiljanje opomnikov za podaljšanje članstva, pomoč strankam glede tehničnih vprašanj.

Zagotovo velja, da je moč s klepetalnimi roboti ustvariti pozitivno uporabniško izkušnjo in spodbuditi učenje – uporabnike k rednemu obiskovanju knjižnice.

5.5 Izboljšana dostopnost in uporaba povzetkov

Tehnologije GenUI lahko pretvorijo besedilo v govor ali pomagajo pri prevajanju, s čimer so viri dostopnejši dijakom s posebnimi potrebami ali jezikovnimi ovirami. Tako uporabnikom omogočimo samostojen in učinkovit dostop do knjižničnih virov ne glede na izvorni jezik vira.

GenUI lahko analizira in pridobiva informacije iz besedilnih virov, kot so raziskovalni članki. Ta zmožnost pomaga pri povzemanju vsebine, prepoznavanju ključnih točk in pomaga pri raziskovanju.

Ker GenUI izjemno učinkovito povzema besedila, lahko obsežne knjige, ki so digitalizirane, hitro preberemo v obliki povzetka. To storimo na način, da GenUI podamo ukaz, da naprej navede kazalo knjige. Potem lahko zahtevamo za vsako poglavje posebej, da ga povzame v obsegu, ki ga določimo, in/ali izpiše ključne točke poglavja. Če nas določeno področje zanima podrobneje, se osredotočimo nanj in zahtevamo podrobnosti.

5.6 Izboljšanje usposobljenosti šolskih knjižničarjev

Knjižničarji lahko z uporabo GenUI izboljšajo svojo usposobljenost. Pridobivanje informacij je lahko dosti hitrejšo. Gre za področja izboljšanja digitalne pismenosti z znanji uporabe GenUI. Omogočena sta napredno iskanje informacij in učinkovita pomoč pri raziskovanju. Znanje uporabe GenUI knjižničarje tudi pripravi na prihodnji tehnološki napredek in s tem optimizirajo uporabnost GenUI pri knjižničnih storitvah.

Pri Lorcan Dempsey (Lorcan Dempsey, 2023) poudarjajo, da morajo knjižničarji razviti nove raziskovalne spretnosti in obvladovati morebitne škodljive učinke GenUI. Knjižničarji morajo postati ozaveščeni potrošniki in izobraževalci o GenUI za uporabnike knjižnic. To pomeni, da se mora vloga knjižničarjev spreminjati glede na okolje, ki ga poganja ta tehnologija.

5.7 Podpiranje izobraževalnih pobud

Posebej za šolske knjižnice velja, da lahko GenUI z različnimi primeri uporabe bistveno izboljša izobraževalne pobude v knjižnicah:

- Z GenUI lahko razvijemo izobraževalne vsebine, ki so prilagojene posameznim učnim stilom in potrebam.

GenUI lahko analizira in pridobiva informacije iz besedilnih virov, kot so raziskovalni članki. Ta zmožnost pomaga pri povzemanju vsebine, prepoznavanju ključnih točk in pomaga pri raziskovanju.

- GenUI lahko uporabimo za ustvarjanje zanimivih in interaktivnih učnih orodij za bolj poglobljeno izobraževalno izkušnjo.
- Pomoč GenUI je lahko dobrodošla tudi pri oblikovanju raznih izobraževalnih tečajev. Pomaga lahko pri strukturiranju in oblikovanju tečajev ter pri izdelavi potrebnih vprašanj za preverjanje doseženega znanja.

6 Razprava

V prispevku smo navedli nekaj potencialnih uporab GenUI v knjižničarstvu. Vse navedene uporabe imajo transformativni vpliv na delovanje knjižnic, storitve in vlogo knjižničarjev tudi v šoli. Ugotovili smo, da se morajo knjižničarji prilagoditi in razširjati znanje o GenUI ter tako zagotoviti, da knjižnice ostanejo v ospredju upravljanja informacij v digitalni dobi.

Na nekaterih mestih smo omenjali ChatGPT in navedli pripadajoče ukaze. Navedeno velja tudi za druge GenUI-klepetalnike. Pogovor poteka podobno, če ne enako.

6.1 Omejitve raziskave

Pregled je bil omejen na GenUI, ki je podzvrst UI. Ker pa je področje GenUI široko, šele ugotavljamo, na katerih področjih lahko uporaba poveča učinkovitost. V prispevku smo se dotaknili samo nekaterih uporab GenUI v šolskem knjižničarstvu. Ker je GenUI danes večdomenska, je možnosti uporabe bistveno več. V omejenem času sestave prispevka nismo našli širšega sistematičnega pregleda uporab GenUI v šolskem knjižničarstvu.

6.2 Predlog za nadaljnje raziskovalno delo

Pregled virov je pokazal, da obstajajo različni pogledi na uporabo GenUI v šolskem knjižničarstvu. Za nadaljnje raziskovalno delo bi priporočili celovit pregled dobrih praks z izvedbo primarne anketne raziskave med knjižničarji. Primerno bi bilo vključiti tudi vprašanja glede načrta uvedbe UI v knjižnice do leta 2026, ki so ga sprejeli na 87. IFLA World Library and Information Congress leta 2020 (IFLA, 2020).

7 Sklep

V prispevku smo obravnavali zgodovino GenUI in navedli možne aplikacije v knjižničarstvu, vključno z vrednotenjem in izboljševanjem spletnih strani, podporo raziskovalnemu delu v šoli in akademskemu raziskovanju, optimizacijo zbirk in izvajanjem klepetalnih robotov. Poudarek je bil tudi na pomenu razumevanja in uporabe GenUI v knjižnicah ter potrebi, da knjižničarji to znanje prilagodijo in posredujejo uporabnikom. Nekaterih etičnih pomislekov smo se samo dotaknili. Izpostavili smo bistvenega, to je vprašanje dejanske točnosti, povezane z uporabo GenUI. Ugotovili smo, da je razumevanje transformativnega vpliva GenUI na delovanje knjižnic, storitve in vlogo knjižničarjev ključnega pomena. Obravnavali smo tudi prihodnje trende uporabe GenUI v knjižnicah, pri čemer moramo izpostaviti stalno potrebo po učenju in prilagajanju tem razvijajočim se tehnologijam.

Viri

Affum, M., Q. (2023). The Role of Artificial Intelligence in Library Automation. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 7880. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/7880>

Common Crawl (2023). Common Crawl maintains a free, open repository of web crawl data that can be used by anyone. <https://commoncrawl.org/>

Chiancone, C. (2023). The Library of the Future: AI in Public Libraries. <https://www.linkedin.com/pulse/library-future-ai-public-libraries-chris-chiancone/>

Znanje uporabe GenUI knjižničarje tudi pripravi na prihodnji tehnološki napredek in s tem optimizirajo uporabnost GenUI pri knjižničnih storitvah.

Dash, J. (2023). Brief History In Time: Decoding the Evolution of Generative AI. <https://www.linkedin.com/pulse/brief-history-time-decoding-evolution-generative-ai-csmtechnologies/>

Dilmegani, C. (2023). Customer Service Chatbot: Top 7 Vendors & 10 Use Cases. <https://research.aimultiple.com/customer-service-chatbot/>

Harvard University (2023). Ideas for experimenting with Generative AI: Use cases and things to keep in mind. <https://huit.harvard.edu/news/ai-use-cases>

IFLA (2020). Artificial Intelligence Roadmap 2021-2026. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/2194>

Wu, J. (2023). Using ChatGPT to Evaluate and Improve Library Websites. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/2964>

Lawton, G. (2023). History of generative AI innovations spans 9 decades. <https://www.techtarget.com/searchenterpriseai/tip/History-of-generative-AI-innovations-spans-9-decades>

Lorcan Depsey (2023). Generative AI and libraries: 7 contexts. <https://www.lorcandempsey.net/generative-ai-and-libraries-7-contexts/>

Nadeem, A. (2023). The Evolution of Generative AI and Generative Machine learning. <https://www.linkedin.com/pulse/evolution-generative-ai-machine-learning-nadeem-amin/>

OpenAI (2023). GPT-4 Technical Report. <https://cdn.openai.com/papers/gpt-4.pdf>

Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., Uszkoreit, J., Jones, L., Gomez, A. N., Kaiser, Ł., Polosukhin, I. (2017). *Attention is all you need*. https://proceedings.neurips.cc/paper_files/paper/2017/file/3f5ee243547dee91fbd053c1c4a-845aa-Paper.pdf

Zanimanje skozi čas. (b. d.). <https://trends.google.com/trends/explore?date=2018-01-01%202023-12-24&q=artificial>

Zanimanje skozi čas 2. (b. d.). <https://trends.google.com/trends/explore?date=2018-01-01%202023-12-24&q=generative>

Zanimanje skozi čas 3. (b. d.). <https://trends.google.com/trends/explore?date=2018-01-01%202023-12-24&q=artificial%20intelligence%20in%20libraries&hl=en-GB>

Ugotovili smo, da je razumevanje transformativnega vpliva GenUI na delovanje knjižnic, storitve in vlogo knjižničarjev ključnega pomena.

Šolska knjižnica na vrtu

School Library in the Garden

Urška Peršin Mazi

Izvleček

Prispevek opisuje, kako smo na OŠ Preserje (pod Krimom) ob sredah popoldne za eno uro delovanje knjižnice preselili na šolski vrt. Ena od vzpodbud za to je bila tudi rdeča nit meseca skupnega branja 2022: povezava branja in gibanja. Izbrane knjige smo na gostinskem vozičku na vrt za eno uro preselili ob sredah popoldne. Tam smo jih ponujali v branje, jih izposojali in omogočali vračanje. Članek opisuje potrebne priprave in priporočila za vse, ki bi se podobne dejavnosti radi lotili sami.

Ključne besede: šolska knjižnica, vrt, izposoja na prostem

UDK 027.8:796.012

Abstract

The article describes how we moved the library of the Preserje Primary School (beneath Mount Krim) to the school garden for one hour each Wednesday afternoon. We were inspired by the common thread of the Month of Reading Together 2022: combining reading with exercise. Each Wednesday afternoon we moved selected books to the garden on a serving cart for one hour. There, we enabled pupils to read, borrow and return books. The article describes the necessary preparations and gives recommendations to all who would like to practise such activities.

Keywords: school library, garden, outdoor loan

Uvod

Ker imamo šolo v tako lepem okolju in ker je bila rdeča nit meseca skupnega branja 2022 povezava branja in gibanja, sem prišla na idejo, da bi v šolskem letu 2022/2023 šolska knjižnica občasno pokukala na vrt k učencem, ki popoldneve preživljajo zunaj. Hudih ovir pri izvedbi nisem pričakovala, saj ima šola dvigalo.

Številne raziskave kažejo, da gibanje in aktivnosti na prostem povečajo učne dosežke, omogočajo socialni razvoj, izboljšajo zdravje in imajo še vrsto drugih pozitivnih učinkov. Poleg tega športni pedagogi v pokoronskem obdobju ugotavljajo, da so se motorične sposobnosti otrok poslabšale, število otrok s čezmerno težo pa se je povečalo. Ker naj bi šola učila za življenje, predmete smiselno povezovala in seveda tudi vzgajala, sem se odločila, da k vsemu pristopi tudi šolska knjižnica.

Priprave

Ker sem bila po menjavi službe na šoli relativno nova, sem o nameri najprej obvestila kolege na pedagoški konferenci, da bi videla, kaj mislijo o ideji. Takoj so me podprli, posebno še zato, ker je šola vključena v projekt Mreža gozdnih vrtcev in šol Slovenije.

V šolski kuhinji sem si izposodila trinadstropni gostinski voziček, ki ga po zaključku protikoronskih ukrepov niso več potrebovali, in se lotila priprave. Za knjižnico na vrtu sem izbrala sredo med 14. in 15. uro. O svoji nameri sem obvestila učitelje in učence. Obvestila sem poslala učiteljem po eAsistentu in jih prosila, da pri urah oddelčne skupnosti obvestijo tudi učence, po šoli sem obesila nekaj plakatov in o tem napisala tudi na tablo v knjižnici.

Za knjižnico na vrtu sem izbrala knjige iz bolj branih zbirk, kot so: Asterix, Garfield, Pasji mož, Anica, Lov na pošasti ipd., nekaj slikanic za najmlajše in nekaj strokovnih knjig o domačih živalih in vrtu. Knjig za obvezno domače branje namenoma nisem jemala s seboj, saj na vrtu nisem imela računalnika in s tem vpogleda v izposojene knjige. Učencu, ki ima še izposojeno knjigo za preteklo domače branje, namreč ne izposodim knjige za naslednje domače branje.

Srede na vrtu

Malo pred 14. uro sem knjige naložila na voziček. Učence, ki so bili ta čas v čitalnici, sem povabila na vrt ali jih napotila k mizam v šolski avli in se z vozičkom odpravila z najvišjega nadstropja šole na vrt.

Sprva obisk ni bil velik, saj učenci tega niso bili vajeni. Zato sem v začetku voziček pripeljala bližje skupini otrok, ki so bili ta čas zunaj, in jih povabila v »knjižnico«. Sčasoma so začeli sami pristopati in se tega celo veselili. Ker ima šola na vrtu tudi pokrito učilnico na prostem, so tam nekateri pisali domače naloge in si ob tem izposodili kako knjigo. Knjižnico so obiskovali tudi otroci, ki so ta čas s podaljšanim bivanjem preživljali na vrtu. Nekateri so knjige le prebirali na vrtu in jih potem vrnili, nekateri pa so si jih izposodili na dom. Učenci so v tem času knjige lahko tudi vračali. Vračanju je bila namenjena kartonasta škatla, kamor so knjige le odložili, elektronsko pa sem jih vrnila po prihodu nazaj v knjižnico. Takrat sem tudi izposodila vse knjige, ki sem jih na vrtu izposojala le v svoj »vrtni računalnik« – zvezek, v katerega sem zapisovala imena in inventarne številke knjig, ki so si jih otroci izposodili na dom.

Ker je bila knjižnica na vrtu v sončnem vremenu, ko je bilo sonce zelo visoko, bi branje na soncu škodovalo očem. Odboj močne sončne svetlobe od bele površine jih namreč lahko poškoduje. Zato sem otroke ves čas opozarjala, da berejo v senci dreves, pokrite učilnice ali se vsaj obrnejo tako, da bo knjiga v senci njihovega telesa. Tudi predolgo zadrževanje na soncu zaradi vpliva UV-žarkov na kožo v takem času dneva ni priporočljivo.

Slika 5: Ob sredah sem na vrata knjižnice obesila obvestilo in knjižnico preselila na vrt. Foto: Urška Peršin Mazi, 2022.

Sliki 2 in 3: Otroci si v knjižnici na vrtu izbirajo knjige.
Foto: Urška Peršin Mazi, 2022.

**Nekateri so knjige
le prebirali na vrtu
in jih potem vrnili,
nekateri pa so si jih
izposodili na dom.
Učenci so v tem
času knjige lahko
tudi vračali.**

Jesen 2022 je bila izjemno lepa in topla, zato smo do jesenskih počitnic lahko imeli knjižnico na vrtu skoraj čisto vsako sredo, po njih pa smo zaradi vremena morali to opustiti. Knjižnico na vrtu smo spet načrtovali spomladi, ko bi se ogrelo in ko vlaga ne bi ogrožala knjig, vendar sta bila april in maj izjemno hladna, maj pa tudi deževen.

Priporočila

Vsem, ki bi se lotil podobne dejavnosti, svetujem, da se za termin dogovarjajo z učitelji podaljšanega bivanja. Po navadi so otroci več zunaj ob petkih, ker takrat pogosto nimajo domačih nalog, ni pa nujno. Zdi se mi nesmiselno, da bi veliko učencev ostalo pred zaprtimi vrati prave knjižnice, medtem ko bi knjižničarka na vrtu samevala.

Za izvedbo je primernejša poznejša ura, ko v pravi knjižnici ni več gneče. Poleg tega so učenci podaljšanega bivanja prej po navadi na kosilu ali pišejo domače naloge, zunaj pa so v kasnejših urah.

Za knjižnico na prostem so vsaj v začetku bolj primerne knjige za mlajše (slikanice in stripi), ker je teh obiskovalcev običajno več. Ko se dejavnost dobro vpelje ter jo otroci in zaposleni sprejmejo, pa jo dopolnjujemo s knjigami za starejše. Seveda pa knjižničar najbolje pozna bralce svoje šole in njihove navade.

Voziček, ki nam bo služil kot knjižne police vrtne knjižnice, naj ima čim večja kolesa. To je še posebej pomembno, če tla zunaj niso ravna. Pri malih kolescih nas bo ustavil vsak kamenček.

Da nam knjige ne bodo padale po tleh, jih moramo nekako omejiti. Če jih bomo zložili v škatle, si jih bodo otroci težko izbirali. Lahko jih s škatlami ali kotniki omejimo le ob robovih vozička. Najbolje bo, če jih v škatle zložimo pokonci kot na knjižne police. Tako bodo pregledno zložene in zaščitene pred padanjem.

Pazimo na zaščito oči in kože ter otroke usmerjajmo v senco.

Kaj nam je prinesla knjižnica na vrtu?

Pred začetkom sem pričakovala, da bodo učenci, ki so bili ob 14. uri, ko se je knjižnica selila na vrt, v čitalnici, z menoj odšli na vrt, kar je bil tudi eden od namenov »selitve«. Vendar večinoma ni bilo tako, ti učenci so raje šli k mizicam v avli. Le manjšina se mi je občasno pridružila v učilnici na prostem, kjer so nadaljevali z branjem in s pisanjem domačih nalog. Namena, da več učencev zvažim na prosto, torej nisem dosegla.

V knjižnici na vrtu so knjige brali in si jih izposojali predvsem tisti učenci, ki so bili že sicer na prostem in ta čas ne bi prišli v knjižnico. Med njimi sta se branje in izposoja povečala.

Kako je knjižnica na vrtu vplivala na izposajo v celoti, ne morem trditi, saj bi morali za trdne zaključke hkrati izvajati štetje potencialnih obiskovalcev prave knjižnice.

Naj bodo številke take ali drugačne, knjižnica na vrtu je vnesla svež veter in pritegnila pozornost marsikaterega učenca in zaposlenega, ki je sicer ne obišče.

Slika 4: Škatle, polne knjig, dobro varujejo knjige pred padanjem.

Foto: Urška Peršin Mazi, 2023

Viri

Hanuš, B. (1998). Branju prijazne šole. V *Branje – skrb vseh: 2. strokovno posvetovanje Bralnega društva Slovenije*, str. 41–48. Bralno društvo Slovenije.

Kako škodljivo je sonce za oči? (2023). <https://optikainfo.com/index.php/2017/05/23/kako-skodljivo-je-sonce-za-oci/>

NMSB '22, nacionalni mesec skupnega branja (2022). <https://nmsb.pismen.si/>

2. Fit4Kid mednarodna znanstvena konferenca »Fit učenje za fit otroke« [Elektronski vir] (2023). Portorož, Slovenija, 17.–20. april 2023 : zbornik prispevkov = 2nd Fit4Kid International Scientific Conference »Fitting Teaching for Fit Kids« 2023 : Portorož, Slovenia, 17th - 20th April, 2023 : conference proceedings. FIT_23_14_04_2023.pdf (fitinternational-conference.si)

Naj bodo številke take ali drugačne, knjižnica na vrtu je vnesla svež veter in pritegnila pozornost marsikaterega učenca in zaposlenega, ki je sicer ne obišče.

Spodbujanje branja z različnimi dejavnostmi na Osnovni šoli Šentjernej

Šentjernej Primary School Promotes Reading through Various Activities

Aleksandra Ivanšek

Izvleček

Branje predstavlja pomembno komunikacijsko dejavnost, s katero pri učencih krepimo tudi druge jezikovne zmožnosti – zmožnost pisanja, poslušanja ter govorjenja. Učitelji in knjižničarki na Osnovni šoli Šentjernej se trudimo, da bi s številnimi dejavnostmi učence spodbudili k branju tako v okviru pouka, pri interesnih dejavnostih, med sodelovanjem v številnih projektih kot tudi pri aktivnostih v šolski knjižnici. Izpostaviti velja ure knjižničnega informacijskega znanja (KIZ), bralno značko in mednarodni projekt Noč knjige. V okviru ur KIZ-a se učenci seznanjajo z različnim leposlovnim gradivom, ki ga berejo, se pogovarjajo s knjižničarko o njegovi vsebini ter ob njem tudi ustvarjajo. Da na OŠ Šentjernej in na podružnični šoli Orehovica zelo radi berejo predvsem učenci prvega in drugega triletja, starejši učenci pa manj, smo lahko razbrali tudi iz razpredelnice, ki prikazuje statistiko izposojenega gradiva pri učencih od šolskega leta 2015/2016 do 2022/2023, ter iz razpredelnice, ki prikazuje število osvojenih bralnih priznanj na šoli. Omenjene podatke smo potrdili tudi z anketo, izvedeno med nekaterimi učenci 3., 6. in 9. razreda.

Ključne besede: branje, motivacija, šolska knjižnica, KIZ, Noč knjige, bralna značka, Osnovna šola Šentjernej

UDK 028.5:027.8

Abstract

Reading is an important communication activity that also builds other language skills in pupils – the skills of writing, listening and speaking. At the Šentjernej Primary School, teachers and both librarians are encouraging pupils to read through numerous activities. We often encourage pupils to read during lessons, during extracurricular activities, while participating in the numerous projects, and during activities at the school library. Worth pointing out are the lessons in library information skills, the reading badge, and the international project Book Night. During lessons in library information skills, pupils are introduced to diverse belletristic materials, which they read, discuss their contents with the librarian, and create works inspired by them. At the Šentjernej Primary School and at the branch school in Orehovica, mostly pupils of the 1st and 2nd triennium enjoy reading, while older pupils read less. This is also evident from the table showing the statistics of books borrowed by pupils from the 2015/16 school year to the 2022/23 school year, and from the table showing the number of reading awards won by pupils. A survey conducted among some pupils of the 3rd, 6th and 9th grades confirmed these data.

Keywords: reading, motivation, school library, library information skills, Book Night, reading badge, Šentjernej Primary School

1 Uvod

Branje še danes kljub številnim pojavom vizualnih medijev in razvoju tehnologije predstavlja pomembno jezikovno komunikacijsko dejavnost v življenju vsakega človeka. Kdor si ne pridobi sposobnosti branja in razumevanja prebranega, se danes v življenju težko znajde. Pomembno vlogo pri razvoju bralne pismenosti imajo v predšolskem obdobju vsakega otroka starši in vzgojitelji s tem, ko mu približajo branje ali pripovedovanje zgodb. Kasneje, z vstopom otroka v šolo, pa to vlogo pri pouku književnosti prevzamejo učitelji in tudi knjižničarji. Zelo pomembno vlogo pri spodbujanju branja ima tudi motivacija za branje, ki se je s številnimi dejavnostmi poslužujejo tudi učitelji in knjižničarki na OŠ Šentjernej.

Namen članka je predstaviti, kako pomembna je motivacija za branje in s katerimi dejavnostmi lahko učence motiviramo za branje v okviru pouka knjižničnega informacijskega znanja ter drugih oblik dejavnosti po pouku.

V praktičnem delu so navedeni številni primeri dejavnosti, s katerimi smo v šolskem letu 2022/2023 in v prejšnjih šolskih letih v okviru pouka knjižničnega informacijskega znanja ter drugih oblik dejavnosti pri učencih spodbujali njihovo motivacijo za branje. Predstavljeni so tudi anketa o branju, ki je bila izvedena med nekaterimi učenci 3., 6. in 9. razreda OŠ Šentjernej, ter statistični podatki, ki se navezujejo na izposajo knjižničnega gradiva in število osvojenih priznanj za bralno značko.

2 Pomen branja in motivacija zanj ter vloga šolske knjižnice pri spodbujanju motivacije za branje

2.1 Pomen branja in motivacija zanj

Tilka Jamnik v enem od poglavij priročnika (Jamnik, 2002, str. 11–12) pravi, da kdor bere, mu je dostopno veselje bralnih zakladov. V knjigah se nahajajo informacije z različnih področij, zato je pomembno, da odrasli skušamo iz njih poiskati odgovore na številna otroška vprašanja. Otrok, ki bere, razvija svoje jezikovne in intelektualne zmožnosti ter bogati svoje besedišče. Prek ilustracij in zgodb iz leposlovnih knjig ter tudi s številnimi podatki iz poučno strokovnih knjig pridobiva znanja s področij, ki ga zanimajo. Med branjem leposlovnih knjig razvija svojo domišljijo in čustveno plat duševnosti, oblikuje svoj literarni okus ter tako privzgoji svojo potrebo po estetskem uživanju besedne umetnosti.

Branje je zelo pomembno za vsakega posameznika, saj se s tem, ko beremo, učimo uporabljati jezik, prav tako pa krepimo tudi druge jezikovne zmožnosti – zmožnost pisanja, poslušanja ter govorjenja. Z branjem posameznik razvija sposobnost jezikovnega sporazumevanja ali komunikacijsko sposobnost, ki je pomembna za ustvarjanje pozitivnih človeških odnosov v krogu družine, prijateljev, sošolcev ter znancev, prav tako pa pripomore tudi k uspešnemu učenju in delu oziroma k osebnemu in družbenemu uspehu v življenju (Grosman et al., 2003, str. 11).

Po mnenju strokovnjakov sta za to, da nekdo postane zavzeti bralec, pomembna užitek, ki ga pridobi ob branju, ter motivacija, ki ga spodbudi, da se nauči brati in da branju posveti velik del svojega časa. Pomembno vlogo pri oblikovanju pozitivnega odnosa do branja kot vrednote ter interesa za branje ima otrokova družina. Otroci, ki radi in dobro berejo, prihajajo predvsem iz družin, kjer tudi njihovi domači radi berejo in spodbujajo branje. Da se otrok razvije v zavzetega bralca, so zelo pomembni naslednji dejavniki: motivacija in interes za branje ter pozitiven odnos do knjige, ki jih je treba oblikovati že zgodaj v predšolskem obdobju. Otroci se za branje odločajo zaradi različnih motivov. Eni berejo zato, ker se radi zatopijo v knjigo, drugi so radovedni in želijo med branjem izvedeti čim več zanimivega, za tretje branje predstavlja izziv, saj imajo radi zapletene in zahtevne zgodbe. Nekateri se o zgodbah, ki so jih prebrali, radi pogovarjajo in izmenjujejo mnenja s prijatelji, drugim branje predstavlja stopničko do nagrade ali boljše ocene, tretji pa berejo preprosto zato, da s tem ustrezajo učiteljici.

Zelo pomembno vlogo pri spodbujanju branja ima tudi motivacija za branje, ki se je s številnimi dejavnostmi poslužujejo tudi učitelji in knjižničarki na OŠ Šentjernej.

Šolski knjižničar v sodelovanju z učitelji pri učencih vseh starosti in sposobnosti na področju branja razvija bralne sposobnosti, bralne strategije in navade ter jih nauči razumeti in sprejemati pomen branja leposlovja ter informativnih in strokovnih vsebin.

Poznamo notranjo in zunanjo motivacijo za branje. Notranja motivacija se nanaša na posameznikovo notranjo željo in zavzetost za branje ne glede na to, s kakšnimi aktivnostmi branje poteka. Otroci, ki so notranje motivirani za branje, po navadi sami izbirajo knjige, ki jih bodo prebrali v svojem prostem času, ter velikokrat med branjem le-teh izgubijo občutek za čas, saj so zelo zatopljeni v zgodbo, ki jo berejo. Ti otroci ob branju doživljajo užitek in za to, da sežejo po knjigah, ne potrebujejo dodatne spodbude oziroma nagrade. Pri zunanji motivaciji pa govorimo o tem, da otrok bere, ker je motiviran s strani učiteljice, da bo za vsako prebrano knjigo prejel točko ali zlato zvezdico ter bo za določeno število prebranih knjig osvojil priznanje oziroma nagrado. Govorimo o jasno zastavljenih ciljih, s katerimi so učenci motivirani, saj tekmujejo drug z drugim v tem, koliko knjig bodo prebrali v določenem obdobju – za to pa prejmejo obljubljeni nagrado. Takšni cilji sicer prinesejo takojšnje rezultate, a so po navadi kratkoročni, saj otroci, ko dosežejo svoj cilj, niso več motivirani za branje.

Branje naj bi predstavljalo ugodje, zadovoljstvo nad novimi spoznanji, užitek, da se lahko potopimo v neki drug svet, nekaj notranjega in osebnega, zato je pomembno, da pri učencih spodbujamo pozitiven odnos do branja z različnimi aktivnostmi, ki pa nujno ne predstavljajo nagrade oziroma priznanja za določeno število prebranih knjig. Če otrok uživa in je ob branju zadovoljen, že njegova bralna aktivnost zanj postane nagrada, saj mu prebrana vsebina nekaj pomeni, ga veseli in notranje bogati. Odrasli so tisti, ki morajo otroka naučiti, kako pomembno in zabavno je branje ter da lahko z znanjem, ki ga med branjem pridobimo, povečamo tudi kakovost svojega življenja (Grosman et al., 2003, str. 112–116).

2.2 Vloga šolske knjižnice pri spodbujanju motivacije za branje

Šolska knjižnica predstavlja informacijsko središče šole. Namenjena je vsem udeležencem vzgojno-izobraževalnega procesa ter se vključuje v življenje in delo šole. Najpomembnejša naloga šolskega knjižničarja je, da učence nauči uporabljati knjižnico in v njej poiskati različne informacijske vire ter jih tako vzgoji v samostojne uporabnike (Posodobitve, 2014, str. 9). Prav tako mora šolski knjižničar učence z različnimi oblikami in metodami dela motivirati in spodbujati za branje, zato mora dobro poznati mladinsko literaturo in druge vire za učence različnih starosti (Posodobitve, 2014, str. 14–15). Ključni kompetenci, ki ju šolska knjižnica razvija pri učencih s svojimi storitvami in s programom knjižničnega informacijskega znanja, sta tudi sporazumevanje v maternem jeziku ter kulturna zavest in izražanje. Ko učenci uporabljajo knjižnično gradivo in druge informacijske vire ter berejo leposlovno in poučno strokovno gradivo, se opismenjujejo in pogovarjajo o prebranih besedilih, razvijajo svoje sporazumevalne zmožnosti v maternem jeziku (v slovenščini). Z različnimi podatki, ki jih pridobivajo iz leposlovnih ali poučno strokovnih knjig, razvijajo in nadgrajujejo tudi svoje znanje, ki ga nato uporabljajo za aktivno delovanje v družbi. Tako spoznavajo tudi pomen knjižnice za ohranjanje slovenske kulturne dediščine (Kurikul, 2008, str. 5–6).

Šolski knjižničar v sodelovanju z učitelji pri učencih vseh starosti in sposobnosti na področju branja razvija bralne sposobnosti, bralne strategije in navade ter jih nauči razumeti in sprejemati pomen branja leposlovja ter informativnih in strokovnih vsebin. Ob koncu šolanja naj bi učenci tekoče glasno in tiho brali ter prilagajali hitrost svojega branja zahtevam besedila, znali izbrati in uporabiti primerno bralno in pisno strategijo, iz prebranega oziroma poslušanega besedila povzeli bistvo in znali kritično presoditi sporočilo, prebrano znali uporabiti v različnih okoliščinah, upoštevali pravopisna in pravorečna pravila ter samostojno tvorili pisna in govorna besedila (Kurikul, 2008, str. 7).

Operativni cilji knjižničnega informacijskega znanja, ki se v različnih starostnih obdobjih od 1. do 9. razreda navezujejo na razvijanje branja, so:

- a) V 1. razredu se učenci prvič seznani s šolsko knjižnico, obnašanjem v njej, s knjižničnim gradivom in njegovo izposajo. V nadaljevanju med pripovedovanjem ali branjem pravljice/pesmi spoznavajo mladinsko leposlovje do 7. leta starosti ter doživljajo estetsko ugodje ob prebranem besedilu. Vsebinsko prebranega besedila podoživljajo tudi z ilustracijami, seznani pa se tudi s pojmom bralna značka.

- b) V 2. in 3. razredu se učenci že samostojno orientirajo v knjižnici in znajo že pravilno ravnati s knjižničnim gradivom, prav tako že vedo, da je le-to na knjižnih policah urejeno po starostnih obdobjih ter po abecedni postavitvi priimkov avtorjev. Učenci s spoznavanjem mladinske literature do 8. oziroma 9. leta starosti širijo svoje literarno obzorje, bogatijo svoje besedišče, vzbujajo in poglobljajo svoj interes za branje in pisanje. Tretješolci se seznaniijo tudi s poučno strokovno literaturo (Sušec, 2005, str. 7–10).
- c) V drugem triletju učenci spoznajo postopek nastanka knjige in pot knjige od avtorja do bralca. Ločijo med različnimi vrstami knjižničnega gradiva ter spoznajo različne vrste informacijskih virov. Spoznajo tudi osnovne bibliografske podatke o knjigi, pomembne za pridobitev vira, ter se naučijo iskati določeno knjižno gradivo po lokalni bazi knjižničnega kataloga COBISS. Samostojno že izberejo primerno gradivo za določeno temo ter berejo leposlovne vsebine (mladinsko literaturo med 9. in 12. letom) za osebno rast in razvedrilo (Kurikul, 2008, str. 11–12).
- d) V tretjem triletju učenci nadgradijo svoje znanje o uporabi različnih informacijskih virov (enciklopedij, slovarjev, periodike, lokalnega in vzajemnega knjižničnega kataloga, elektronskih virov, interneta) ter se naučijo pridobljene informacije iz omenjenih virov kritično vrednotiti ter nato pravilno navajati oziroma citirati. Prav tako že samostojno uporabljajo storitve šolske knjižnice ter berejo leposlovne vsebine (mladinsko literaturo od 13. leta naprej) za osebno rast in razvedrilo (Kurikul, 2008, str. 12–13).

3 Spodbujanje branja na OŠ Šentjernej

3.1 Statistika izposoje in število osvojenih priznanj za bralno značko ter nekatere dejavnosti v šolski knjižnici za spodbujanje branja

V šolski knjižnici OŠ Šentjernej opravljam delo šolske knjižničarke od začetka šolskega leta 2017/2018. V tem obdobju sem spoznala, da šolsko knjižnico zelo radi obiskujejo predvsem učenci od 1. do 5. razreda, ki si v celotnem šolskem letu tudi izposodijo največ knjižnega gradiva. V njej se najraje zadržujejo v jutranjem času pred poukom (od 7.15 do 8.15) ali po pouku (med 12. in 14. uro), ko poteka tudi izposoja knjižničnega gradiva. Zraven izposoje knjig radi posedijo v čitalniškem delu knjižnice ter prelistajo ali preberejo kak strip ali knjige rekordov iz različnih let. Nekateri pišejo

Zraven izposoje knjig radi posedijo v čitalniškem delu knjižnice ter prelistajo ali preberejo kak strip ali knjige rekordov iz različnih let.

Slika 1: Bralne urice za prvošolce.
Foto: Nada Klemenčič, 2023.

domačo nalogo, berejo knjige, na računalnikih iščejo podatke ali pišejo seminarske naloge. Učenci od 6. do 9. razreda obiščejo šolsko knjižnico le občasno, ko potrebujejo na primer knjige za domače branje, bralno značko ali seminarske naloge, preostale knjige za sprostitev pa si večinoma izposojajo v Krajevni knjižnici Šentjernej, ki deluje v prostorih Kulturnega centra Primoža Trubarja.

To, da si učenci OŠ Šentjernej zelo radi izposojajo knjižno gradivo, učitelji pa nekoliko manj, lahko razberemo tudi iz podatkov, ki jih za matično šolo v obdobju med šolskimi leti 2015/2016 ter 2022/2023 prikazuje razpredelnica 1. Največ izposojenih enot knjižnega gradiva so si učenci in učitelji skupaj izposodili v šolskih letih 2015/2016, 2017/2018, 2018/2019 ter 2022/2023. Moje predvidevanje je, da so učenci radi zahajali v šolsko knjižnico tudi zaradi številnih dejavnosti, ki sva jih v tem obdobju izvajali s sodelavko v prostorih knjižnice. Enkrat tedensko so knjižnico v jutranjem času obiskovali prvošolci, da sem jim prebrala kako pravljico ali pa smo občasno mize v čitalnici spremenili v ustvarjalno delavnico, v okviru katere so izpod spretnih rok učencev nastali različni kreativni izdelki. Učenci so si v času obiska knjižnice na posebnih knjižnih policah v čitalniškem delu lahko ogledovali razstavljene knjižne novosti ali knjige na določeno temo. V nekaterih oddelkih smo knjige na določeno temo ali knjige za domače branje prebirali tudi pri urah knjižničnega informacijskega znanja.

V prostorih knjižnice so se srečevali tudi člani knjižničnega in dramskega/lutkarskega krožka. Pri lutkarskem krožku smo izdelovali številne lutke ter vadili za lutkovne igrice, ki smo jih zaigrali učencem. Omeniti velja igrico o čebeli Sivki v deželi Medelandiji, ki smo jo pripravili v okviru mednarodnega projekta Medena zgodba, ter igrico Pod medvedovim dežnikom, ki smo jo zaigrali v okviru projekta Lutke nekoč in danes na OŠ Šentjernej. Z učenkami pa sem pripravila tudi dve dramski igri (Povodni mož in Pehar suhih hrušk), s katerima smo se predstavili učencem v razširjenem programu (v nadaljevanju RaP) ter na literarnem večeru. V sklopu projekta Lutke nekoč in danes smo raziskali tudi lutkarstvo na Dolenjskem in svoje ugotovitve predstavili v publikaciji. Člani knjižničnega krožka so predvsem mlajše učence pritegnili z okrašenim panojem pred šolsko knjižnico. Šolska knjižnica je v teh letih večkrat sodelovala tudi v šolskih projektih (npr. Mali princ, Cesarjeva nova oblačila, Cankarjevo leto), v okviru katerih smo prebirali književna dela tujih in slovenskih pisateljev, razmišljali in se pogovarjali o njihovi vsebini ter ob njih ustvarjali (številni izdelki, gledališki igri, izvedeni v okviru prireditve, tematske razstave ipd.). Šolska knjižnica je vrsto let skrbela za organizacijo tradicionalnega mednarodnega projekta Noč knjige in za izvedbo bralne značke. V lanskem šolskem letu sem od marca do sredine maja 2023 z učenci prebirala tudi nekatera dela knjižne gostje Mojiceje Bonte.

Preglednica 1: Statistika izposoje enot knjižnega gradiva v šolski knjižnici OŠ Šentjernej v posameznih šolskih letih

STATISTIKA IZPOSOJE ENOT KNJIŽNEGA GRADIVA V ŠOLSKI KNJIŽNICI OŠ ŠENTJERNEJ V POSAMEZNIH ŠOLSKIH LETIH (brez gradiva iz učbeniškega sklada)								
ŠOLSKO LETO	2015/16	2016/17*	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
IZPOSOJA GLEDE NA UPORABNIKE								
UČENCI	5105 enot	ni podatka	4220 enot	3655 enot	2927 enot	113 enot	2128 enot	3519 enot
UČITELJI	408 enot	ni podatka	460 enot	759 enot	100 enot	1933 enot	2188 enot	1674 enot
SKUPAJ	5566 enot	4697 enot	4680 enot	4414 enot	3027 enot	2046 enot	4316 enot	5193 enot

* Podatka o točnem številu izposojenih enot knjižničnega gradiva v šolskem letu 2016/2017 iz preteklih poročil šolske knjižnice nisem našla, sem pa našla podatek, ki se navezuje na skupno izposajo knjižničnega gradiva od začetka januarja do konca decembra 2017.

Slika 2: Dramska igra Pehar suhih hrušk.
Foto: Aleksandra Ivanšek, 2023.

Pestro dogajanje v šolski knjižnici in izposoja knjižnega gradiva je precej omejila epidemija covid-19. Šolska knjižnica je bila zaradi mnogih strogih zdravstvenih ukrepov, ki sta jih predpisala NIJZ ter Vlada RS, zaprta za večino uporabnikov oziroma je bila v njej izposoja knjižnega gradiva omejena. Zaradi tega opažam, da je bila izposoja v šolskih letih 2019/2020 (od sredine marca do maja 2020) in 2020/2021 precej nižja kot pretekla šolska leta. V tem obdobju so si gradivo za učence izposojali predvsem učitelji, zato je pri njih naraslo število izposojenih enot gradiva v primerjavi s tistimi, ki so si jih izposodili učenci. Na razredni stopnji so razredniki 1. triletja oblikovali t. i. razredne knjižnice, v katerih so učenci določenega oddelka lahko v šoli prebirali knjige in si jih izmenjevali med seboj. Po določenem času (npr. 1 mesecu) je učiteljica knjige prinesla nazaj v knjižnico in si izposodila nove. Vrnjene knjige so morale 1 teden odležati v škatli v karanteni, šele nato sva jih s sodelavko razkužili in vrnili nazaj na knjižne police ali v zabojčke. Učiteljice od 4. do 9. razreda so si izposojale knjige za učence predvsem za domače branje, izjemoma tudi za bralno značko. V tem obdobju smo učence za branje zelo težko motivirali, kar je razvidno tudi iz podatka v razpredelnici 2, ki prikazuje število osvojenih priznanj za bralno značko. V spletni učilnici šolske knjižnice Knjiga mene briga sem sicer izdelala priporočilni seznam za učence, ki so si knjižno gradivo izposojali prek portala Biblos, a s sodelavko nisva imeli vpogleda v to, koliko učencev je dejansko to storitev uporabljalo prek splošne knjižnice. Izposoja v šolskem letu 2021/2022 se je v primerjavi s tisto v šolskih letih pred epidemijo povečala, a še vedno ne dovolj.

Svoja predvidevanja, da najraje berejo predvsem učenci od 1. do 5. razreda (deloma še učenci 6. razreda), sem potrdila tudi s statističnimi podatki iz razpredelnice 2, ki prikazujejo število osvojenih priznanj za bralno značko od šolskih let 2015/2016 do 2022/2023, ter z anketo, ki sem jo izvedla med nekaterimi učenci 3. razreda, ki obiskujejo RaP, ter med nekaterimi učenci 6. in 9. razreda.

Iz razpredelnice 2 lahko razberemo, da so učenci od 1. do 5. razreda (v šolskih letih 2021/2022 ter 2022/2023 tudi učenci 6. razreda) osvojili približno 70 % (oz. 80 % v šolskih letih 2021/2022 ter 2022/2023) vseh priznanj za bralno značko na celotni šoli. Zanimiv je podatek, da se tudi v času epidemije covid-19 število osvojenih priznanj med učenci od 1. do 5. razreda ni zmanjšalo, za kar gre pohvala predvsem učiteljicam in učiteljem razrednega pouka, ki so učence v tem obdobju, ko je bilo knjižno gradivo težko dostopno, znali motivirati za branje. Za razliko od učencev od 1. do 5. razreda pa je število učencev od 6. do 9. razreda, ki so v obdobju šolskih let 2015/2016 do 2022/2023 osvojili bralno značko, precej manjše. Spodbudni so le podatki, ki prikazujejo število zlatih bralcev oziroma učencev, ki so pridno brali vseh 9 let, a tudi le-to se v zadnjih šolskih letih med in po epidemiji precej zmanjšuje (Poročila šolske knjižnice, šolsko leto 2015/16–2022/23).

Zanimiv je podatek, da se tudi v času epidemije covid-19 število osvojenih priznanj med učenci od 1. do 5. razreda ni zmanjšalo, za kar gre pohvala predvsem učiteljicam in učiteljem razrednega pouka, ki so učence v tem obdobju, ko je bilo knjižno gradivo težko dostopno, znali motivirati za branje.

Preglednica 2: Statistika osvojenih priznanj bralne značke na OŠ Šentjernej v posameznih šolskih letih

STATISTIKA OSVOJENIH PRIZNANJ BRALNE ZNAČKE NA OŠ ŠENTJERNEJ V POSAMEZNIH ŠOLSKIH LETIH								
Šolsko leto	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Podelitev bralne značke in knjižni gost	20. 4. 2016 49. podelitev Gost: Uroš Hrovat	17. 5. 2017 50. podelitev Gost: Damijan Stepančič	9. 4. 2018 51. podelitev Gost: Boštjan Gorenc Pižama	25. 4. 2019 52. podelitev Gostja: Saša Pavček	Ni bilo podelitve in obiska knjižnega gosta zaradi epidemije covida-19.	Ni bilo podelitve in obiska knjižnega gosta zaradi epidemije covida-19.	21. 4. 2022 53. podelitev Gostja: Nataša Konc Lorenzutti	24. 5. 2023 54. podelitev Gostja: Mojica Bonte
Število osvojenih priznanj na razredni stopnji	341 učenec od 379 (89,9 %)	365 učenec od 396 (92,2 %)	383 učenec od 414 (93 %)	372 učenec od 424 (87,73 %)	378 učenec od 436 (87 %)	400 učenec od 464 (86 %)	1. triletje: 250 učenec od 297 (84 %) 2. triada: 190 učenec od 254 (74,8 %)	1. triletje: 260 učenec od 300 (86,67 %) 2. triletje: 198 učenec od 272 (72,8 %)
Število osvojenih priznanj na predmetni stopnji	148 učenec od 278 (53,2 %)	146 učenec od 252 (57,9 %)	142 učenec od 258 (55,04 %)	142 učenec od 271 (52,4 %)	144 učenec od 289 (50 %)	143 učenec od 308 (46 %)	3. triletje: 87 učenec od 223 (39 %); zraven ni štet podatek za 6. r.	3. triletje: 90 učenec od 225 (40 %); zraven ni štet podatek za 6. r.
Skupno število osvojenih priznanj na šoli	490 učenec od 657 (74,6 %)	511 učenec od 648 (78,86 %)	525 učenec od 672 (78 %)	514 učenec od 695 (73,96 %)	522 učenec od 725 (72 %)	543 učenec od 772 (70 %)	527 učenec od 774 (68 %)	548 od 797 (68,76 %)
Število učencev, ki so brali vseh 9 let	33	33	31	27	15	28	25	23

V anketi o branju, ki sem jo izvedla konec maja in sredi junija 2023, je sodelovalo 24 učencev 3. razreda (14 deklic, 10 dečkov), ki obiskujejo dejavnosti RaP, 38 učencev 6. a in 6. c-razreda (17 deklic in 21 dečkov) ter 34 učencev 9. a-, 9. b- in 9. c-razreda (12 deklic, 22 dečkov), ki pri pouku slovenščine obiskujejo učne skupine.

Rezultati ankete so pokazali, da učenci 3. razreda najraje berejo pravljice (13), stripe (19), uganke (11) ter pesmi (8), manj pa zgodbe oziroma romane (4), revije (4), dramska besedila (4) ter poučne strokovne knjige na določeno temo. Podobne rezultate sem ugotovila tudi pri šestošolcih – najraje berejo stripe (25), pravljice (11), uganke (9), dramska besedila ter tudi že zgodbe in romane (8), najmanj pa segajo po pesmih in revijah (7) ter poučno strokovnih knjigah (5). Devetošolci pa najraje berejo zgodbe oziroma romane (17), stripe ter revije (13), najmanj pa pesmi (4), dramska besedila (1) ter poučno strokovne knjige (5). Tretješolci in šestošolci so zapisali, da najraje berejo napete (10, 3), pustolovske (5, 8), zanimive (5, 3) ter fantazijske (5) leposlovne knjige. Med naslovi prebranih knjig so tretješolci največkrat omenjali Brino Brihto, zgodbe o Anici, Pasjega moža, zbirko Pet prijateljev ter Živalske novice; šestošolci pa Lov na pošasti, Velikega dobrodušnega velikana, Groznega Gašperja, Babico barabico, Zlato vodo in zbirko Pet prijateljev. Nekateri devetošolci pri tem vprašanju niso podali odgovora (6),

preostali pa so navedli, da radi berejo pustolovske, zgodovinske ali kriminalne leposlovne knjige, med njimi največ romane. Med naslovi so izpostavili *Martina Krpana*, *Moje življenje*, *Preživetje*, *Debeluško*, *Avtobus ob treh* ter še nekatere druge naslove.

Tako tretješolci, šestošolci kot devetošolci najraje berejo poučno strokovne knjige o živalih (20, 22, 19), športu (15, 22, 18), zgodovini (16, 14, 14) ter vesolju (13, 15, 13), najmanj pa o ekologiji (7, 3, 2), o prehrani (7, 8, 7) ter o ustvarjanju in igrah (6, 8, 6). Pri 4. vprašanju me je zanimalo, zakaj učenci radi berejo. Večina učencev v 3., 6. in 9. razredu je zapisala podobno. Učenci radi berejo zato, ker se iz knjig lahko veliko naučimo ali izvemo kaj novega (13, 9, 7), ker so knjige zanimive, zabavne in z njimi odganjamo dolgčas (13, 9, 5). V 9. razredu je več anketiranih zapisalo tudi, da berejo, ker se ob knjigah sprostijo, kadar so pod stresom (7), ali si z njimi krajšajo čas (4). Po drugi strani pa sem bila med analizo odgovorov presenečena, saj sem ugotovila, da najraje berejo tretješolci, najmanj pa devetošolci. Pri šestošolcih 5 učencev od 38 ni podalo odgovora na vprašanje, pri devetošolcih 4 od 34 učencev; v 6. razredu neradi berejo 3 učenci, medtem ko je število učencev, ki neradi berejo pri devetošolcih precej večje (7).

Pri vprašanju, ki se je navezovalo na opravljanje bralne značke, so učenci navajali naslednje odgovore. 19 učencev 3. razreda je navedlo, da je opravilo bralno značko, 5 pa ne. Tisti, ki so jo opravili, so večinoma prebrali 4 knjige (12), nekateri tudi več. Zraven tekmovanja za bralno značko so letos sodelovali še pri bralni dejavnosti zavzeti bralec, ki jo izvajajo predvsem učiteljice na razredni stopnji (19 učencev), 2 učenca sta sodelovala tudi pri Cankarjevem tekmovanju. Pri šestošolcih se je že pokazal upad branja, saj je opravilo bralno značko 20 učencev, 18 pa ne. Učenci so v povprečju prebrali največ 4, 6 ali 7 knjig (skupaj 14 učencev), samo 2 učenca sta tekmovala pri Cankarjevem tekmovanju. V 9. razredu je opravilo bralno značko le 8 učencev, ki so večinoma prebrali 4 knjige, preostali se tekmovanja niso udeležili. Od teh 8 učencev jih je 7 prejelo naziv zlati bralec, saj so brali vseh 9 let šolanja. Pri Cankarjevem tekmovanju sta sodelovala 2 učenca, 1 učenec je sodeloval tudi pri knjižnem krožku. Devetošolci so odgovorili še na dve vprašanji. Pri vprašanju, kaj zanje pomeni branje, so odgovarjali predvsem, da jim predstavlja sprostitev ali užitek (6), dejavnost med prostim časom (5) ali učenje in veselje (6). Pri vprašanju, kje v vsakdanjem življenju jim je/bo lahko v pomoč branje in razumevanje prebranega, so zapisali, da pri širjenju besedišča, učenju kake snovi in razumevanju le-te (6) ali v vsakdanjem življenju (npr. pri šolanju, branju navodil, pri razumevanju sodobnega sveta) (14).

3.2 Tradicionalna prireditev Noč knjige na šoli v Šentjerneju in na podružnični šoli v Orehovici

Noč knjige na naši šoli tradicionalno poteka že od leta 2017. Pred epidemijo covida-19 smo jo vsako leto izvedli na podružnični šoli v Orehovici. Udeležilo se je po navadi od 50 do 60 učencev iz obeh šol od 4. do 8. razreda. Učenci so se okoli 18. ure zbrali v okrašeni telovadnici šole, v kateri so kasneje nekateri tudi prenočili. Prva ura skupnega druženja je bila namenjena uvodnemu pozdravu mentorjev, razdelitvi učencev v delavnice ter najljubši knjigi, ki so jo vsi prinesli s seboj in vsem zbranim zaupali, kaj jih je pri njej najbolj pritegnilo.

V nadaljevanju so se učenci razdelili v skupine, ki so izmenično obiskovale delavnice, ki so jih na določeno temo za učence pripravili različni učitelji. Učenci so na njih lahko prisluhnili branju različnih zgodb, pravljic, pesmi, pripovedovanju o življenju nekaterih avtorjev (npr. o Ivanu Cankarju, Ani Frank), razmišljali so o ljubezni in zaljubljenosti ali o človekovih pravicah in življenjskih resnicah. V ustvarjalnih delavnicah so se učenci lahko prelevili v mlade pesnike in ustvarjali svoje pesmi ali repali in plesali ob pesmi znanega reperja ter nato v tem okviru predstavili samega sebe. Srečanje smo sklenili z večerjo in ogledom filma. Nekateri učenci so se nato odpravili domov, nekateri pa so prenočili v šoli in se razšli šele zjutraj po zajtrku.

Med epidemijo covida-19 (v šolskih letih 2019/2020 in 2020/2021) smo Noč knjige izvedli drugače, in sicer ne v obliki tradicionalnega druženja in zanimivih delavnic na podružnični šoli Orehovica, ampak »na daljavo« ali v manjših učnih skupinah v šoli. Vanjo so se lahko vključili učenci od 1. do 9. razreda.

V šolskem letu 2019/2020 smo tako oblikovali tri sklope dejavnosti, v katerih so učenci sodelovali in jih predstavili s svojimi fotografijami: moja najljubša knjiga in bralni kotiček, literarno ustvarjanje prvo-

V nadaljevanju so se učenci razdelili v skupine, ki so izmenično obiskovale delavnice, ki so jih na določeno temo za učence pripravili različni učitelji.

šolcev v okviru RaP-a ter literarni večer 6. b-razreda. V prvem sklopu so učenci navedli naslove knjig, ki jih najraje berejo, ter pojasnili, zakaj so jim všeč (npr. knjiga *Bambi*, *Kekec nad samotnim breznom*, knjiga o nogometašu Lionelu Messiju ter *Krive so zvezde*) ter kje jih radi prebirajo (npr. na morju, v hišici na drevesu). V drugem sklopu so se predstavili učenci 1. b-razreda, ki so po vrnitvi v šolo ustvarjali v času RaP-a. Med urami razširjenega programa so razmišljali o knjigah, ki so jih prebrali v času, ko so se šolali na daljavo, ter o svojih najljubših knjižnih junakih, ki so jih narisali ter predstavili drug drugemu. Spoznali so kamišibaj, japonsko papirnato gledališče, in ob narisanih ilustracijah prisluhnili pripovedovanju koroške ljudske pravljice *Hvaležni medved*. Nato so se še sami preizkusili v pripovedovanju kratkih zgodb in ugank svojim sošolcem. Zabavali so se tudi s pantomimo, prek katere so svojim sošolcem predstavili posamezne živalske knjižne junake, ter se pomerili v bingu s pravilničnimi junaki. Učenci 6. b-razreda so z razredničarko, ki je tudi učiteljica slovenščine, na daljavo izvedli literarni večer. Dobili so se prek videopovezave, se pogovarjali o branju, nekateri učenci so predstavili svoje knjige, ki so jih prebrali, ali krajše pisne sestavke, ki so jih zapisali, uživali so v glasbeni točki enega od učencev, za zaključek pa jim je učiteljica za lahko noč prebrala pravljico v verzih – *Rdečo kapico* Roalda Dahla.

V šolskem letu 2020/2021 je Noč knjige potekala maja v prostorih šole v precej manjšem obsegu kot prejšnja leta. Vanjo so se vključili tretješolci, ki so obiskovali pouk razširjenega programa, članice interesne skupine knjižničarji ter učenci 6. b-razreda. Učenci 3. razreda in učenci 6. b so razmišljali o tem, katera je njihova najljubša knjiga, in to predstavili s kratkim zapisom in ilustracijo. Učenka iz 6. b je zapisala krajšo pustolovsko zgodbo. Učenci 3. razreda so se poigrali tudi z različnimi strokovnimi in leposlovnimi besedili iz otroških/mladinskih revij *Ciciban*, *Pil* in *Moj planet*, jih prebrali ter iz njih ustvarili nova. Članice interesne dejavnosti knjižničarji sta pripravili seznam najljubših knjig za branje. Vse izdelke smo nato zbrali v spletnem orodju Padlet in jih predstavili na šolski spletni strani.

V šolskih letih 2021/2022 in 2022/2023 smo izvedli Noč knjige v bolj razširjenem številu kot prejšnja leta. Ohranili smo tradicionalno izvedbo na podružnični šoli Orehovica, kjer so se številnih zanimivih delavnic tokrat udeležili le učenci, ki obiskujejo tamkajšnjo šolo. Učenci so na bralnem fotelju lahko prebirali svoje najljubše knjige, skušali so najti koščke razrezane pravljice, jih povezati skupaj in nato prebrati celotno pravljico, ob branju pesmi so izdelali plakat, brali in ustvarjali so stripe, igrali na instrumente, plesali, ob prebrani pravljici ustvarjali lutke iz kuhalnic ter se ob vsem zelo zabavali. Dogodek so zaključili z nočnim pohodom, ogledom filma, z družabnimi igrami, večerjo in branjem pred spanjem.

Slika 3: Noč knjige na Orehovici aprila 2019.
Foto: Aleksandra Ivanšek, 2019.

Noč knjige smo izvedli tudi na OŠ Šentjernej, kjer je več kot 130 učencev od 2. do 9. razreda sodelovalo pri številnih bogatih dejavnostih. Učenci so lahko ustvarjali lastno gledališko predstavo – najmlajši ob spoznavanju Zvezdice Zaspanke, izvedli so, kako nastane knjiga, in vsak svojo tudi izdelali. Preizkusili so se v slam poeziji in ustvarjali konstruktivistične pesmi, si ogledali kamišibaj predstavo ter ustvarjali plakate in zgodbe. V knjižnici so si ob soju lučk lahko ogledali poučne risanke, brali knjige ter ob prebrani pravljici ustvarjali lutke. Učenci 3. c- in d-razreda so na matični šoli na Noči knjige prebrali knjigo *Šivalnica besed*, ki jo je prav tako napisala pisateljica Mojiceja Bonte. Po prebrani zgodbi so nastale čudovite lutke s kuhalnic, učenke 3. c pa so zgodbico z lutkami konec šolskega leta tudi zaigrale učencem, ki so obiskovali RaP.

Slika 4: Noč knjige v Šentjerneju aprila 2023.
Foto: Aleksandra Ivanšek, 2023.

3.3 Izvedba bralnih uric, pravljčnih kvizov, knjižnih ugank ter branje v okviru ur knjižničnega informacijskega znanja

V šolski knjižnici sem v teh letih izvajala tudi številne druge dejavnosti, ki so jih učenci zelo radi obiskovali. Učence 1. razreda sem občasno v času predure rada povabila v šolsko knjižnico in jim prebrala kako pravljico. Članice interesne dejavnosti knjižničarji so vsako leto v decembrskem ali spomladanskem času za učence od 1. do 5. razreda pripravile knjižne uganke, ki so jih prebirale prek šolskega ozvočenja, objavili pa smo jih tudi na šolski spletni strani. Februarja smo za učence pripravili kviz o Francetu Prešernu, razstavo njegovih del ter številne zanimive dejavnosti v okviru ur knjižnega informacijskega znanja. Letos aprila sem na podružnični šoli za učence od 1. do 5. razreda izvedla pravljčni kviz o pravljicah Hansa Christiana Andersena. Na koncu sta sledila tudi žrebanje in podelitev manjših nagrad učencem, ki so pridno reševali kviz.

Branju sem posvečala veliko pozornosti tudi pri urah knjižničnega informacijskega znanja, ki sem jih izvedla v okviru oktobra – mednarodnega meseca šolskih knjižnic. Od 3. do 5. razreda smo v tem času po navadi v šolski knjižnici prebrali prvo knjigo za domače branje, učenci od 1. do 3. razreda so najprej spoznali Kristino Brenk in se seznanili s pojmom slovenska izvirna slikanica, ob pripovedi ali prebrani zgodbi pa prisluhnili življenju pomembnega Slovenca Primoža Trubarja, ki je ustvarjal tudi v Šentjerneju in okolici. Ogledali so si tudi faksimile Abecednika ter prisluhnili poljubno izbrani slovenski izvirni slikanici na temo vrednot. Četrtošolci so v tem času spoznali tudi zgodovino in nastanek knjige.

3.4 Bralna značka ter branje del književne gostje

V šolskem letu 2022/2023 smo na OŠ Šentjernej izvedli že 54. podelitev priznanj za bralno značko. Ob tej priložnosti nas je 24. maja 2023 obiskala slovenska pisateljica Mojiceja Bonte, ki je bila gostja ob podelitvi bralne značke že v šolskem letu 2012/2013. V šolskih letih od 2013/2014 do 2022/2023 so nas obiskali številni slovenski umetniki (npr. Žiga X. Gombač, Janja Vidmar, Uroš Hrovat, Damjan Stepančič, Boštjan Gorenc, Saša Pavček in Nataša Konc Lorenzutti), ki so s svojimi nastopi navdušili učence od 1. do 9. razreda. Prireditve ob zaključku bralne značke s knjižnim gostom na šoli nismo izpeljali le v šolskih letih 2019/2020 in 2020/2021 zaradi številnih ukrepov za preprečevanje širjenja epidemije covida-19.

Branju sem posvečala veliko pozornosti tudi pri urah knjižničnega informacijskega znanja, ki sem jih izvedla v okviru oktobra – mednarodnega meseca šolskih knjižnic.

Posebnost naše šole od leta 1981 do 2010 so bili tudi številni knjižni sejmi, ki jih je šolska knjižničarka Branka Štefanič v sodelovanju z založbo Mladinska knjiga izvajala v začetku decembra (pred miklavževanjem). Obisk sejmov je bil množičen, učenci in starši so lahko na njih kupili knjige po znižani ceni ter se družili z gostujočim avtorjem. Na zadnjem, tridesetem sejmu, je šola gostila slovensko avtorico Marjetko Blažič, poznano po psevdonimu Marget Belani, pod katerim je napisala trilogijo *Varuhi skrivnosti*. V šolski knjižnici hranimo tudi knjigo spominov, v kateri so zbrani podpisi gostujočih avtorjev knjižnega sejma in bralne značke.

Da bi učence od 1. do 9. razreda spodbudila k branju in jim približala odlična dela slovenske pisateljice Mojiceje Bonte, sem se odločila, da bom v času od marca do maja 2023 v oddelkih izvedla ure knjižničnega informacijskega znanja, v okviru katerih smo spoznavali in prebirali njena knjižna dela. Pogovarjali smo se o njihovi vsebini ter ob njih poustvarjali. Prvošolci so z junakinjo Mašo iz zgodbe *Maša obišče šolsko knjižnico* spoznavali šolsko knjižnico in njen knjižnični red ter kako na knjižni polici poiščemo leposlovne knjige. Petošolci so ob knjigi z naslovom *Uuu! Dobra knjiga!* lažje razumeli, kako so na policah postavljene strokovno poučne knjige. Drugošolci so se ob prebiranju zgodbe o čebelici in murnu iz slikanice *Brenči, brenči čebelica* naučili, da pravega prijatelja spoznamo v težavah ter kako pomembno vlogo imajo čebele v našem okolju. Na koncu ure so se razgibali tudi ob slikanici *Razgibanka*, tako da so oponašali gibanje nekaterih živali. Četrtošolci so ob knjigi *Bonton gospe Malice* razmišljali o zdravi prehrani in primernem vedenju med malico. Tretješolci in petošolci so ob knjigi *Gremo po Sloveniji* skupaj z živalmi, ki v njej nastopajo, raziskovali kotičke naše prelepe dežele. Šestošolci so prisluhnili zgodbi z naslovom *Stoj! Šah mat* ter po branju napisali navodila za igranje šaha. Sedmošolci so ob prebrani zgodbi z naslovom *Z dežja pod kap* spoznavali frazeme oziroma prenesene besedne zveze, ki jih pogosto uporabljamo v vsakdanjem življenju.

Devetošolci pa so ob pripovedi o Ivanu Cankarju ponovili, kaj je življenjepis, ter se nato ob zbranih Cankarjevih delih naučili, kako navajamo vire in literaturo. Med obiskom šolske knjižnice so si učenci lahko ogledali tudi razstavo pisateljičinih knjig, jih prelistali ali si izposodili kako od njih.

4 Sklep

Na podlagi številnih dejavnosti, ki sva jih od šolskega leta 2015/2016 do 2022/2023 s sodelavko izvajali v šolski knjižnici oziroma v katere se je šolska knjižnica aktivno vključevala, ter na podlagi statističnih podatkov o izposoji in številu osvojenih priznanj bralne značke lahko rečem, da učenci na OŠ Šentjernej in podružnični šoli Orehovica zelo radi obiskujejo šolsko knjižnico. V njej radi berejo ali listajo knjige, se družijo ali sodelujejo v številnih aktivnostih. Podatke o tem, da knjige najraje berejo predvsem učenci 1. in 2. triletja, so potrdili tudi rezultati ankete, ki sem jo izvedla med učenci 3., 6. in 9. razreda. Kljub številnim izvedenim aktivnostim se bo treba v prihodnosti bolj približati starejšim učencem in s številnimi aktivnostmi tudi njih navdušiti za branje leposlovja.

Slika 5: Prireditev ob podelitvi bralne značke (knjižna gostja Mojiceja Bonte).
Foto: Ognjen Sajc, 2023.

Slika 6: Prvošolci sodelujejo v dejavnostih ob knjigi Maša obišče šolsko knjižnico.
Foto: Aleksandra Ivanšek, 2023.

Viri in literatura

Grosman, M., et al. (2003). *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. Mladinska knjiga.

Jamnik, T. (2002). *Kdor bere: prispevki h književni in knjižnični vzgoji učencev osnovne šole: izbor mladinskih knjig iz let 2000 in 2001. Priročnik za učitelje razrednega pouka in slovenščine, knjižničarje in mentorje bralne značke*. Educe.

Steinbuch, M. (ur.). (2009). *Kurikul: Knjižnično informacijsko znanje. Osnovna šola*. [Elektronski vir] Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje: osnovna šola (2014). Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/digitalna_bralnica/posodobitve-pouka-v-osnovnosolski-praksi-knjižnicno-informacijsko-znanje/

Poročila šolske knjižnice od šolskega leta 2015/16 do 2022/23. Hrani: Arhiv OŠ Šentjernej.

Spominska knjiga podpisov knjižnih gostov. Hrani: Šolska knjižnica OŠ Šentjernej.

Sušec, Z. (2005). *Knjižnično informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja*. Ministrstvo za šolstvo in šport.

Aleksandra Ivanšek, prof. slovenščine in zgodovine, zaposlena na Osnovni šoli Šentjernej
Naslov: Osnovna šola Šentjernej, Prvomajska cesta 9, 8310 Šentjernej
E-naslov: aleksandra.ivansek@guest.arnes.si

Razvijanje knjižnične vzgoje pri pouku spoznavanja okolja v tretjem razredu

Developing Library Education during Environmental Education Lessons in Third Grade

Mateja Petan

Izvleček

Šolska knjižnica je pomemben del osnovnošolskega izobraževanja. Prek medpredmetnega povezovanja s preostalimi učnimi predmeti pri učencih razvija kompetence na treh ključnih področjih – branje, informacijska pismenost in učenje. V prispevku je osvetljen teoretični del knjižnične vzgoje ter konkretni primer povezovanja raziskovalnega dela pri pouku spoznavanja okolja ter knjižničnega informacijskega znanja.

Ključne besede: knjižnično informacijsko znanje, raziskovanje, medpredmetno povezovanje, spoznavanje okolja

UDK 027.8:5

Abstract

The school library is an important part of primary education. Through cross-curricular integration with other subjects, it develops pupils' competences in three key areas – reading, information literacy, and learning. The article sheds light on the theoretical premises of library education and gives a concrete example of integrating research work during lessons in environmental education and library information skills.

Keywords: library information skills, research, cross-curricular integration, environmental education

1 Uvod

Zaradi nagle rasti informacij in hitrega napredka večina informacij, ki jih pridobimo in se jih naučimo, zastara v obdobju petih let. Pogosto zaradi kopice informacij, ki jih ne moremo več ustrezno memorizirati, le-te pozabimo. Kot rešitev se ponuja znanje pridobivanja zanesljivih virov informacij in kritično mišljenje.

1.1 Knjižnično informacijsko znanje

1.1.1 Kaj je knjižnična vzgoja?

Pojem knjižnična vzgoja lahko enačimo s knjižničnim informacijskim znanjem (KIZ). Zajema spoznavanje informacijskih virov, njihovo organizacijo, vrednost in rabo. Kasneje tako omogoča samostojno pridobivanje, izbiro in ovrednotenje informacij – široko uporaben model razreševanja raziskovalnih in drugih problemov.

Devetletka naj bi prinesla boljšo povezanost različnega znanja in vključevanja medpredmetnih povezav, med drugim tudi KIZ-a, ki je v posodobljenih učnih načrtih postalo kroskurikularna tema. Cilje in vsebine izvajata učitelj predmeta in knjižničar, tako da načrtujeta vsak svoje cilje in vsebine, uro izvedeta skupaj v knjižnici, ob tem pa učenci usvajajo cilje in vsebine predmeta, hkrati pa tudi določene knjižnične in informacijske spretnosti (Steinbuch, 2002).

1.1.2 Pomen in koristi

Vsaka dejavnost, ki jo izvajamo, mora za svojo smotrnost imeti tudi jasni končni cilj. Če pogledamo na formalno izobraževanje res kot celoto, je eden izmed končnih ciljev le-tega posameznik, ki obvlada informacijski proces za samostojno učenje. Sposoben je samostojnega pisnega dela, tvorjenja seminarskih, maturitetnih ali raziskovalnih nalog.

V prvem triletju devetletne osnovne šole učenec prek KIZ-a pridobiva prve izkušnje o šolski knjižnici. Spoznava prostor, ustrezno vedenje, protokol izposoje in vračanja ter gradivo. Razvija se v samostojnega bralca in uporablja osnovne storitve šolske knjižnice. V drugem triletju usvojeno znanje in vedenje nadgrajuje. Spoznava različne medije v šolski knjižnici, zna uporabljati enciklopedije in leksikone.

Njihovemu izvajanju so namenjene štiri pedagoške ure letno v vsakem oddelku, kar pomeni, da je učenec deležen 36 pedagoških ur v devetih letih šolanja.

1.2 Šolska knjižnica kot učni prostor

Knjižnica je drevo življenja, informacijska pismenost pa lestev do njegovih sadežev (Novljan, 2010).

S svojimi storitvami šolska knjižnica tako podpira učenje in poučevanje ter predstavlja odprto učno okolje za vse udeležence vzgojno-izobraževalnega procesa (Steinbuch, 2010).

Novljan (2010) opredeli šolsko knjižnico kot informacijski in komunikacijski center vzgojno-izobraževalnega dela, ki z zbirko knjižničnega gradiva, informacij in z bibliopedagoškimi storitvami omogoča vsem udeležencem vzgojno-izobraževalnega programa uresničevati cilje izobraževalne organizacije v skladu z načeli vzgojno-izobraževalne dejavnosti pri razvijanju znanja, sposobnosti, spretnosti in navad.

Ob ustrezni knjižni zbirki je pomemben kriterij za dobro šolsko knjižnico tudi prostor. Poleg prostora za izposajo in vračanje gradiva, prostora za učno tehnologijo, kotička za najmlajše, kjer so slikanice zložene na nižjih policah ali v zabojih, oddelka za leposlovje za večje učence in razvrščenih knjig strokovne literature je za učenje s pomočjo informacijskih virov pomemben prostor za branje, raziskovanje in pisanje v neposredni bližini strokovnega knjižnega gradiva.

**S svojimi storitvami
šolska knjižnica
podpira učenje
in poučevanje ter
predstavlja odprto
učno okolje za
vse udeležence
vzgojno-
izobraževalnega
procesa.**

SPLOŠNI CILJI KIZ

01

1. TRILETJE

Spoznava:

- ozračje knjižničnega prostora,
- ureditev knjižnice,
- osnove vedenja in obnašanja v knjižnici,
- postopek izposoje in vračanja gradiva,
- starostni stopnji primerno gradivo.

Postaja samostojni bralec.

Uporablja osnovne storitve šilske knjižnice.

Se motivira za branje.

02

2. TRILETJE

Spoznava knjigo kot najštevilčnejši medij v šolski knjižnici.

Spoznava pot knjige od ustvarjalca do uporabnika.

Seznani se s fizičnimi deli knjige in bibliografskimi podatki, ki so pomembni za njeno identifikacijo.

Postopoma spoznava tudi sekundarne informacijske vire.

Za iskanje informacij uporablja različne iskalne zahteve.

Zna uporabljati splošne enciklopedije in leksikone.

Slika 1: Splošni cilji knjižničnega informacijskega znanja
Avtorica: Mateja Petan, 2023.

Slika 2: Neposredna bližina študijskega dela in strokovnih knjižnih gradiv
Foto: Mateja Drnovšek Zvonar, 2022.

1.3 Učenje s pomočjo informacijskih virov

Ko učenci usvojijo tehniko branja, lahko kot novo metodo poučevanja in učenja uvedemo učenje s pomočjo informacijskih virov. Steinbuch (2002) piše, da s takšnim pristopom zmanjšamo vlogo učitelja kot edinega prenašalca znanja, povečamo pa aktivnost učencev, ki jih tako navajamo na samostojno pridobivanje znanja in informacij. Učitelj, ki je strokovnjak za posamezno predmetno področje, je kompetenten za vrednotenje vsebinskih informacij, knjižničar pa je v tem procesu odgovoren za usposabljanje učencev pri pridobivanju in usvajanju temeljev informacijskega procesa. Pri učenju iz informacijskih virov učenci hkrati usvajajo spretnosti informacijske pismenosti in predmetnih vsebin med uporabo različnih informacijskih virov pri obdelavi ene same teme.

Takšen način dela krepi medpredmetno povezovanje učenja knjižničnega informacijskega znanja z znanjem drugih predmetov.

2 Razvijanje knjižničnega informacijskega znanja pri pouku spoznavanja okolja v tretjem razredu

Pri pouku spoznavanju okolja sem se odločila, da bodo učenci del znanj pridobili z raziskovalnim delom oziroma prek učenja s pomočjo informacijskih virov. Cilja takšnega dela sta bila pri pouku spoznavanja okolja pridobivanje strokovnih znanj o določeni temi ter plakat, ki so ga učenci predstavili; hkrati pa so bili zajeti tudi cilji knjižnične vzgoje. Učenci so utrdili cilje KIZ-a prvega triletja osnovnih šol in tudi nekaj ciljev KIZ-a iz drugega triletja – za iskanje informacij uporablja različne iskalne zahteve ter zna uporabljati splošne enciklopedije in leksikone.

Učitelj, ki je strokovnjak za posamezno predmetno področje, je kompetenten za vrednotenje vsebinskih informacij, knjižničar pa je v tem procesu odgovoren za usposabljanje učencev pri pridobivanju in usvajanju temeljev informacijskega procesa.

FAZE UČENJA S POMOČJO INFORMACIJSKIH VIROV

1

DOLOČITEV TEME

- Vsak učenec svojo temo
- V skladu z učnim načrtom predmeta SPO

ISKANJE GRADIV

- Ponovitev rabe kazal
- Lociranje strokovne literature

2

3

SAMOSTOJNO BRANJE IN IZPISKI

- Zahtevano branje z razumevanje
- Sprotno oblikovanje izpiskov
- Razvijanje kritičnega mišljenja

SKELET NALOGE

- Oblikovanje načrta, manjših poglavij določene teme
- Uvid v širino teme, celoto

4

5

DODAJANJE

- Dopolnitev ključnih besed in povedi iz izpiskov

OBLIKOVANJE PLAKATA

- Pozicioniranje na plakatu
- Kreiranje in iskanje slikovnih gradiv

6

7

NAVAJANJE VIROV

Delo je potekalo v šolski knjižnici v manjših skupinah glede na časovnico plakatov. Na naši šoli imamo dobre pogoje – veliko aktualnih knjižnih gradiv ter usposobljen kader. S šolsko knjižničarko sva se dogovorili, kako bodo potekale ure ter najini vlogi. Moja pretežno za vrednotenje vsebinskih informacij in njena predvsem za prikaz ter usmerjanje pridobivanja, usvajanja temeljev informacijskega procesa.

Učencem sem najprej določila teme. Vsak učenec je obravnaval svojo temo. Upoštevala sem, da so bile del učnega načrta spoznavanja okolja v 3. razredu. Razmišljala sem tudi o dostopnosti gradiva v naši šolski knjižnici.

Delo smo nadaljevali v študijskem delu šolske knjižnice. Knjižničarka jim je pokazala oddelek strokovne literature ter posamezne police s knjižnimi gradivi glede na določeno tematiko. Pri uri slovenskega jezika smo se učili rabe abecednih in tematskih kazal, kar smo ponovno ponovili na konkretnem primeru.

Učencem sva pomagali z izbiro knjig, ki so jih nato sami prebirali. Ključne besede, bistvene krajše povedi so sproti pisali na list papirja. Odločiti so se morali, kateri podatki so bistveni, in tako so hkrati krepili tudi kritično mišljenje. S pomočjo izpiskov so oblikovali skelet oziroma načrt svoje naloge. Faze branja gradiv, oblikovanja izpiskov ter skeleta naloge so trajali dve do tri pedagoške ure.

Ključne besede in krajše povedi so dopolnili, dodali in oblikovali končne misli na posamezne manjše liste. Tretješolci te pogosto le prepišejo iz knjižnih gradiv. To fazo so lahko opravili v knjižnici, učilnici ali doma. Trajala je različno dolgo.

Doma so oblikovali plakat. Narisali so tudi slikovno gradivo ali ga poiskali na spletu ter natisnili. Svoj plakat so predstavili sošolcem in sošolkam.

Pri evalvaciji aktivnosti sem ugotovila, da učence nisem usmerila k navajanju virov. Takšno odločitev sem sprejela predvsem zato, ker je del ciljev KIZ-a zadnjega triletnja. Kljub temu pa bom pri prihodnji takšni aktivnosti učencem dala navodilo, da na list papirja zapišejo ime avtorja in naslov knjižnega gradiva ter prilepijo v kot plakata.

Slika 3: Faze učenja s pomočjo informacijskih virov
Avtorica: Mateja Petan, 2023.

Slika 4: Faza prebiranja knjižnih gradiv in iskanje informacij
Foto: Mateja Petan, 2023.

Sklep

Formalno izobraževanje naj bi med drugim posameznika opolnomočilo za samostojno pisno delo, oblikovanje seminarske naloge idr. Za dosego tega cilja pa je treba učence opremiti z znanji informacijskega procesa za samostojno učenje. Pomembno je, da aktivno spoznajo vse stopnje procesa in jih strokovni pedagoški delavci (učitelji in knjižničarji) le ustrezno podpremo oziroma usmerjamo. Učenci bodo postali samozavestnejši, samostojnejši v učnem procesu in uspešnejši.

Viri in literatura

Kolar, M., Krnel, D., Velkavrh, A. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Spoznavanje okolja*. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Steinbuch, M., Novljan, S., Zabukovec, V., Andrin, D., Brilej, I., Fekonja, R., Kosi, J., Kuštrin Tušek, N., Prijol, V., Vagaja Petrič, N., Zwitter, S. (2010). *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Knjižnično informacijsko znanje*. Zavod RS za šolstvo.

Sušec, Z., in Žumer, F. (2005). *Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja*. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Stružnik, E. idr. (2002). *Učenje in poučevanje s knjižnico v osnovni šoli*. Zavod RS za šolstvo.

Mateja Petan, učiteljica razrednega pouka, zaposlena na Osnovni šoli Polje
Naslov: Osnovna šola Polje, Zaloška cesta 189, 1260 Ljubljana Polje
E-naslov: mateja.petan@ospolje.si

sBiblos in njegova uporaba v šolski knjižnici Srednje vzgojiteljske šole, gimnazije in umetniške gimnazije Ljubljana

sBiblos and Its Use in the School Library of the Secondary Preschool Education, Grammar School and Performing Arts Grammar School Ljubljana

Katarina Jesih Šterbenc

Izvleček

Besedilo opisuje storitev izposoje e-knjig, imenovano sBiblos. sBiblos je storitev, ki je za šolske knjižnice novost in jo je kot pilotni projekt omogočilo Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. Predstavljene so podrobnosti ter statistični prikaz izposoj. Prav tako je predstavljen pomen različnega knjižničnega gradiva za uporabnike in pomen izposoje e-gradiva na šolah, ki delujejo na več lokacijah. Pričakovati je bilo, da bo platforma sBiblos priročna za šole, ki delujemo na več lokacijah, z enim knjižničarjem. Pričakovanja o izposoji so bila velika, delo v razredu pa je pokazalo na kar nekaj pomanjkljivosti tako s strani tehničnih težav kot tudi s strani ponujenih e-knjig. Prihodnost projekta bo odvisna od evalvacije, ki bo prikazala rezultate ter usmeritve za nadaljnji razvoj ter uporabo platforme sBiblos v šolskih knjižnicah.

Ključne besede: šolske knjižnice, e-branje, sBiblos, motivacija, IKT

UDK 028.5:004

Abstract

The article describes the e-book lending service called sBiblos. This service is a new addition to school libraries, made possible by the Ministry of Education as a pilot project. The details of this service and a statistical analysis of book loans are presented. Moreover, the article presents the importance of different types of library materials for users and the importance of lending e-materials at schools operating in several locations. It was anticipated that the sBiblos platform would be convenient for schools with only one librarian, operating in several locations. Expectations concerning lending were high, but the work done in class has pointed out quite a few drawbacks, both with regard to technical problems and the books on offer. The future of this project depends on its evaluation, which will show the results and policies for the further development and use of the sBiblos platform in school libraries.

Keywords: school libraries, e-reading, sBiblos, motivation, ICT

Uvod

Šolske knjižnice v Sloveniji so pomemben del vzgojno-izobraževalnega sistema ter vsakega zavoda oziroma šole. Uporabnikom nudijo dostop do različnih tiskanih in elektronskih virov (knjige, referenčna gradiva, serijske publikacije) in drugih informacijskih gradiv, ki jim pomagajo pri učenju, raziskovanju in razvijanju bralnih navad.

Šolsko knjižnico določa 68. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007), v katerem piše, da ima šola knjižnico, v kateri se zbira, strokovno obdeluje, hrani, predstavlja in izposoja knjižnično gradivo ter opravlja informacijsko-dokumentacijsko delo kot sestavina vzgojno-izobraževalnega dela v šoli.

Torej je šolska knjižnica sestavni del vzgojno-izobraževalnega dela v šoli in je namenjena vzgojno-izobraževalnemu procesu ter potrebam učencev in delavcev šole, zato je pomembno, da se vključuje v delo na šoli (Medved, 2020, str. 4). S svojimi nalogami, dejavnostmi, aktivnostmi in gradivom pospešuje ter razvija kulturne navade, krepi veselje do branja pri učencih ter nudi mnogo možnosti za pridobivanje izkušenj ter novega znanja. Šolska knjižnica je torej »fizični in digitalni prostor za učenje v šoli, v katerem so branje, poizvedovanje, raziskovanje, razmišljanje, domišljija in ustvarjalnost bistveni za pot učencev od informacij do znanja ter za njihovo osebno, družbeno in kulturno rast« (IFLA – Smernice za šolske knjižnice, 2019). V naslednjem poglavju bo predstavljena naša šolska knjižnica.

Šolska knjižnica Srednje vzgojiteljske šole, gimnazije in umetniške gimnazije Ljubljana

Šolska knjižnica na Srednji vzgojiteljski šoli, gimnaziji in umetniški gimnaziji Ljubljana (dalje SVŠGUGL) ni več samo prostor, v katerem so shranjene knjige in se te izposojajo v strogi tišini. »Tradicionalno pojmovanje šolske knjižnice se je spremenilo: knjižnica ni skladišče knjig, ampak središče, kjer se znanje, zapisano na različnih nosilcih, razpršuje, knjižnica je torej bolj križišče poti, po katerih se pretaka znanje.« (Rebolj, 2008) Šolska knjižnica na SVŠGUGL se nahaja na dveh lokacijah, tako kot tudi sama šola. Večina gradiva se nahaja v matični stavbi na naslovu Kardeljeva ploščad 28 A, manjši del gradiva, ki je namenjen izključno programu predšolska vzgoja na naslovu Kardeljeva ploščad 16. Poleg omenjenih dveh lokacij knjižnice imamo tudi bralni kotiček, to je prostor nad plesnimi dvoranami, ki je namenjen počitku in neformalnemu druženju. V tem prostoru imajo dijaki na razpolago gradivo, ki je prosto dostopno in ga lahko uporabljajo kadar koli, tudi v času njihovih popoldanskih treningov. Posebnost bralnega kotička je v tem, da dijaki soustvarjajo prostor in soustvarjajo ponudbo gradiva. Ta prostor je kot neke vrste knjigobežnica, uporabniki prinesejo svoje gradivo in lahko vzamejo gradivo, ki so ga prinesli predhodniki.

Vsaka šolska knjižnica ima knjižnično gradivo, kar predstavlja zbirko gradiv, ki se redno dopolnjuje, ureja in hkrati tudi izloča. Knjižnično gradivo (Steinbuch, 2010) so publikacije in dokumenti v knjižnični zbirki, ki jim je knjižnica dodala knjižnično informacijo: UDK-vrstilec za opredelitev vsebine, s katerim je predmet obravnave lahko opredeljen tudi s krajevno, časovno in metodološko oznako, in signaturo za oznako lokacije publikacije v knjižnični zbirki ter inventarno številko kot lastninsko oznako (Zakon o knjižničarstvu, 2001). Knjižnično gradivo je tudi neknjižno gradivo – to so posebne vrste gradiva, ki za uporabo potrebujejo določene naprave. Med neknjižno gradivo spadajo kase, cd- in dvd-plošče, razni predmeti idr.

Kot je zapisano v 3. členu Zakona o knjižničarstvu (2001), so knjižnično gradivo vsi objavljeni tiskani, zvočni, slikovni, elektronski ali kako dru-

Posebnost bralnega kotička je v tem, da dijaki soustvarjajo prostor in soustvarjajo ponudbo gradiva.

Slika 1: Pogled na police šolske knjižnice SVŠGUGL.
Foto: Katarina Jesih Šterbenc, 2023.

gače tehnično izdelani zapisi, ki jih zbirajo in javnosti posredujejo knjižnice ter so namenjeni za potrebe kulture, izobraževanja, raziskovanja in informiranja. Knjižnično gradivo so tudi rokopisi in drugo neobjavljeno gradivo (tipkopisi, elektronski zapisi ipd.). Zato je za uporabnike zelo pomembno, da do različnih gradiv lahko dostopajo v knjižnici. S pomočjo različnega gradiva se spodbuja interes za branje. Branje je izjemno pomembno iz več razlogov: prispeva k intelektualnemu razvoju, izobraževanju, razširjanju obzorja in krepitvi komunikacijskih sposobnosti posameznika.

Knjižnično gradivo predstavlja dragocen vir za bralce, saj omogoča dostop do različnih informacij, znanj, kulture in razmišljanj na različnih nosilcih. Za krepitev bralne kulture je zelo pomemben bogat nabor različnih vrst gradiva, saj tako vsak uporabnik najde kaj zase oziroma razširja svoje interese. Različne študije in strokovnjaki poudarjajo, da je treba spodbujati branje vsega knjižničnega gradiva (knjižno, neknjižno), saj s tem posameznik krepi svoje besedišče, uri možgane ter se uči.

Z leti in z razvojem sodobne tehnologije ter e-poti pa so knjižnično gradivo postale tudi e-knjige. V Sloveniji je nekaj ponudnikov le-teh, a za potrebe knjižnične izposoje se je razvil Biblos. Za potrebe šolskih knjižnic pa se je v šolskem letu 2022/2023 razvila platforma sBiblos. Več o tem v naslednjem poglavju.

Kaj je sBiblos

Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport (zdaj Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje – v nadaljevanju MVI) je v sodelovanju z več strokovnimi službami in zavodi (Zavod RS za šolstvo, IZUM itd.) omogočilo brezplačen dostop do e-knjig (prek aplikacije sBiblos) učencem tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja osnovnih šol, srednješolcem ter otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami.

Ker gre za enoletni pilotni projekt, so si na pristojnem ministrstvu želeli, da bi se vse šolske knjižnice vključile ter začele z uporabo platforme sBiblos (<https://www.sbiblos.si>) in svojim uporabnikom ponudile brezplačen dostop do e-knjig. MVI po zaključku projekta napoveduje evalvacijo, ki bo prikazala rezultate ter usmeritve za nadaljnji razvoj ter uporabo platforme sBiblos v šolskih knjižnicah.

Prvi vtisi

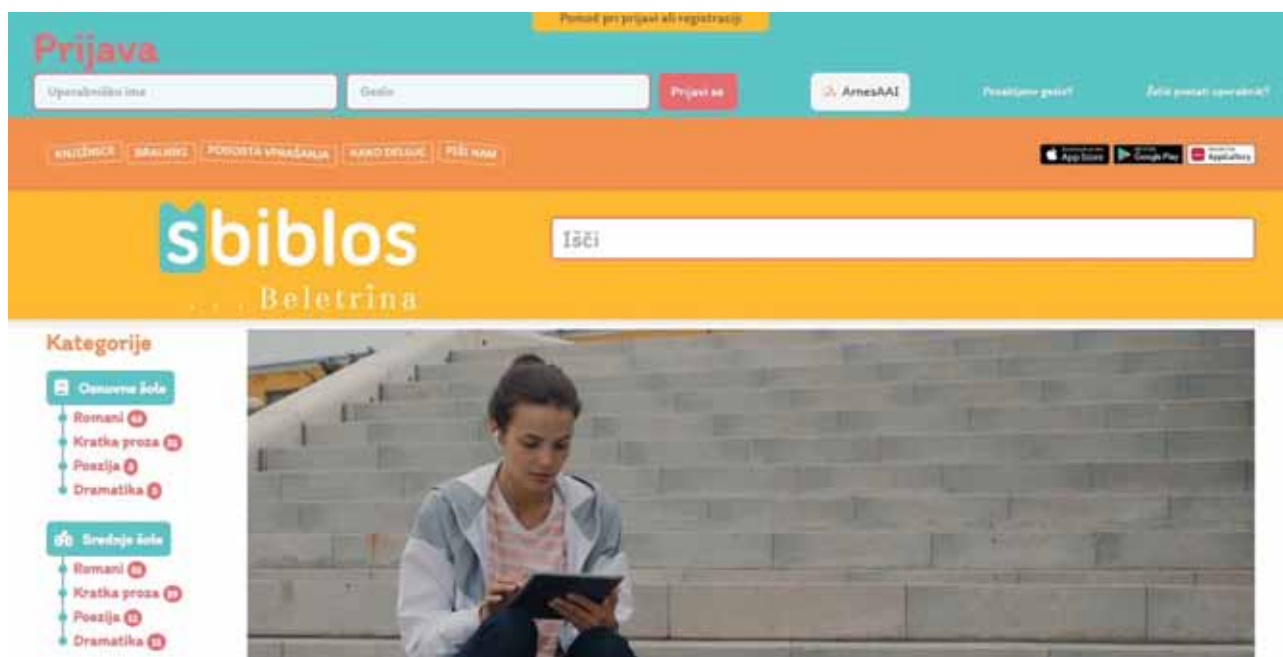
Novica o dodatni platformi, sBiblos, je bila sprva med nekaterimi šolskimi knjižničarji zelo dobro sprejeta. Potem ko smo platformo začeli uporabljati, pa so se začele kazati določene pomanjkljivosti oz. omejitve.

Že septembra 2022 sem v vseh oddelkih 1., 2. in 3. letnika z velikim navdušenjem razlagala o prihajajoči platformi in o tem, kako nam bo olajšana izposoja, predvsem zato ker smo šola, ki deluje na dveh lokacijah. Kmalu po novembrskih počitnicah sem začela s predstavitvami novega načina izposoje e-knjig v posameznih oddelkih. Tudi s profesorico slovenščine sva bili dogovorjeni, da dijaki izbirajo za domače branje knjige, ki so v elektronski obliki. Sprva sva sBiblos predstavljali vsaka pri svoji uri in želeli izposojati prikazati tudi v praksi. Uporabljali smo izključno mobilne telefone in najina ideja je bila, da si vsak dijak v razredu izposodi knjigo za domače branje z uporabo svojega telefona. Kmalu zatem se je začelo zatikati in je sodobna tehnologija skorajda odpovedala. Ker sem ugotovila, da pri urah do dejanske izposoje ne bomo prišli, sam dijake napotila na vstopno spletno stran <https://www.sbiblos.si/>, natančneje na zavihek pogosta vprašanja. Nekateri dijaki se poslužujejo izposoje e-knjig, za vse preostale dijake pa je bila to le uporabna informacija. Na koncu ure smo naredili tudi kratko evalvacijo in dijaki so mi zaupali, da če že berejo, raje berejo tiskane knjige. Prav tako jih je zmotil nabor knjig, saj so si zaželeli nekoliko sodobnejših del.

Statistični pregled izposoje sBiblos

Na SVŠGUGL smo se hitro odločili in uredili vse formalnosti, da smo lahko pristopili k projektu in našim dijakom ponudili možnost izposoje brezplačnih e-knjig. Kot šolska knjižničarka sem poskrbela za vse formalnosti ter za predstavitev projekta vodstvu, pri čemer sem izpostavila pomen projekta za naše dijake. Prav tako sem izvedla reklamo med sodelavci in dijaki. Ugotavljam, da je zelo pomembno, da naše dijake seznanimo in jim omogočimo izposojati in uporabo e-knjig.

Knjižnično gradivo predstavlja dragocen vir za bralce, saj omogoča dostop do različnih informacij, znanj, kulture in razmišljanj na različnih nosilcih.

Slika 2: Zaslonka slika vstopne strani sBiblos
Zajem zaslonka: Katarina Jesih Šterbenc, 2023.

V naši šolski knjižnici smo dijakom v okviru organiziranih aktivnosti predstavili sBiblos ter jim po korakih razložili prednosti (Fekonja, 2022).

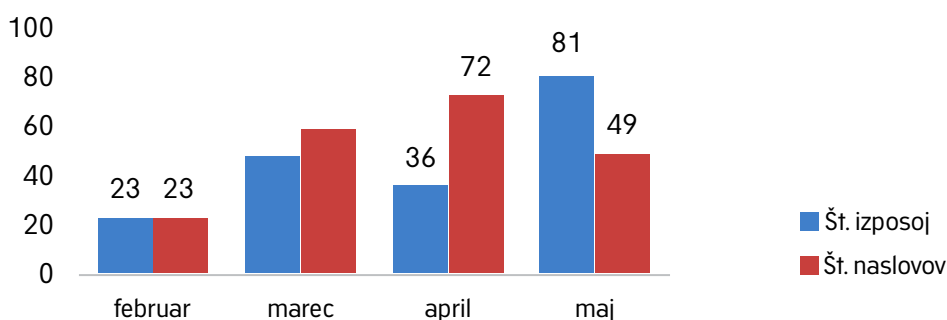
Na kratko bom predstavila eno izmed ur pouka knjižničnega informacijskega znanja (KIZ), ki sem ga letos izvajala prvič na to temo.

Z dijaki drugega letnika smo preizkusili uporabo platforme sBiblos. Predstavila sem jim platformo, načine iskanja, navigacijo ter navodila za uporabo, ki so objavljena na spletni strani sBiblos. Dijaki so si na svoje mobilne naprave namestili aplikacijo ter uporabljali tudi aplikacijo mCOBISS ali Mojo knjižnico. Uporabo aplikacije mCOBISS smo na prejšnjih urah KIZ-a že uporabljali in se je naučili uporabljati.

Kot že omenjeno je po navodilih MVI IZUM vsem šolskim knjižnicam sBiblos vključilo v COBISS3 ter v lokalne baze dodal ustrezne bibliografske zapise e-knjig.

Na grafikonu so vidni statistični prikazi števila izposoj (posamezni uporabniki oziroma dijaki naše šole) ter število naslovov, ki so se v določenem mesecu izposojali. Gre za mesece od februarja do maja 2023. Kot je razvidno iz grafikona, je izposoja počasi naraščala iz meseca v mesec. E-knjige so dostopne vsak čas dneva, ne glede na odprtost knjižnice. Tako so nekateri dijaki ugotovili, da so si pozabili

Uporabljali smo izključno mobilne telefone in najina ideja je bila, da si vsak dijak v razredu izposodi knjigo za domače branje z uporabo svojega telefona.

Graf 1: Prikaz statistike izposoje
Avtorica: Katarina Jesih Šterbenc, 2023.

izposoditi tiskano knjigo v knjižnici ali pa so bili že vsi izvodi določenega naslova izposojeni, zato so si lahko pomagali s platformo sBiblos ter na ta način prišli do gradiva (še posebno se je to pokazalo pri obveznem domačem branju, ko vsi dijaki morajo prebrati izbrane naslove).

Dijake sem tudi kratko anketirala o sami platformi, uporabnosti ter pridobila koristne informacije, ki so bile del poročanja na zaključni konferenci ob koncu šolskega leta. Pridobljene informacije sem strnila in posredovala pristojnemu ministrstvu.

Sklep

V prispevku je predstavljena novost šolskega leta 2022/2023, ki jo je za vse šolske knjižnice v Sloveniji uvedlo Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. Vpeljava in ideja o platformi sBiblos za šolske knjižnice se je izkazala za nujno med posebnimi šolskimi leti, ki jih je v preteklosti zaznamovala pandemija covid-19.

Smo šola, ki deluje na dveh lokacijah in za dijake, ki nimajo šolske knjižnice v svoji matični šoli, je zelo pomembno, da imajo omogočen tudi e-dostop do gradiva. Na naši šoli smo k stvari pristopili z vso resnostjo, uredili vse formalnosti ter postopke, da smo dijakom ponudili možnost izposoje e-knjig prek platforme sBiblos.

Dijakom se je platforma zdela uporabna in pregledna, vendar so bili razočarani nad izborom e-knjig. Ugotovili so, da niso našli ustrezne literature za svoje domače branje. Upam, da bodo predlogi in pripombe šolskih knjižničarjev vključeni v evalvacijo pristojnega ministrstva. V bližnji prihodnosti nas čaka novost na področju izposoje e-knjig, ki jo pripravlja IZUM, na kar so nas opozorili na prvih dnevih COBISS 2023.

Viri in literatura

Fekonja, R. (2022). Vloga šolske knjižnice – od skladišča do središča branja in stičišča medpredmetnega povezovanja. V R. Fekonja (ur.), *Šolska knjižnica kot središče branja in stičišče medpredmetnega povezovanja* (str. 14–15). Zavod RS za šolstvo.

IFLA – *Smernice za šolske knjižnice* (2. dop. izd.) (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/ifla_guidelines.pdf (Original dela izdan v angleščini junija 2015)

Rebolj, V. (2008). *E-izobraževanje: skozi očala pedagogike in didaktike*. Didakta.

Steinbuch, M., Novljan, S., Zabukovec, V., Andrin, D., Brilej, I., Fekonja, R., Kosi, J., Kuštrin Tušek, N., Prijol, V., Vagaja Petrič, N., Zwitter, S. (2010). *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Knjižnično informacijsko znanje*. Zavod RS za šolstvo.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1) (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 – ZUJIK, 92/2015.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) (2007). *Uradni list RS*, št. 16/2007 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr., 25/17 – ZVaj in 123/21.

Katarina Jesih Šterbenc, univ. dipl. bibl., zaposlena na Srednji vzgojiteljski šoli, gimnaziji in umetniški gimnaziji Ljubljana.

Naslov: Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana, Kardeljeva ploščad 28a, 1000 Ljubljana

E-naslov: katarina.jesih.sterbenc@gmail.com

Učenci s skotopičnim sindromom v šolski knjižnici

Pupils with Scotopic Sensitivity Syndrome in School Library

Mag. Nina Čelešnik

Izvleček

V članku so na kratko predstavljeni skotopični sindrom (kaj je to, kako pogost je ta sindrom, dednost) in težave, s katerimi se osebe, ki ta sindrom imajo, soočajo (težave z branjem, popačenja črnega besedila na belem listu pri branju, občutljivost na svetlobo, težave s koncentracijo, utrujenostjo itd.). V nadaljevanju pa so nanizani ideje in predlogi, kaj lahko naredijo knjižničarji, da bi osebe s skotopičnim sindrom raje brale in pogostejše zahajale v knjižnico (prilagoditev svetlobe, svetovanje pri izbiri knjig, sodelovanje z založbami in učitelji slovenščine, spodbujanje k branju, vživljanje v otroka).

Ključne besede: skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen, knjižnica, spodbujanje branja

UDK 028:376

Abstract

The article briefly presents Scotopic Sensitivity Syndrome (what it is, how common it is, heritability) and the problems faced by people with this syndrome (reading problems, the blurring of black text on white paper when reading, sensitivity to light, difficulty concentrating, fatigue, etc.). The article then provides ideas and suggestions on what librarians could do to get people with Scotopic Sensitivity Syndrome to want to read more and to come to the library more often (adjusting the light, advising them which books to read, collaborating with publishing houses and Slovene language teachers, promoting reading, empathizing with the child).

Keywords: Scotopic Sensitivity Syndrome or Irlen Syndrome, library, reading promotion

Uvod

Glede na statistiko naj bi bila v vsakem razredu najmanj 2 učenca s skotopičnim sindromom, glede na naše izkušnje pa 4 do 6. Če oseba ne nosi očal z barvnimi filtri Irlen, lahko skotopični sindrom povzroča nemalo težav, predvsem osebam, ki sindrom imajo, pa tega ne vedo, in osebam, ki za branje uporabljajo le barvne folije Irlen. V prvem delu članka skušamo sindrom na kratko predstaviti: kaj je, kako je z njegovo pogostostjo in kako z dedovanjem sindroma, nanizamo nekaj njegovih ključnih značilnosti, po katerih je možno posameznika, ki skotopični sindrom ima, tudi prepoznati. V drugem delu pa nanizamo nekaj idej in predlogov, kaj lahko naredijo knjižničarji, da bi osebe s skotopičnim sindrom raje brale in pogostejše zahajale v šolsko knjižnico.

Skotopični sindrom na kratko

Skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen (v nadaljevanju skotopični sindrom) je motnja vizualnega procesiranja. Možgani oseb, ki imajo skotopični sindrom, so pri vsakem posameznem opravilu (npr. branje, prepisovanje s table, poslušanje, šport itd.) bistveno bolj obremenjeni s procesiranjem vizualnih informacij, kot je za to posamezno opravilo običajno. To povzroča utrujenost, nelagodje in napatost. Poleg občutljivosti na svetlobo ima lahko oseba težavo pri delu pod fluorescentnimi lučmi, močnim soncem, v megli in ob oblačnem vremenu (Irlen, 2005, str. 32).

»Posamezniki, ki imajo skotopični sindrom, zaznavajo svet okoli sebe na popačen način, kar je posledica občutljivosti na določene valovne dolžine svetlobe« (Irlen, 1991, 2005, 1), zato morajo ti posamezniki vlagati »več energije in napora v proces branja, saj so neučinkoviti bralci, ki natisnjeno besedilo vidijo drugače od dobrih bralcev. Stalno prilagajanje popačenjem tiska ali ozadja besedila povzroča utrujenost, neugodje ter omejuje dolžino časa, ko so ti posamezniki sposobni brati in vzdrževati razumevanje. /.../. Sindrom lahko soobstaja z drugimi učnimi težavami, ki jih je še vedno treba obravnavati, čeprav smo uspešno odpravili skotopični sindrom. Na fizični ravni se kaže kot glavoboli, napetost v očeh, zaspanost, utrujenost in/ali nesposobnost koncentracije in razumevanja prebranega.« (Irlen in Lass, 1989, 414; Irlen in Robinson, 1996).

Pogostost in dednost skotopičnega sindroma

Različni avtorji odstotek pogostosti pojavljanja skotopičnega sindroma, glede na opravljene raziskave in njihove izkušnje, ocenjujejo različno. Tukaj navajamo ugotovitve Helen Irlen (2005, 50) ter Loew, Marsh in Watson (2014), ki ocenjujejo, da ima težave z vizualno percepcijo 12–14 % celotne populacije in 46 % oseb z disleksijo, motnjo pozornosti in učnimi težavami.

Skotopični sindrom prizadene oba spola enako (Irlen, 2005, str. 58) in je lahko deden (prirojen) (Robinson, Foreman in Dear, 1996; Robinson, Foreman in Dear, 2000) ali pa pridobljen; največkrat po poškodbah glave, kot posledica udarca v glavo, pa tudi po nekaterih posegih (Irlen, 2010).

Kaj lahko za učence, ki imajo skotopični sindrom, naredijo knjižničarji?

Če želimo, da se bodo učenci, ki imajo skotopični sindrom, v naši knjižnici dobro počutili, jim lahko pomagamo na različne načine. Na primer:

- zmanjšamo umetno svetlobo;
- luči prižemo le, ko je zunaj res temno;
- luči prižgemo le v enem delu knjižnice;
- v delovnem prostoru namestimo namizne lučke, kjer si lahko vsak sam prilagaja svetlobo;

RIPPLE

When Sampler CPU 1 boots up "Code Meter" automatically loads. This is a Wibu application (free online from Wibu.com). This is essential to recognize the DVZ-RT/Space/Library authorization USB key (dongle). This may be immediately visible because it's in the Windows Task Tray. This runtime program is actually installed on all the DVZ-RT computers (Control and Samplers).

If the Code Meter task Tray icon is green, this means the authorization key is present on the computer being viewed. On those computers where the key is not installed, the icon will be gray, but it will work because the program accesses the valid key over the network.

Also, On all Samplers, you will see an AI Crypt VST Host (Helix) icon. That also loads automatically upon boot up. This AI Crypt info pertains only to beta turn-key systems, and will change later.

If the icon is not present, launch it from the desktop icon, or look in the Start Menu - Programs/Audio Impressions/AI Strings and launch AI Crypt. If it isn't there, it failed to load or the Wibu key is not connected so please make sure it's present on one of the computers, that they're all networked correctly together, etc.

If it's loaded, right-click on the icon and a context menu will come up. The first item will be Dismount if all loaded correctly. Don't select this. If the first item is "Mount" then select this (this mounts the library). If you Mount, you have to choose the image, and that's located on the sample drive and named "aisi" (Audio Impressions Symphonic Image). You select it and mount it to x (using the dropdown menu). No letter other than x will function correctly. Note: All this will occur automatically in the final release and even in beta you shouldn't have to do the mounting if the boot process works correctly.

SWIRL

[illegible]

Since 1945, legislation for the aged in the United States came from a number of sources. The Social Security Act was amended in 1950, 1954, and 1960 to provide for the aged. The Social Security Act and other Federal programs for the aged have been developed by the creation of separate departments and government agencies to deal with different parts of the problem of aging in population groups. The Agency in which the Administration on Aging finds best effects a good example of this problem. As a Federal Agency under the Department of Health, Education, and Welfare, it operates independently of 16 Federal City Financing Administration (which administers State the Medicare and Medicaid programs). It is also distinct from the Social Security Administration, which administers the Old Age and Survivors Insurance Program. Along with the Supplementary Security Income program, it is of course separate from the Departments of Housing and Urban Development, Transportation, Labor, and Agriculture, all of which administer major programs directly affecting the elderly. As well as from the Veterans Administration, which provides long-term care for many elderly veterans and various various various benefit programs.

In addition, Congresses failed to meet sufficiently

various institutions that interest groups, providers, and private associations have created. The more complex the problem, the more likely it is that the public will take a more active role in the policy-making process. In personal discretion, a policy maker and others who claim no formal authority are more within the public's grasp, and the public is more likely to question the wisdom of their policies. In contrast, it is more difficult to assume that the problem is idiosyncratic and that a solution may be found. Perhaps the most common policy solution involves the public providing a response to a problem that is a result of market forces. The public may act as a market participant, or it may look upon the environment as basically unproblematic. The latter attitude is the public's experience with the environmental policy problem, such as agricultural pesticides, which is why it is the action

[illegible]

A related problem is that services tend to discourage the breaking down of some of the more specialized categories of services to meet individual needs, thereby increasing the isolation of service provision and preventing an integrated attack on multifaceted and complex problems of the old geriatric population. This specialization has produced over-prominence of service-provider specialists, tends to compound conflicts between public and private agencies, and creates requirements for administrative mechanisms to coordinate

Sliki 1 in 2: Ripple in swirl

– dva primera možnega popačenja, kako nekatere osebe, ki imajo skotopični sindrom, vidijo črno besedilo na beli podlagi.

Vir fotografij: Priročnik za presojevalce skotopičnega sindrom po metodi Irlen: Helen Irlen. Irlen Reading Perceptual Scale, IRPS. 11th edition. 2010. Perceptual Development Corporation, California.

- preprečimo bleščanje s pravilno postavitvijo polic;
- vse zapise v knjižnici pripravimo v brezserifni pisavi z večjimi presledki (npr. Arial, velikost 14 +, na mat papirju, v primeru plastifikacije uporabimo mat folijo);
- smo jih veseli, vsakič ko pridejo;
- jih pohvalimo za vsako prebrano knjigo;
- jim predlagamo (tudi starejšim učencem) knjige raznih zvrsti: slikanice, stripe, romane z velikimi črkami na mat papirju, knjige na nebelih in nebleščečih listih;
- spodbujamo jih, da berejo, kar želijo;
- učitelje slovenščine prosimo, da za domače branje izbirajo knjige, ki imajo mat papir in dovolj velik font črk, kjer se da, tudi kakšne slike;
- pri založbah prednostno naročamo knjige (tudi učbenike), ki so prijazne osebam, ki imajo skotopični sindrom (saj jim take knjige bistveno olajšajo branje, oseb, ki pa skotopičnega sindroma nimajo, take knjige ne motijo);
- učitelje slovenščine prosimo, da učencem, ki imajo težave z branjem, omogočijo dlje časa za branje domačih branj, mogoče jih spodbudimo, da takim otrokom celo že ob koncu leta povejo, katere knjige jih čakajo v prihodnjem letu, da jih učenci lahko preberejo že med počitnicami;
- jim predlagamo, da knjige za bralno značko preberejo že med poletnimi počitnicami,
- jim po potrebi podaljšamo čas izposoje;
- jih spodbujamo k branju – npr. za njih pripravimo izziv (npr. Lahko prebereš 20 knjig v šolskem letu?), majhne nagrade (bonbon, čokolada, knjižno kazalo, avtogram ali sporočilo kakšnega pisatelja, knjižna nagrada itd.);
- predlagamo v branje slikanico Aksinje Kermauner: V vrtincu črk (2021), kjer ima glavna junakinja ta sindrom in se odloči za testiranje ter kasneje za očala z barvnimi filtri Irlen – knjiga je prevedena tudi v angleščino in jo je IBBY (The International Board on Books for Young People/Mednarodni odbor za mladinske knjige) prepoznal kot izjemen primerek knjig za otroke s posebnimi potrebami;

Slika 3: Očala z barvnimi filtri Irlen niso čudežna, na določenih področjih pa vseeno tako delujejo.
Foto: Nina Čelešnik.

Slika 4: Raje nosim* kot prenašam**.

* očala z barvnimi filtri Irlen

** breme težav, ki jih prinaša skotopični sindrom

Foto: Nina Čelešnik.

- jih skušamo razumeti: Posamezniki, ki so šele dobili barvne folije Irlen se morajo na njih še navaditi, poleg tega pa je branje s folijami nekoliko nepraktično; tisti, ki pa že imajo očala z barvnimi filtri Irlen, pa se morajo »natrenirati« v sedenju pri miru, morajo sprejeti, da zdaj zmorejo videti besedilo pri miru, da jih svetloba ne moti več, a morajo »natrenirati« sposobnost dela in vztrajnosti – ta pa ne pride čez noč. Ravno zato bi bilo nujno, da bi se otroke diagnosticiralo, kot priporoča tudi Helen Irlen (Irlen, 2005, str. 37), v starosti 8 let, ko se učijo branja, ko začnejo razvijati delovne učne navade. Kasneje kot otrok dobi pomoč, več mora nadoknaditi;
- prisluhnemo njihovim težavam – mogoče prav mi prepoznamo značilnosti skotopičnega sindroma pri njih ali njihovih družinskih članih, prijateljih, ki nam jih opisujejo (npr. ne marajo brati, se razjezijo vsakič, ko je treba brati, besede zaključujejo po svoje, začnejo tožiti, da jih boli glava, da jim je slabo, da jih pečejo oči, da se jim oči solzijo, da imajo občutek kot bi imeli v očeh pesek, iglice, da med branjem vedno zaspijo, da jih med branjem hitro kaj zmoti, da ne razumejo, kaj so prebrali, da se jim črke premikajo, izginjajo itd.), in jih usmerimo na naslov šolske svetovalne službe ali na presojevalca skotopičnega sindroma po metodi Irlen.

Poslanstvo knjižničarjev

Naj bo šolska knjižnica kraj, kamor bodo radi prihajali vsi otroci: tisti, ki veliko in dobro berejo, in tisti, ki malo in slabo berejo, zato ker bodo vedeli, da smo jih mi vedno veseli in da opazimo njihov trud in voljo za napredek.

Naj sklenem z besedami, ki so obešene tudi v naši šolski zbornici, z besedami Maye Angelou, ameriške pesnice, pevke in aktivistke za državljanske pravice: »Naučila sem se, da bodo ljudje pozabili, kar ste rekli, ljudje bodo pozabili, kaj ste naredili, vendar ljudje nikoli ne bodo pozabili, kako so se zaradi vas počutili.«

Naj se otroci pri vas počutijo dobro in naj zaradi vas postanejo boljši ljudje.

Viri in literatura

Irlen, H. (1991/2005). *Reading by the colors. Overcoming dyslexia and other reading disabilities through the Irlen method*. Revised edition July 2005. Penguin Group.

Irlen, H. (2010). *The Irlen revolution*. SquareOne Publishers.

Irlen, H., Lass, M. J. (1989). Improving reading problems due to symptoms of scotopic sensitivity syndrome using Irlen lenses and overlays. *Education*, 109(4), str. 413–418.

Irlen, H., Robinson, G. L. (1996). The effect of Irlen coloured filters on adult perception of workplace performance. Preliminary survey. *Australian Journal of Learning Disabilities*, 1(3), str. 7–15.

Loew, S. J., Marsh, N. V., Watson, K. (2014). Symptoms of Meares-Irlen/Visual Stress Syndrome in subjects diagnosed with Chronic Fatigue Syndrome. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 14(2), str. 87–92.

Robinson, G. L., Foreman, P. J., Dear, K. B. G. (2000). The Familial Incidence of Symptoms of Scotopic Sensitivity/Irlen Syndrome: Comparison of Referred and Mass-Screened Groups. *Perceptual and Motor Skills*, 91, str. 707–724.

Naj bo šolska knjižnica kraj, kamor bodo radi prihajali vsi otroci: tisti, ki veliko in dobro berejo, in tisti, ki malo in slabo berejo, zato ker bodo vedeli, da smo jih mi vedno veseli in da opazimo njihov trud in voljo za napredek.

Mag. Nina Čelešnik, prof. razrednega pouka in angleščine; certificirana presojevalka mojstrica skotopičnega sindroma po metodi Irlen; zaposlena na Osnovni šoli Polje.
Naslov: Osnovna šola Polje, Zaloška cesta 189, 1260 Ljubljana Polje
Elektronski naslov: nina.celesnik@ospolje.si

Prehod iz vrtca v šolo – izzivi šolske knjižnice v predšolskem obdobju

The Transition from Kindergarten to School – Challenges for the School Library in the Preschool Period

Tina Pajnik, Špela Perpar Rezelj

Izvleček

V prispevku je predstavljen primer dobre prakse mreženja osnovne šole in vrtca, ki je poimenovan Prehod iz vrtca v šolo. Projekt poteka v obliki mreženja, in sicer v obliki kolegialnih hospitacij in knjižničnih ur v vrtcu z namenom spoznavanja bralnih navad bodočih prvošolcev. Razvojne značilnosti predšolskih otrok in specifične predbralne obdobja zahtevajo timsko sodelovanje vzgojiteljice in šolske knjižničarke od faze načrtovanja pa do evalvacije dela. Po izvedbi knjižničnih dejavnosti v vrtcu so otroci obiskali šolsko knjižnico v sosednji šoli ter dobili vpogled v šolske prostore in dejavnosti. Prispevek predstavlja teoretična izhodišča predbralnega obdobja in praktični del, od načrtovanja do izvedbe. V zaključku so povzete ugotovitve, ki bodo pomagale pri načrtovanju za naslednje šolsko leto.

Ključne besede: šolska knjižnica, predšolsko obdobje, predbralno obdobje, predbralne veščine

UDK 027.8:373.2

Abstract

The article presents an example of good networking practice between a primary school and a kindergarten, called "The Transition from Kindergarten to School". The project is taking place in the form of networking, namely in the form of peer classroom observations and library hours in kindergarten for the purpose of learning about the reading habits of future first graders. The developmental characteristics of preschool children and the specifics of the pre-literacy period require team work between the preschool teacher and the school librarian from the planning to the evaluation phase. After carrying out library activities in kindergarten, the children visited the school library at a nearby school and saw the school premises and activities. The article presents the theoretical background of the pre-literacy period and the practical part of the project, from planning to implementation. The conclusion sums up the findings which will be used in planning activities for the next school year.

Keywords: school library, preschool period, pre-literacy period, pre-literacy skills

Uvod

Šolska knjižnica kot integracijski element vstopa v proces učenja in poučevanja. Poleg knjižničnih informacijskih znanj ponuja celo vrsto raznolikih dejavnosti, z izvedbo katerih želi celostno sodelovati pri razvoju mladega bralca. V šolski prostor vstopajo bralci, ki so na različnih stopnjah razvoja, od tistih, ki so še v predbralnem obdobju, do zahtevnejših bralcev, ki imajo že razvite bralne zmožnosti, bralno motivacijo in bralno kondicijo. Ker šolska knjižnica dobro pozna svoje uporabnike, smo se v šolskem letu 2022/2023 odločili, da raziščemo skupino otrok, ki bodo šele prišli v šolo. Da bi bolje spoznali svoje bodoče bralce in njihove bralne navade, smo se na Osnovni šoli Vide Pregarc povezali z Vrtcem Zelena jama in strukturirano sodelovanje poimenovali Prehod iz vrtca v šolo. Na začetku šolskega leta so bila načrtovana srečanja učiteljev 1. razreda, šolske knjižničarke in vzgojiteljic, ki so se dogovorili za medsebojne kolegialne hospitacije ter izvedbo timskih ur. Z vidika šolske knjižnice se je ponudila priložnost za izvedbo osmih ur knjižnične vzgoje v štirih predšolskih skupinah.

Teoretična izhodišča

Če branje razumemo le kot sposobnost dekodiranja in razumevanja, potem zanemarimo vse tiste elemente, ki bralca motivirajo za branje, ga socializirajo in mu pomagajo graditi mrežo znanja. V otrokovem razvoju je branje prepleteno z razvojem govora in mišljenja, obenem pa omogoča dialog, kar spodbuja razvoj individualnih lastnosti (Marjanovič Umek, Zupančič, 2003, str. 23). Tudi mednarodna raziskava PIRLS 2016 navaja, da se je definicija bralne pismenosti razširila in poleg sposobnosti razumevanja in uporabe pisnih in jezikovnih oblik dodala še socialni element, pri katerem bralci sodelujejo (Klemenčič, Mirazchijski, 2020, str. 18). Predšolsko obdobje ima svoje specifičnosti. Otroci poznajo glasove in posamezne črke, nekateri celo preberejo posamezno enostavno dvozložno besedo z dvema samoglasnikoma. V predšolskem obdobju še ne moremo govoriti o tehniki branja ali o bralnem razumevanju, lahko pa izpostavimo nekatere elemente predbralnega obdobja, ki pripravljajo otroka na branje.

Raziskavi PIRLS 2016 in PIRLS 2021 navajata nekatere predbralne dejavnosti, ki lahko vplivajo na razvoj bralca (Klemenčič, Mirazchijski, 2020, 2023): družinsko branje, pripovedovanje zgodb, petje pesmic, igra s črkami ali s številkami, pogovor o prebranem, besedne igre, pisanje črk ali besed, glasno branje črk ali besed, štetje različnih predmetov, uporaba igrač s črkami ali številkami, uporaba kock, sestavljanek, konstrukcijskih igrač, igra z liki in telesi, pisanje števil, namizne in družabne igre. Razvoj bralnih zmožnosti je tesno povezan z govorom, orientacijo, zaznavanjem in sestavljanjem oblik, prepoznavanjem simbolov, zato vse našete dejavnosti celostno pripravljajo otroka na svet tiskane besede. Marjanovič Umek in Zupančič (2003) izpostavita še vidik ponavljanja oz. vzpostavitve rituala, ki se kaže v ponavljajočem se poslušanju vedno iste zgodbe. Ponavljanje in ohranjanje ritualov sta ključna elementa uspešnega učenja, zato je vključevanje obeh pri delu z otroki zaželeno.

Ker predšolski otroci še ne berejo samostojno, svojo pozornost usmerjajo v ilustracije in v slušno zaznavanje. Koncentracija pri mlajših otrocih je kratkotrajna, zato je smiselno izbrati slikanico velikega formata z bogatim slikovnim gradivom, ki vsebuje krajše besedilo. Če otroci sami listajo, potem ni odveč nameniti nekaj besed tudi o obračanju zaporednih strani. Knjiga otroku ponuja ne le tiskano besedo in ilustracijo, ampak tudi naslovnico, debelino lista, format, velikost in obliko črk, barvitost, celostno likovno podobo, označevanje strani (številke, zaporedje), poligon za orientacijo (smer branja, smer listanja, zaporedje dogodkov), bogatenje besedišča, identifikacijo s književnimi osebami in izhodišče za pogovor. Prednost uporabe književnih besedil je v tem, da lahko obravnavamo abstraktne pojme in nadgrajujemo socialno-emocionalne veščine, ki bi jih na konkretnem nivoju na predšolski ravni težko razvijali.

Koncentracija pri mlajših otrocih je kratkotrajna, zato je smiselno izbrati slikanico velikega formata z bogatim slikovnim gradivom, ki vsebuje krajše besedilo.

Predbralne rutine v vrtcu

Izmed štirih vključenih skupin, ki so sodelovale v projektu, imenovanem Prehod iz vrtca v šolo, je sodelovala tudi skupina starostne skupine 5 do 6 let Želvice vrtca Zelena jama. V skupino je vključenih 23 otrok. Govor otrok v skupini Želvice je razumljiv, uporabljajo sestavljene povedi, radi pripovedujejo o dogajanju doma, opisujejo svoje izkušnje ali fotografije v knjigah, so vedoželjni. V šolskem letu 2021/2022 se je njihova miselna, slušna in vidna pozornost zelo povečala, zato smo izpeljali veliko

dejavnosti na področju jezika. Jezik je področje, ki se v predšolskem obdobju prepleta z vsemi preostalimi področji dejavnosti. Ker pa so se otroci v letošnjem šolskem letu pripravljali na vstop v šolo, pa je bil na jeziku še večji poudarek. Predbralnimi dejavnostmi smo se posvečali vsakodnevno v jutranjem krogu z branjem knjig, opisovanjem dogodkov, ki so se pripetili doma ali med vikendom, petjem pesmic, besednimi igrami, izštevankami, ugankami, socialnimi igrami, dramatizacijami. Vsakodnevno smo imeli v utečeni rutini tudi jutranje gibalne minutke, povezane z elementi predbralnega obdobja, največkrat smo uporabili igro gibalna abeceda. Gibalna abeceda je igra s kartončki, na katerih je narisana gibalna vaja, poleg nje pa vsak kartonček vsebuje tudi črko. Z otroki smo se jo igrali na različne načine (iskali smo prvi in zadnji glas na to črko, besede, imena v skupini, izbrali tri kartončke in sestavljali povedi itd.). Otrokom je bila igra zanimiva, saj je bila za njih v osnovi gibalna, hkrati pa so ogromno pridobivali na opismenjevalnem področju.

Predšolska skupina je imela na voljo dva stalna kotička za opismenjevanje. Prvi se je imenoval bralni kotiček, v njem so imeli otroci na voljo police s knjigami in revijami ter prostor za umirjanje. Drugi se je imenoval abecedni kotiček, v njem so imeli otroci na voljo lesene črke, papirnate narezane črke, abecedne sestavljanke, liste, pisala, grafomotorične naloge na papirju, na steni pa abecedni kotiček s plastificirano abecedo, ki je vsebovala črko s simbolom (A – avto).

Govorno-jezikovne zmožnosti v predšolskem obdobju se razvijajo celostno, v povezavi z gibanjem, glasbo, igro in kulturnimi udejstvovanji. Otroci so si ogledali predstave Tjulenj, Sapramiška in Pravljice za mravljice v lutkovnem gledališču Ljubljana, predstavo Gozd raja v SiTi Teatru, Gumbi na potepu v Kino Dvor ter dramsko predstavo Mojca Pokrajculja v izvedbi strokovnih delavk vrtca. V tednu kulture smo v skupini prebirali tudi pesmi Franceta Prešerna. Obiskovali smo mestno knjižnico Jožeta Mazovca vsaj enkrat mesečno oz. po potrebi, kjer smo prebrali pravljico, si ogledali knjige, ki so bile na voljo, in si jih veliko tudi izposodili. Dvakrat v tem šolskem letu smo imeli v knjižnici tudi pravljčno urico, ki jo je vodila knjižničarka. V vrtcu imamo bogato vrtčevsko knjižnico, ki jo radi uporabljamo. V sodelovanju z vrtčevsko knjižnico smo imeli letos januarja pravljčno torbo, v kateri smo prejeli knjigo Hopek in na podlagi le-te izvajali dejavnosti cel mesec. Na temo Hopek smo likovno ustvarjali, Hopka smo tudi dramsko uprizorili ter okrasili vrtčevski pano.

Nekateri otroci vstopajo v šolo z znanjem in spretnostmi, ki so skladni s šolskimi zahtevami, to so predvsem otroci, ki so jim v predšolskem obdobju doma in v vrtcu veliko brali. V vrtcu smo dali branju in začetnemu (pred)opismenjevanju velik poudarek, saj smo želeli, da bi del vrtčevskih nalog prenesli tudi v domače okolje. Vrtčevsko bralno značko smo poimenovali Knjižna vrečka Želvic. Vsak otrok je v naključnem vrstnem redu za en teden prejel vrečko, v kateri je bila knjiga, ter zvezek z navodili za starše. Otroku so knjigo doma čim večkrat prebrali in jo skupaj obnavljali, v zvezek pa je otrok narisal svoje doživljanje ob prebrani zgodbi. Po enem tednu je prinesel vrečko nazaj v vrtec, jo po svojih besedah obnovil in predstavil pred drugimi otroki. Tako so otroci preživeli prijeten čas s svojimi starši, širili besedišče in usvajali večščino javnega nastopanja. Prav vsi otroci so svojo nalogo odlično opravili in bili ponosni, ko so bili na vrsti za predstavitev svoje zgodbe. Kot nagrado za vložen trud in dobro opravljeno delo si je otrok po predstavitvi na seznam nalepil nalepko, ki si jo je sam izbral.

Ko se je ponudilo sodelovanje s sosednjo šolo, smo prepoznali nov način sodelovanja kot priložnost za nadgradnjo že obstoječega znanja in izkušenj. Zanimalo nas je, kako bodo otroci svoje predznanje in izkušnje vključili v obisk šolske knjižničarke.

Priprava šolskega knjižničarja na učno uro v vrtcu

Za uvodno dejavnost smo izbrali potovalko, ki smo jo zapolnili s fotografijami in slikanicami. V zunanji žep potovalke smo zložili fotografije s spleta, ki so prikazovale družinsko branje. Pri izbiri fotografij smo upoštevali raznolikost družin in navajanje spletnega vira. Četudi se zdi, da pri mlajših otrocih navajanje virov ni pomembno, je na tem mestu treba osvetliti didaktiko zgodnjega poučevanja (tujih) jezikov, ki temelji na jezikovni kopeli. Gre za preprost didaktični koncept, pri katerem so otroci potopljani v okolje informacij, torej so izpostavljeni številnim vidnim in slušnim informacijam, iz katerih srkajo tiste, ki so za njihovo razvojno obdobje in socialno zrelost potrebne. Pri delu z mlajšimi otroki didaktika sloni na tem, da se otrok uči tako, da mu prilagodimo učno okolje, skozi katerega bo na različne načine srkal informacije, prek igre, ritma, petja, rime, zvoka, gibanja, poslušanja. Zato je pomembno, da so otroci od zgodnjih let obkroženi s knjižnim gradivom in da imajo vzpostavljeno družinsko rutino branja.

Govorno-jezikovne zmožnosti v predšolskem obdobju se razvijajo celostno, v povezavi z gibanjem, glasbo, igro in kulturnimi udejstvovanji.

Slika 1: Kovček s slikanicami
Foto: Tina Pajnik, 2023.

Slika 2: Naslovnica slikanice Kje kaka medved?
Vir: Založba Epistola.

Pri izbiri slikanic smo izhajali iz razvojne stopnje otrok. Izbrali smo petindvajset slikanic različnih formatov, na katerih je bil na platnici narisana medved. Pri tem smo pazili, da smo posegli tudi po stripu, poučni knjigi, pesniški zbirki. Vključili smo kartonko ali knjigo z odebeljenimi listi in klasično knjigo s papirnatimi stranmi, pri čemer nismo pozabili na slikanico s trdimi in z mehкими platnicami.

Za obisk otrok smo izbrali dopoldanski čas, ki ni posegal v rutino predšolskih otrok. Smiselna se nam je zdela izbira termina po zajtrku, saj so takrat otroci siti, raven koncentracije za usmerjene dejavnosti pa je višja kot v popoldanskih urah. Postavitev pohištva je bila prilagojena vrtčevski rutini, da bi zagotovili varnost in znano sproščeno vzdušje. Otroci so svoje stolčke pri vodeni dejavnosti postavili v krog ali polkrog, da so imeli pregled nad dogajanjem.

Primer izvedenih dejavnosti v vrtcu

V uvodnem delu se je šolska knjižničarka povedala nekaj o sosednji osnovni šoli in šolski knjižnici. Otroci so se spontano odzivali in pripovedovali, ali že poznajo šolske prostore, kako doživljajo šolo in kakšna so njihova pričakovanja. V nadaljevanju so si ogledali potovalko, ki je bila postavljena na sredi ni kroga. Prepoznali so potovalno torbo oz. kovček na kolesih in skušali čim več stvari povedati o njem. Iskali so pridevniške besede, s katerimi so opisovali kovček ali svoja sklepanja. Kovček je: velik, težek, moder, svetlo moder, oglat, poln, prazen, se premika, šolski, temno moder, star, nov, suh ...

Vprašali smo, kaj mislijo, kaj je v kovčku. Dobili smo vse vrste različnih odgovorov, od oblačil za morje ali smučanje do igrač in hrane, dokler niso bile poudarjene povezave, da je kovček prišel iz šole, natančneje iz šolske knjižnice. Takrat se je ponudil pravilni odgovor, s katerim pa še nismo bili zadovoljni. Knjige so namreč lahko zelo različne, zato so otroci izpeljali pravilen odgovor po sosednji opisov, kakšne knjige poznajo. Ker je večina navedla knjige s slikami, smo izpeljali besedo slikanica. Polna potovalka slikanic je malčke navdušila. Vendar je kovček imel tudi skriti žep. Z radovednostjo smo izvlekli fotografije in jih natančno opazovali. Otroci so pripovedovali, kaj vidijo na fotografiji. Pogovor smo usmerili v bralne navade. Večina otrok je že obiskala knjižnico s starši, kot vrtčevska skupina so že obiskali splošno knjižnico. Nato so pripovedovali o svojih izkušnjah, kako berejo doma, kje imajo svoj bralni kotiček, kakšne slikanice izbirajo, katera je njihova najljubša pravljica, kdo že samostojno bere, v katerih jezikih berejo slikanice, ali imajo domačo knjižnico in kako so knjige zložene. Prav vsi otroci so že bili v stiku s knjigo, velika večina ima knjige doma in ima vzpostavljeno bralno rutino. Nato smo se osredotočili na obraze otrok na fotografiji. Otroci so bili enotnega mnenja, da so otroci na fotografijah med poslušanjem pravljic srečni, vzroki za srečo pa so bili: druženje s starši, poslušanje materinega ali očetovega glasu, objemi, druženje v postelji, zabavno oponašanje glasov v pravljici, dobra pravljica oz. vsebina.

Večina otrok je že obiskala knjižnico s starši, kot vrtčevska skupina so že obiskali splošno knjižnico.

Sledile so dejavnosti s slikanicami. Vsak otrok je iz potovalnega kovčka vzel eno slikanico. Ko jo je prelistal, se je vrnil h kovčku in jo zamenjal z drugo. V povprečju so otroci prelistali tri slikanice. Najprej so opisali svojo platnico in ugotovili, da je vsem skupna ilustracija medveda. Vendar so bili pravični medvedi različni, zato so otroci knjige razvrstili glede na spremenljivko, ki so jo poimenovali vrsta medveda. Slikanice so razvrstili v štiri skupine: rjavi medved, beli medved, črni medved in panda. Poiskali so različne vrste spremenljivk in razvrščali slikanice po velikosti, barvi ozadja, debelini, vrsti platnic.

Uvodne dejavnosti smo zaključili z napovedjo besedila, in sicer tako da smo iz skrivnega predala potovalke izvlekli slikanico z naslovom Kje kaka medved? avtorja Johnnuya Leightona. Otroci so opisali platnico in skušali sami prebrati naslov. Predstavili so svoja pričakovanja o vsebini gradiva in pripovedovali o izkušnjah, ki jih imajo z domačimi ljubljenci. Ker je iztrebljanje oz. kakanje ena od poznanih rutin, ki so povezane s higieno in samostojnostjo, so otroci imeli veliko predznanja. Po najavi besedila je sledilo poslušanje pravljice ob ogledu ilustracij, nato pa je sledil pogovor o vtisih in doživetjih. Drugo poslušanje so vodili otroci, ki so ob listanju slikanice pripovedovali pravljico. Podobno kot v 1. razredu smo jih povprašali o glavnih književnih osebah, o dogajalnem času in prostoru ter o značilnostih pravičnih živali, ki govorijo, se oblačijo in izvajajo dejavnosti kot ljudje. Ob zaključku si je vsak lahko izbral eno slikanico in jo prelistal oz. že prebral posamezno preprosto besedo. Otroci so pomagali pospraviti slikanice v kovček. To, kar je izmenjava slikanic ob kovčku v igralnici, je v šoli šolska knjižnica. Zato smo otroke povabili v šolo.

Obisk predšolskih otrok v šolski knjižnici

Tri tedne kasneje so predšolski otroci obiskali šolsko knjižnico. Sprva smo si ogledali pot do šolske knjižnice, ki se nahaja v kletnih prostorih. Večji del srečanja je bil namenjen predstavitvi knjižnice, zato smo se najprej sprehodili skozi labirint polic in omar, si ogledali postavitev knjižnega gradiva ter nekatere oznake, ki so zapisane z velikimi tiskanimi črkami – C, P, M. Predstavili smo delovno okolje šolskega knjižničarja in kako poteka izposoja. Otroci so na razstavnem prostoru prepoznali slikanice medvedov in poiskali tisto, ki je ni bilo v kovčku. Po enakih korakih smo prebrali pravljico Grigorja Viteza Zrcalce. V uvodnem delu so otroci prebrali naslov, nato pa smo raziskali pomen besede zrcalo. Ko so ugotovili, da gre za ogledalo, je malo okroglo ogledalo potovalo v krogu, da se je vsak lahko pogledal in povedal, kaj vidi. Po branju pravljice je pogovor tekkel o književnih osebah, o dogajalnem času in prostoru. Otroci so odigrali vlogo medvedjih mladičev in povedali, kako vidijo svojega medvedjega očeta, ko je bil še majhen. Sledila je socialna igra z naslovom Zrcalo. Otroci so se razdelili v pare. Vsak par je dobil en obroč, ki je predstavljal zrcalo. Prvi v paru se je brez besed ogledoval v zrcalu, drugi pa je bil njegov odsev in je ponavljal nebesedno govorico. Nato so se vloge zamenjale.

Sklep

Naštete dejavnosti smo izvedli v štirih predšolskih skupinah, treh homogenih in eni heterogeni. Zadnja je vključevala otroke, stare od 3 do 6 let, zato je prav v tej skupini bilo največ izzivov, ki so pokazali, kako pomembna je razvojna stopnja bralcev. Knjižnične ure smo ocenili za uspešne, saj so otroci bili ves čas aktivni, motivirani in postavljeni v drugačno učno okolje. Izkazalo se je, da so izbrane dejavnosti, kot so npr. razvrščanje, primerjanje, poslušanje, nebesedna igra, sklepanje in napovedovanje, omogočile celosten pristop h knjižnemu gradivu, kar je povečalo motivacijo. Prednost šolske knjižnice je v tem, da ima veliko število slikanic in več izvodov enakega gradiva, da ima šolski knjižničar izkušnje z mladimi bralci in zna približati besedilo k ciljem, ki jih želi doseči. Poleg klasičnega spoznavanja prostora in gradiva šolski knjižničar zna oblikovati dejavnosti, s katerimi vključi vsebinske sklope v določeno tematiko. V tem primeru smo se dotaknili izkušenj otrok, spoznavali smo njihove bralne navade in se pogovarjali o higieni na stranišču, prav zato smo izbrali temu primerno besedilo.

Da bi proces vstopanja šolske knjižnice v predšolski prostor nadgradili, za naslednje šolsko leto predvidevamo nove aktivnosti, ki bodo povezane s slovenskim ljudskim izročilom. Najbolj od vsega pa se veselimo prihoda novih bralcev, ki bodo že seznanjeni z lokacijo šolske knjižnice in z izposajo gradiva, ki bo del šolske rutine.

Otroci so na razstavnem prostoru prepoznali slikanice medvedov in poiskali tisto, ki je ni bilo v kovčku.

Viri in literatura

- Jamnik, T. (2003). Književna vzgoja v vrtcu. V *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 58–64). Mladinska knjiga.
- Klemenčič, E. M., Mirazchiyski, P. V. (2023). *Mednarodna raziskava bralne pismenosti (IEA PIRLS 2021)*. Pedagoški inštitut. https://www.pei.si/wp-content/uploads/2023/06/PIRLS21_NacionalnoPorocilo_Splet.pdf
- Klemenčič, E. M., Mirazchiyski, P. V. (2020). *Bralna pismenost četrtošolcev in četrtošolk v Sloveniji*. Pedagoški inštitut.
- Leighton, J.; Byrne, M. (ilustr.), Bonte, M. (prev.). (2021). *Kje kaka medved*. Epistola.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2003). Vloga branja in pripovedovanja v otrokovem razvoju. V *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 22–33). Mladinska knjiga.
- Pečjak, S. (1995). *Ravni razumevanja in strategije branja. Priročnik za učitelje na razredni in predmetni stopnji osnovne šole*. Založba Different.
- Požarnik Marentič, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. DZS.

Tina Pajnik, prof. razrednega pouka, zaposlena na Osnovni šoli Vide Pregarc
Naslov: Osnovna šola Vide Pregarc, Bazoviška ulica 1, 1000 Ljubljana
E-naslov: tpajnik@gmail.com

Špela Perpar Regelj, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok, zaposlena v vrtcu Zelena jama
Naslov: Vrtec Zelena jama, Zvezna ulica 24, 1000 Ljubljana
E-naslov: spelaperpar@gmail.com

Branje in spodbujanje govorno-jezikovnega razvoja otrok v vrtcu Vransko – preventivne dejavnosti svetovalne delavke na področju jezika

Reading and Promoting Children's Speech and Language Development in Vransko Kindergarten – A Counsellor's Preventive Language-Related Activities

Anita Zupanc

Izvleček

Prispevek predstavlja nekatere aktivnosti, ki so v Vrtcu Vransko in Vrtcu Tabor namenjene spodbujanju govorno-jezikovnega razvoja in potekajo v sklopu preventivne dejavnosti svetovalnega dela. V šolskem letu 2022/2023 je bilo staršem otrok vrtca ponujeno predavanje Branje in spodbujanje govorno-jezikovnega razvoja otrok. Predavateljici Katja Brezovnik, šolska knjižničarka, in Anita Zupanc, svetovalna delavka v vrtcu, sta predstavili pomen branja ter jih seznanili z razvojem govora pri otrocih ter konkretnimi primeri, s katerimi lahko izboljšamo otrokovo sposobnost poslušanja, razumevanja in govora. Avtorica v prispevku predstavi izvedbo delavnic, izvedenih v skupinah drugega starostnega obdobja. V sodelovanju s šolsko knjižničarko je bila prebrana in obenem odigrana zgodba, ob tem izvedene aktivnosti za urjenje slušne pozornosti ter vaje za jezik in za določene posamezne glasove.

Ključne besede: govorno-jezikovni razvoj, branje, razvoj jezika, spodbujanje branja, predšolski otroci, vrtec

UDK 027.8:373.2

Abstract

The article presents some of the activities for promoting speech and language development that are being implemented in the Vransko Kindergarten and the Tabor Kindergarten as part of preventive counselling activities. In the 2022/2023 school year, the parents of children attending the two kindergartens were offered a lecture entitled Reading and Promoting Children's Speech and Language Development. The lecturers Katja Brezovnik, a school librarian, and Anita Zupanc, a kindergarten counsellor, presented the importance of reading and talked about speech development in children, giving concrete examples of how to improve a child's ability to listen, comprehend, and speak. In the article, the author presents the workshops which were implemented in sections of the second age group. In cooperation with the school librarian, a story was read and performed simultaneously; in the process, activities were implemented for practising active listening, tongue exercises, and exercises for articulating specific sounds.

Keywords: speech and language development, reading, language development, reading promotion, preschool children, kindergarten

Uvod

Govor je eno temeljnih orodij pri delu z otroki v vrtcu. Kurikulum za vrtce (1999), nacionalni dokument, ki vsebuje koncept predšolske vzgoje pri nas, zajema osnovna načela in cilje predšolske vzgoje: jezik, umetnost, gibanje, družba, narava in matematika. Jezik je torej posebno področje, hkrati pa tudi načelo, ki vsebuje vsa preostala področja (Grginič, 2007). V vrtcu je spodbujanje govorno-jezikovnega področja izjemno pomembno, saj je predšolsko obdobje najpomembnejše obdobje za razvoj govora. Slednji je zelo pomemben in prepleten z otrokovim celostnim razvojem. Jezikovna vzgoja se v vrtcu razvija prek sodelovanja in komunikacije z odraslimi, otroki, seznanjanja s pisnim jezikom in doživljanja književnosti. Komunikacijske veščine so pomembne, da lahko v življenju sodelujemo in napredujemo. Od teh sposobnosti je odvisna tudi kakovost življenja.

Kot svetovalna delavka in izvajalka dodatne strokovne pomoči v vrtcu opažam, da je med nami vedno več otrok, ki imajo težave na govorno-jezikovnem področju. Na podlagi tega sem se odločila, da v svoje delo na področju preventive vključim dejavnosti, ki ga bodo redno, sistematično krepile. Na pobudo vodstva je bilo v šolskem letu 2022/2023 izvedeno predavanje za starše, ki so mu sledile delavnice po oddelkih. Vse leto je otroke v vrtcu obiskoval Gingo, lutka, ki omogoča spodbujanje motorike govora in učenje izreke posameznih glasov, spodbujanje in razvoj ročnih spretnosti, razvoj domišljije, izražanja čustev in razvoj govorno-jezikovne komunikacije.

Predavanje

Januarja 2023 smo v Vrtcu Tabor izvedli predavanje za starše na temo branja in spodbujanja govorno-jezikovnega razvoja otrok. Medtem ko je šolska knjižničarka brala pravljico Stefana Gemmla *Nekoč je bila ...*, sem jaz odigrala vlogo male miške. Odganjala sem bratce, ki so me motili pri branju (ŠC, ŠC), oponašala trkanje žolne po deblu, jazbečevo smrčanje, brenčanje čebel, žvižganje vetra, regljanje žab. Kratek motivacijski uvod je bil način, s katerim sva staršem prikazali, kako malo je potrebno, da dožive, duhovito predstavimo pravljico, zgodbo, slikanico.

Knjižničarka je v svojem teoretičnem delu starše nagovorila, zakaj je pomembno, da otrokom berno. Predstavila jim je besedišče slovenskih malčkov, ki so ga avtorice Umek, Fekonja in Beyazoglu predstavile v priročniku *Skupno branje odraslih in otrok* (2022). Slednji nama je bil v pomoč kot eden izmed virov za pripravo na najino predavanje. Staršem je predstavila pozitivne učinke branja, in sicer da bo ob rednem branju otrok vedno bolj spreten pri usmerjanju in ohranjanju svoje pozornosti; da je od spodbud, ki prihajajo iz otrokovega okolja, odvisna razvita domišljija.

Slika 1: Predavanje za starše
Foto: Anita Zupanc, 2023.

Staršem je predstavila pozitivne učinke branja, in sicer da bo ob rednem branju otrok vedno bolj spreten pri usmerjanju in ohranjanju svoje pozornosti; da je od spodbud, ki prihajajo iz otrokovega okolja, odvisna razvita domišljija.

Predstavila jim je tudi strategije skupnega branja, od same izbire kakovostnih otroških knjig do vzpostavljanja skupne vezane pozornosti, postavljanja vprašanj v času branja, podajanja povratnih informacij otroku, rabe novih besed med skupnim branjem, spodbujanja otroka k razpravi, večkratnega branja istih knjig do obračanja knjige k otroku itd. Poslušalcem je prikazala nekaj gradiva, primernega za otroke, tako za najmlajše kot tudi za nekoliko starejše. Poleg knjig je omenila pravljice, pesmice, uganke, slikopise in neumetnostna besedila. Priporočala jim je tudi nekaj naslovov, kjer lahko najdejo kakovostno gradivo za otroke.

Otroci, ki vidijo odrasle, ki pogosto berejo, pa četudi gre za reklamne letake, jedilni list ali navodila za uporabo, smo vzor bodočemu bralcu. Dolinšek Bubnič (1999) pravi, da je vedno in povsod priložnost za branje ter da naj bodo otroku knjige tako dostopne kot igrače, v dosegu njegovih rok in na vidnih mestih, v prostorih, v katerih se zadržuje. Branje oz. pripovedovanje bi moralo biti vsakodnevna aktivnost, saj vsebuje osnovo komunikacije. Iz tega sledi, da je tudi temelj za vse druge aktivnosti oz. dejavnosti otrok.

V drugem delu sem staršem poudarila pomembnost razvoja govora za celostni razvoj otroka ter komunikacijskih veščin, ki nam omogočajo, da v življenju sodelujemo in napredujemo ter tako skrbimo za kakovost življenja. Predstavila sem jim pomembna področja razvoja govorno-jezikovne komunikacije od nosečnosti do govornega obdobja ter pogoje za optimalni razvoj govora, predvsem govorne spodbude iz okolja, ki so v veliki meri odvisne od staršev.

Nadaljevala sem s predstavitvijo faz govorno-jezikovnega razvoja otrok, ki sem jih podprla s konkretnimi primeri spodbud (kaj lahko naredijo starši in kako) in opozorilnimi znaki (kdaj bi nas odstopanja od običajnega razvoja morala skrbeti). Predstavila sem nekaj konkretnih primerov, priložnosti za krepitev govora prek vsakodnevnih rutin, npr. med kopanjem, hranjenjem, previjanjem, vožnjo z avtomobilom ... Takrat poteka učenje na naraven in otrokom prijeten, vendar strukturiran način za razvoj različnih področij govora, jezika in komunikacije ter spoznavanja sveta okoli sebe. Učenje prek igre tudi krepi razumevanje o tem, kako si sledijo dogodki, širi besedišče, otroci pa se učijo socialnih vlog oz. veščin, se naučijo uporabljati vljudnostne izraze itd. Pomagala sem si z naborom dejavnosti, nalog in aktivnosti za krepitev fonološkega zavedanja (Čamernik in Kozamernik, 2018). Dotaknili smo se tudi področja zgodnje obravnave, ki v času zgodnjega otroštva odločilno vpliva na otrokov razvoj, ter pomena intervencije, ki je nujna, kadar so odstopanja na govornem in drugih področjih obsežnejša.

Na koncu sem predstavila govorno-jezikovne motnje, jecljanje in Smernice za uporabo zaslonov pri otrocih in mladostnikih (2023). Slednje še posebej poudarjajo, da je v obdobju starosti otroka od 2 do 5 let pomembno, da otrok uporablja zaslone manj kot eno uro na dan (in sorazmerno s staro-

Branje oz. pripovedovanje bi moralo biti vsakodnevna aktivnost, saj vsebuje osnovo komunikacije.

Slika 2: Delavnica v oddelku 4–5 let
Foto: Anita Zupanc, 2023.

stijo), uporablja naj jih samo v spremstvu staršev, naj bo čas pred zasloni namenjen družabnim stikom, za otroke pa naj izberejo starosti primerne in kakovostne vsebine (o katerih se pogovarjajo z njimi). Starši smo tisti, ki moramo omejiti uporabo zaslonov, hkrati pa smo otroku zgled. Če ni dovolj dejstvo, da pretirana uporaba zaslonov vpliva na pojav govorno-jezikovnih motenj, motenj pozornosti in izvršilnih funkcij, motenj spanja, kratkovidnost, debelost, depresijo in spremembe razpoloženja, sem dodala še dejstvo, da v Sloveniji zaradi zasvojenosti s tehnologijo strokovnjaki obravnavajo že enoletnike.

Delavnica *Nekoč je bila ...*

Po izvedbi predavanja za starše sva se s šolsko knjižničarko Katjo Brezovnik domislili, da bi obstoječo idejo o predstavitvi pravljice *Nekoč je bila ...* v obliki delavnic ponudili otrokom v vrtcu. V obeh vrtcih pod okriljem OŠ Vransko - Tabor sva izvedli 4 srečanja. Otrokom od 2. leta naprej sva najprej prebrali zgodbo in ob tem dramatizirali, nato pa sva s pomočjo vprašanj celotno zgodbo skupaj z otroki tudi obnovili. Otroci so zgodbi z zanimanjem prisluhnili, pri obnovi zgodbe pa so sodelovali vsi, tudi najmlajši.

Pravljici so sledili aktivni jezički – z otroki smo prek govornih vaj in oponašanja živali, ki so se pojavile v zgodbi, urili motoriko govoril (brenčanje čebel, smrčanje jazbeca, reganje žab, šumenje vetra, trkanje žolne po deblu, prepevanje miške, odganjanje motečih mišk – ŠC ŠC). Dogajanje smo popestrili z gibanjem, povezanim z zgodbo (letenje, žabji poskoki, zibanje v vetru itd.).

V vrtcu poleg predavanj, kakršno je bilo leta 2023, starše nagovarjamo k branju otrokom in pogovoru z njimi. V skladu z doktrino vrtca strokovni delavci vrtca otrokom dnevno beremo, pripovedujemo, se z njimi pogovarjamo. V vrtcu si otroci lahko izposodijo knjigo, ki jo preberejo skupaj s starši, nato pa za bralno značko pripovedujejo o njej še vrstnikom. Poleg tega se izvajajo še dejavnosti, kot so gozdna bralnica, obiski krajevne knjižnice, petkova pravljica, vodna knjižnica. Poleg omenjene delavnice je ena izmed dejavnosti tudi obisk lutke Gingo.

Gingo na obisku

Obogatitvena dejavnost Gingo na obisku poteka tako na Vranskem kot v Vrtcu Tabor predvsem za otroke drugega starostnega obdobja, Gingo pa pokuka tudi k najmlajšim. Druženja zajemajo izvajanje vaj za krepitev govorno-jezikovnega razvoja, motorike govoril, pihalne in dihalne vaje, širjenje besedišča. Otroke spodbujamo k posnemanju in pridobivanju pravilne izreke glasov in besed. Ker za govor ni dovolj le spreten jezik, se urimo v spretnosti opazovanja in poslušanja, vzdrževanja pozornosti in razumevanja ter upoštevanja navodil. Vse naštetje je prvi pogoj za uspešen govorni razvoj otrok.

Kot izvajalka dodatne strokovne pomoči pa nekatere vaje, ki jih priporočajo strokovnjaki na področju govora, vključujem tudi v skupinske obiske oddelkov. Na primer (povzeto po Grilc, 2014):

- Na najnižji ravni so potrebne **vaje za razvoj splošne motorike telesa**, kot so npr. vstajanje in sedenje na tla ali stol, hoja naprej, nazaj, vstran, tek in sedenje, skakanje in preskok, kotaljenje žoge, hoja po stopnicah navzgor in navzdol, lovljenje žoge, nošenje igračk, potiskanje in vlečenje lesene ga vozička, zlaganje kock v škatlo, ploskanje, slačenje in sezuvanje, umivanje rok z milom, uporaba škarij, listanje slikanic in knjig, uporaba plastelina, nizanje kroglic, odpiranje, zapiranje.
- Za usmerjanje pozornosti izvajamo **akustične vaje**: spremljamo zvoke zvonjenja, grmenja, različnih vozil, otroškega vriska, ropotanja s ključi, živalskega oglašanja, sekanja drv, ploskanja, trkanja

Slika 3: Gibanje ob delavnici *Nekoč je bila ...*
Foto: Anita Zupanc, 2023.

V vrtcu si otroci lahko izposodijo knjigo, ki jo preberejo skupaj s starši, nato pa za bralno značko pripovedujejo o njej še vrstnikom.

Ker za govor ni dovolj le spreten jezik, se urimo v spretnosti opazovanja in poslušanja, vzdrževanja pozornosti in razumevanja ter upoštevanja navodil. Vse naštetu je prvi pogoj za uspešen govorni razvoj otrok.

na vrata, pesem ptic, padanje dežja, škripanje vrat, prepoznavanje inštrumentov po zvoku.

- **Vaje vizualnega zaznavanja:** prižiganje in ugašanje luči, prebiranje zrn, izbira žogic glede na barvo, izbiranje kock enakih velikosti, zlaganje kock po velikosti, opazovanje slike, iskanje predmetov, usmerjanje pozornosti na čiste nove čevlje, lepo kapo, učenje opazovanje navzočnosti drugih oseb (poglej, kdo je prišel, koga ni), opazovanje drugih otrok.
- **Vaje razumevanja posameznih besed:** razumevanje opozoril in prepovedi, besed, ki so povezane s posameznimi konkretnimi predmeti, osebami in neposrednimi dejanji (mama, oče, gremo, pridi, obleci, spi, moj, vzemi, pusti!); razumevanje imen za dele telesa, pomen imen oblačil, vsega v zvezi s fiziološkimi potrebami, prepoznavanje predmetov v kopalnici, kuhinji.
- **Vaje za grobo telesno odzivanje:** kimanje z glavo za „da“ ali „ne“, kazanje predmeta, vrat, stranišča, če želi tja, kazanje z roko/ustni, če je žejen, lačen, navajanje na geste.
- **Vaje za izvajanje navodil:** preskušanje govornega razumevanja in pripravljanje za sodelovanje na govornem področju, začetek z enim (pokaži uho), nadaljevanje z več navodili (prinesi plašč in kapo), izvajanje sestavljenih navodil, razvijanje prostorske orientacije (gor, dol, daleč, blizu).
- **Vaje govornih organov:** obstaja veliko govornih igrice za pospeševanje izreke, npr. igrice in vaje za izpihovanje (skozi cevko, v papirčke, plamen, napihovanje balona, v ogledalo, žvižganje, piskanje na piščalke, orglice, izpihovanje milnih mehurčkov itd.); igrice in vaje za dobro delovanje mehkega neba (napihovanje, grgranje, mrmranje melodije, brenčanje na mmm, zehanje, smrčanje, srkanje vode z dlani itd.); vaje za jezik (premikanje jezika po zgornji in spodnji ustnici, lizanje medu na palčki, oblikovanje, gibanje jezika levo – desno, oblikovanje žlebička, tleskanje z jezikom, vrtenje jezika, muca pije mleko, umivanje zob z jezikom, posnemanje ure tik-tak itd.); vaje ustnic (oblikovanje okrogline š-š-š, držanje palčke med ustnico in nosom, pošiljanje poljubčkov, posnemanje brnenja avtomobila br br itd.); igrice in vaje za dobro izreko nekaterih glasov (vlak – u-u-u, začudenje – o-o-o, igra pri zobozdravniku – a-a-a, meketanje – e-e-e, konjiček – i-i-i, pihanje vetra – f-f-f, brenčanje čebel – bzzz, kikirikanje petelina – ki-ki-ri-kiii).
- **Vaje fonacije, govorne imitacije in začetnega izgovarjanja:** enakomerno izgovarjanje enega vokala ali zloga, npr. izrazi začudenja, oponašanje živali (mu, mijav, hov, ko-ko-ko, pi-pi). Ko otrok odgovori oz. ponovi, mu pritrdimo, oblikujemo cel stavek ustvarjamo nove jezikovne asociacije. Otroka naučimo, da pove svoje ime, da poje la la la, odgovarja na krajše uganke (Kdo leti? Ptica. Kje je teta? Tu.) Tako razvijamo koncentracijo pozornosti na akustične vtise in govorno situacijo.

Slika 4: Gingo na obisku v oddelku 3–4 leta
Foto: Anita Zupanc, 2023.

Slika 5: Vaje govornih organov s palčko
Foto: Anita Zupanc, 2023.

Govorno-jezikovni razvoj je odvisen od več dejavnikov. Eden izmed njih je obiskovanje vrtca, kjer se otroci znajdejo v različnih komunikacijskih položajih. Poudarila bi pomen obiskovanja vrtca za otroke, ki prihajajo iz manj spodbudnih družinskih okolij. Kakovost vrtca ima tako kompenzacijsko funkcijo pri govornem razvoju otrok nižje izobraženih staršev (Marjanovič Umek idr., 2006).

Strokovni delavci vrtca starše nagovarjamo prek otrok, oglasnih desk, spletnih strani vrtca, spodbujamo ustni prenos informacij otrok–roditelj. V Vrtcu Vransko in Vrtcu Tabor starši najdejo poučne in zabavne aktivnosti za spodbujanje motorike govoril na stopnišču, ki vodi do prvega nadstropja vrtca. V avli obeh vrtcev je jezičkov koticček z nasveti za starše, ti pa so dostopni tudi na spletni strani vrtca. Vsakodnevne dejavnosti vrtca pa so navedene pred igralnicami.

Sklep

Vsakodnevno branje in pripovedovanje otrokom od rojstva do šole ni pomembno le za razvijanje govora in literarnoestetskega čuta, temveč je preventivna dejavnost širšega družbenega pomena, ki tudi odloča o prihodnosti državljanov in države, piše Dolinšek - Bubnič (1999). Naložba, ki jo moramo vložiti v zgodnjem otroštvu v branje in knjigo, je neprimerljivo manjša od tiste, ki bi jo morali v dobi odraščanja vlagati v razvoj mladostnikov, če bi ti zabredli v različne težave, ker v zgodnjem otroštvu niso imeli možnosti, da bi se naučili osnovnih komunikacijskih veščin.

Pri branju gre za: »skupno dejavnost, ki ustvarja občutek večje povezanosti; čustvene vezi, ki se stkejo ob tem, ostanejo in so pomembne za vse življenje. Branje je socialna izkušnja, ki jo lahko spremlja ljubkovanje, pogovarjanje, šaljenje, postavljanje vprašanj in odgovarjanje nanje. Vse to pomembno vpliva tudi na razvoj govora. Kasnejša otrokova uspešnost branja in pisanja je povezana s tem, koliko je bil otrok v predšolskem obdobju deležen branja, kakšne zglede je imel, koliko je bil v stiku s knjigami in drugimi gradivi.« (Matko Lukan, 2009)

V vrtcu se trudim, da s preventivnim delom v oddelkih spodbujam ne le jezikovni, ampak celostni razvoj otrok, hkrati pa tudi starše opominam, da je v njihovih rokah čudežna moč – če otroku vsak dan preberemo le eno slikanico, ga bomo v šestih letih obdarili z več kot 2000 bogatimi izkušnjami. Tako je vzgoja bralcev resnično bolj preprosta, kot si mislimo.

... hkrati tudi starše opominam, da je v njihovih rokah čudežna moč – če otroku vsak dan preberemo le eno slikanico, ga bomo v šestih letih obdarili z več kot 2000 bogatimi izkušnjami.

Slika 6: Jezičkov kotiček na stopnišču Vrtca Vransko
Foto: Anita Zupanc, 2023.

Viri in literatura

Čamernik, T., in Kozamernik, N. (2018). *Od zmede do besede*. <https://odzmededobesede.splet.arnes.si/za-otroke/fonolosko-zavedanje/>

Dolinšek Bubnič, M. (1999). *Beri mi in se pogovarjaj z mano!* Epta.

Klepetajmo! Lutka Gingo in kartice za motoriko govoril. <https://www.gingotalk.com/izdelek/plisasta-igraca-gingotalk/>

Vintar Spreitzer, M., Baš, D., Radšel, A., Anderluh, M., Vreča, M., Reš, Š., Selak, Š., Hudoklin, M. in Osredkar, D. (2021). *Smernice za uporabo zaslonov pri otrocih in mladostnikih* [e-publikacija]. Sekcija za primarno pediatrijo Združenja za pediatrijo Slovenskega zdravniškega društva. <https://www.zdravniskazbornica.si/informacije-publikacije-in-analize/zasloni>

Grginič, M. (2007). *Porajajoča se pismenost v predšolskem obdobju*. Supra.

Grilc, N. (2014). *Govorno-jezikovne motnje: priročnik z vajami*. Zavod RS za šolstvo.

Kurikulum za vrtce (1999). Ministrstvo za šolstvo in šport.

Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., in Hacin Beyazoglu, K. (2022). *Skupno branje odraslih in otrok: otrokov vstop v svet domišljije, čustev, besed in zgodb*. Mladinska knjiga.

Marjanovič Umek, L., Kranjc, S., in Fekonja, U. (2006). *Otroški govor: razvoj in učenje*. Založba Izolit.

Matko Lukan, I. (2009). *Kako beremo z otrokom*. V *Branje za znanje in za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti*. Andragoški center Slovenije.

Anita Zupanc, mag. prof. inkl. ped., zaposlena v Vrtcu Vransko, Osnovna šola Vransko -Tabor
Naslov: Osnovna šola Vransko - Tabor, Vransko 23, 3305 Vransko
E-naslov: anita.zupanc@os-vransko.si

Bralna pismenost onkraj meja – Aljaska

Reading Literacy across Borders – Alaska

Katja Mrak

Izvleček

V želji po dodatnem znanju in primerih dobre prakse smo se ozrli na drug konec sveta, v deželo, ki jo zaradi kulturnih posebnosti pestijo težave v bralnih sposobnostih in se kažejo že med najmlajšimi bralci. Ker gre za razmeroma mlado državo, ki se je šele leta 1959 pridružila Združenim državam Amerike in v kateri še vedno biva ogromno število potomcev staroselskih plemen, je slab nivo znanja angleškega jezika pričakovan. Pa vendar večje število govorcev staroselskih jezikov ni edini razlog za slabo pismenost, saj vsi otroci z učenjem angleščine začnejo že v zgodnjih letih. Poleg tega raziskave soglasno poudarjajo pomen zgodnjega stika z branjem, ki naj bi se vzpostavljal v družinskem krogu, vse od rojstva dalje. Aljaska se slabe bralne pismenosti med otroki zaveda in se s problematiko sooča z raznovrstnimi prijemi. Uvajanja sprememb so se lotili v zakonodaji in jih podprli s številnimi projekti, ki so jih vpeljali že v predšolsko obdobje. Glede na najaktualnejše raziskave bralne pismenosti v Sloveniji bi se pri izboljševanju upada stanja pismenosti lahko v marsičem zgledovali po omenjenih aljaških zamislih.

Ključne besede: bralna pismenost, družinska pismenost, šolske knjižnice, pripravljenost na vstop v šolo, šolski knjižničarji, staroselska ljudstva

UDK 37.011.251(739.8)

Abstract

In the desire for new knowledge and good practice examples, we took a look at the other side of the world, at a country that is dealing with reading difficulties even among its youngest readers due to its cultural peculiarities. As it is a relatively young country, which did not join the United States of America until 1959 and which is still inhabited by a large number of descendants of indigenous tribes, poor knowledge of the English language is to be expected. However, the large number of speakers of indigenous languages is not the only reason for poor literacy, as all children start learning English early on. Moreover, studies unanimously highlight the importance of early contact with reading, which is to be provided within the family, from birth onward. Alaska is aware of the poor reading literacy among children and is tackling the problem through different approaches. It has begun making changes to the legislation and supporting them with many projects that are being implemented from the preschool period onward. In light of the recent reading literacy surveys in Slovenia we could learn a lot from Alaska's approaches to improving the declining literacy rates.

Keywords: reading literacy, family literacy, school libraries, school readiness, school librarians, indigenous peoples

Uvod

Morda veste, kaj je tisto, česar se prebivalci Aljaske najbolj veselijo, ko gredo iz hiše? Tega, da bodo šli spet nazaj na toplo. Tako se radi pošalijo tamkajšnji domačini, saj se zimske temperature na tistem koncu sveta pozimi neredko spustijo celo do -60°C . Takšen mraz se nam zdi nepredstavljen, res pa je, da vlage tam skorajda ni, občutek mraza pa je zato drugačen. Ker je sneg presuh, je obmetavanje s snežnimi kepami ali postavljanje sneženega moza nemogoče, tako odrasli kot otroci pa se morajo za lažje preživljanje dolgih in temnih zim najti drugače. Prebivalci enega najsevernejših mest na Aljaski, Utqiagvik, pozimi kar 67 dni preživijo v temi. Mestece Utqiagvik ali Barrow, kot so ga imenovali do leta 2016, vsako zimo zaradi lege nad arktičnim krogom vstopi v obdobje, ki mu rečemo polarna noč. Poleg uživanja ob pogledu na severni sij si tako dolge noči krajšajo s pasjimi vpregami, zimskimi športi, druženjem v barih, namakanjem v toplicah in s pobegom v tople kraje, kjer gre v glavnem za Havaje. Kako pa je s prebiranjem knjig?

Za lažjo primerjavo naj omenim, da so leta 2019 po bralnem uspehu aljaški devet- in desetletniki za eno leto zaostajali za državnim povprečjem in dobri dve leti za učenci s Floride.

Slika 1: Mestna knjižnica v Nenani
Foto: Katja Mrak, 2017.

Nivo bralne pismenosti

Glede na zadnje izsledke nacionalnega preverjanja znanja (NAEP) Aljaska v bralni pismenosti tako med devet- in desetletniki kot med štirinajstletniki zaseda predzadnje mesto med vsemi državami ZDA, saj se je slabše odrezala le še Nova Mehika. Za lažjo primerjavo naj omenim, da so leta 2019 po bralnem uspehu aljaški devet- in desetletniki za eno leto zaostajali za državnim povprečjem in dobri dve leti za učenci s Floride. Dve leti kasneje je na Aljaski le četrtnina devet- in desetletnikov v branju doseglo minimalne standarde. Rezultati so alarmantni, saj je bil upad bralnih dosežkov vse od leta 2003, ko se je Aljaska prvič udeležila omenjenih meritev, lansko leto največji (The Nations's Report Card).

Jezikovna raznolikost

Zgodovina

Za lažje razumevanje pestre palete jezikov na Aljaski se moramo najprej posvetiti kratkemu pregledu zgodovine.

Čeprav gre za dokaj novo državo, ki se je Združenim državam Amerike pridružila leta 1959, njeni začetki segajo v mlajši paleolitik (14.000 pr. n. št.), ko so se z današnjega območja Rusije skozi Beringov preliv na zahodni del Aljasko prebili lačni pripadniki starodavnih ljudstev. V obdobju med 1732 in 1867, ko so si Rusi začeli prisvajati področja Severne Amerike, so tam prebivali le domorodci. Sprva so med avtohtone prebivalce prihajali le posamezni raziskovalci, sledili pa so jim trgovci s kožuhom (Hunt, 1976).

Ime Aljaska izvira iz Aleutske besede *Alaxsxaq* (izgovori se tudi kot Alyeska), kar pomeni *kopno*. Aljasko so leta 1867 odkupile Združene države Amerike, naslednjo korenito spremembo pa je država doživela v devetdesetih letih 19. stoletja, ko se je med tako imenovano zlato mrzlico tja preselilo na tisoče iskalcev zlata (Naske in Slotnick, 2011, str. 95).

Poleg pripadnikov Rusije so si delčke tamkajšnjega ozemlja v drugi polovici 18. stoletja poskušali prisvojiti tudi Španci in Angleži. Španska zapuščina danes šteje le nekaj krajevnih imen, medtem ko so odprave Jamesa Cooka zaslovele po odkritju zaliva, ki so ga v čast slavnemu pomorcu poimenovali kar Cook Inlet. Hkrati pa so Angleži med tretjo odpravo odkrili tržno nišo, krzno morskih vider, ki so se je sicer že petdeset let pred tem posluževali ruski trgovci, Evropa pa o tem ni vedela ničesar (Naske in Slotnick, 2011).

Center za avtohtone jezike iz univerze v Fairbanksu poroča, da na Aljaski obstaja vsaj 20 staroselskih jezikov, poleg njih pa še nekaj narečij:

1. Inupiaq	11. Gwich'in
2. Siberian Yupik	12. Tanana
3. Central Alaskan Yup'ik	13. Upper Tanana
4. Alutiiq	14. Tanacross
5. Unangax	15. Hän
6. Dena'ina	16. Ahtna
7. Deg Xinag	17. Eyak
8. Holikachuk	18. Tlingit
9. Koyukon	19. Haida
10. Upper Kuskokwim	20. Tsimshian

Večina teh jezikov spada v skupini *eskimo-aleutsko* in *na-deneško*. Leta 2014 so skoraj vse staroselske jezike označili kot ogrožene in skoraj izumrle, zato jim je vlada dodelila simbolni status uradnega jezika, kot uradni jezik pa se še vedno uporablja le angleščina.

Slika 2: Staroselka
Foto: Katja Mrak, 2017.

Poleg pripadnikov Rusije so si delčke tamkajšnjega ozemlja v drugi polovici 18. stoletja poskušali prisvojiti tudi Španci in Angleži.

Po podatkih raziskav iz leta 2019 naj bi 83,7 % prebivalcev govorilo le angleško, 16,3 % pa se jih pogovarja v drugih jezikih, od tega okrog 4 % v španskem jeziku in 5,6 % v azijskih jezikih.

Ker je rezultat raziskav odvisen od več dejavnikov, se število govorcev določenega staroselskega jezika lahko ocenjuje le okvirno. Največ pripadnikov imata jezika *inupiatan* (500–1500 govorcev) in *yungtun/cungtun* (2500–7500 govorcev), vsi preostali pa so zastopani bistveno slabše.

Ukrepi

Zakonodajne spremembe

Zaradi bogate kulturne in jezikovne mešanice aljaškega prebivalstva je v znanju med otroki nastala obširna vrzel, kar je državo spodbudila k poskusom, da bi jo zapolnili. Tako je bil leta 2001 objavljen pravilnik *No Child Left Behind*, ki zaradi pomanjkljivosti (spregledali so namreč pomen revščine, motivacije in kulturnih razlik) ni bil kaj prida uspešen. Nato je leta 2004 predsednik George Bush s podpisom dekreta *Reading is the new civil right* javno prepoznal edinstvene izobraževalno-kulturne potrebe mladih Aljaščanov (Reyhner in Hurtado, 2008).

Kot posledica ogromnega primanjkljaja na področju bralne pismenosti je bil z namenom izboljšanja rezultatov branja pred leti sprejet pravilnik *Alaska Reads Act*. Pravilnik se osredotoča na predšolsko obdobje in prve tri razrede osnovne šole ter ureja področja podeljevanja subvencij, sodelovanja s starši, izobraževanj vzgojiteljev in učiteljev, obsežna preverjanja na področju branja, podporo šolam idr.

Slika 3: Domačini
Foto: Katja Mrak, 2017.

Slika 4: Notranjost knjižnice v Nenani
Foto: Katja Mrak, 2017.

Eden izmed glavnih prijemov omenjenega pravilnika je trikrat letno preverjanje pismenosti in pravočasno obveščanje staršev otrok z opaznimi težavami. V sodelovanju s starši nato pripravijo personaliziran načrt branja, osredotočen na reševanje primanjkljajev, temu pa sledi spremljanje napredka, ki je pogostejše pri otrocih z bralnimi težavami.

Leta 2022 je predlog pravilnika s podpisom uzakonil guverner Mike Dunleavy, od šolskega leta 2023/2024 pa so ga dolžne upoštevati vse javne ustanove.

Dodatne pobude

Reševanja slabe bralne pismenosti med osnovnošolci so se Aljaščani torej lotili s poudarjanjem branja v predšolskem obdobju.

V resnici pa se sposobnost branja razvija na podlagi razvoja veliko bolj osnovnih sposobnosti, in sicer že od samega rojstva dalje (Horowitz-Kraus idr., 2017). Na podlagi podobnih izsledkov raznih raziskav je v Nevadi zaživel neprofiten projekt *1000 knjig pred vrtcem*, ki so ga sprejeli v državah po vsej Ameriki in Kanadi. Nacionalne knjižnice v okviru projekta starše vabijo k branju in prebiranju pravljic v družinskem krogu.

Velja omeniti še *Battle of the Books*, projekt, ki poteka pod okriljem Aljaškega združenja šolskih knjižničarjev. S programom želijo prepoznati učence z željo po branju, jih spodbujati, širiti njihove interese, izboljšati bralno pismenost in povzdigniti raven njihovega znanja.

Komisija knjižničarjev in učiteljev vsako leto za vsako razredno stopnjo pripravi seznam naslovov in vprašanj. Učenci knjige preberejo, se o njih pogovorijo, nato pa v skupinah s po največ tremi člani tekmujejo v kvizu, v katerem se vsako vprašanje začne z: »V kateri knjigi ...?«. Odgovor na vprašanje je torej vedno v obliki avtorja in naslova. Tekmovanja potekajo na lokalni, regijski in nato na državni ravni.

**Reševanja slabe
bralne pismenosti
med osnovnošolci
so se Aljaščani
torej lotili s
poudarjanjem
branja v
predšolskem
obdobju.**

Slika 5: Staroselci med nastopom
Foto: Katja Mrak, 2017.

Sprva je Bitka knjig obstajala kot radijska oddaja v tridesetih letih 20. stoletja, nato pa je projekt nekaj let kasneje v Illinoisu po spominu obudila šolska knjižničarka Joanne Kelly. Šele štirideset let kasneje je Bitko knjig, po zaslugi šolske knjižničarke Roslyn Goodman, zaneslo na Aljasko, zatem pa so jo postopoma lepo sprejeli po vsej državi.

Po podatkih raziskave PIAAC več kot 25 % odraslih ne zna dobro brati in ne razume kompleksnejših besedil. Poleg tega 49 % odraslih v enem letu ne prebere niti ene knjige.

Občutljiva skupina staroselskih otrok

Po dosedanjih raziskavah naj bi bili otroci staroselcev kljub bogatemu kulturnemu in jezikovnemu ozadju v znanju v krepkem zaostanku še pred vstopom v vrtec. Ti otroci so namreč vseskozi izpostavljeni tveganjem (na primer revščina in slaba izobrazba staršev), ki ogrožajo njihovo pripravljenost na vstop v šolo. Do tega so privedli pretekli politični ukrepi, s katerimi je država staroselce poskušala ohranjati v izoliranosti in jim odvzeti pravico do izobraževanja ter dostojnega ekonomskega statusa. S študijo, opravljeno v letu 2020, so poskušali raziskati, kako skupno branje, prepevanje in pripovedovanje zgodb vplivajo na predšolske sposobnosti v branju in računanju. Izsledki omenjene raziskave so pokazali, da je najpomembnejši dejavnik, ki ugodno vpliva na bralno pismenost, prav skupno branje v domačem okolju. To pa pomeni, da prav čas, ki ga starši posvetijo svojim otrokom, lahko kljubuje ekonomskemu ali izkustvenemu ozadju (Riser idr., 2020).

Kako pa kaže nam?

Iz rezultatov, pridobljenih v Mednarodni raziskavi bralne pismenosti iz leta 2021 (M. Klemenčič in P. V. Mirazchyski, 2021), je razvidno, da se Slovenci zavedamo pomena zgodnjega opismenjevanja, saj so starši 69 % učencev poročali, da so pogosto brali knjige (starši 30 % učencev pa, da so to počeli včasih). Kljub temu je bilo med našimi četrtošolci prvič po letu 2016 zaznati velik upad bralne pismenosti. Na rezultat je po vsej verjetnosti vplivala epidemija covid-19, zato bodo šele rezultati naslednje raziskave lahko postregli z bolj verodostojnimi podatki.

Glede na 10 razlogov, zaradi katerih je branje knjig, še posebej v teh digitalnih časih, zelo pomembno (Kovač, 2020), bi na tem mestu navedla še zaskrbljujoče rezultate bralne spretnosti odraslih v Sloveniji. Po podatkih raziskave PIAAC (Možina, 2016) več kot 25 % odraslih ne zna dobro brati in ne razume kompleksnejših besedil. Poleg tega 49 % odraslih v enem letu ne prebere niti ene knjige.

Sklep

Kadar se čez meje oziramo z dobrimi nameni, nas to lahko le obogati. Tokrat sem primere dobre prakse iskala na drugem koncu sveta. V krasni deželi, polni potrpežljivih, prijetnih in iznajdljivih ljudi, se bohoti bogata zgodovina, ki je državi obenem prinesla tudi negativne posledice. Zaradi dolgoletnih zavojevanj in zatiranja staroselskih ljudstev sta njihova izobrazba in socialno-ekonomski položaj še vedno nezavidljiva in nedvomno vplivata na že tako slabe učne rezultate. Na nacionalnih testih v bralni pismenosti so se aljaški otroci namreč odrezali skoraj najslabše v celotnih Združenih državah. Problematiko je država k sreči ozavestila in se s pomočjo raznolikih prijemov lotila njenega reševanja.

Glede na res mogočen pomen sposobnosti branja menim, da dela na področju bralne pismenosti tako nam kot prebivalcem drugih dežel zlepa ne bo zmanjkalo.

Viri

- Battle of the Books* (2023). Alaska Association of School Librarians. <https://www.akasl.org/>
- Horowitz-Kraus, T., idr. (2017). How to create a successful reader? Milestones in reading development from birth to adolescence. *Acta paediatrica*, 106(4), 534–544.
- Hunt, W. R. (1976). *Alaska. A Bicentennial history*. W. W. Norton & Company.
- Klemenčič E. M., in Mirazchyski, P. V. (2023). *Mednarodna raziskava bralne pismenosti (IEA PIRLS 2021). Nacionalno poročilo – prvi rezultati*. Pedagoški inštitut.
- Kovač, M. (2020). *Berem, da se poberem. 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih*. Mladinska knjiga.
- Možina, E. (2016). Odrasli z nizkimi dosežki. V *Poročilo o raziskavi spretnosti odraslih. PIAAC, 2016. Tematske študije; raziskovalno poročilo*. Andragoški center Slovenije.
- Naske, C. M., in Slotnich, H. E. (2011). *Alaska. A History*. University of Oklahoma Press.
- Reyhner, J., in Hurtado, S. D. (2008). Indian/Alaskan Native Students. *Journal of American Indian Education*, 47(1), 82–95.
- Riser, H. Q., idr. (2020). The Contribution of Home Literacy Context to Preschool Academic Competencies for American Indian and Alaska Native Children. *Child & Youth Care Forum*, 49, str. 303–323.
- The Alaska Reads Act* (2023). The Department of Education & Early Development. <https://education.alaska.gov/>
- The Nation's Report Card* (2022). Institute of Education Sciences. <https://ies.ed.gov/>

Z Martinom Krpanom smo vzljubili književnost

Falling in Love with Literature through *Martin Krpan*

Patricija Bračič

Izvleček

Učitelji in knjižničarji v Centru za sluh in govor Maribor (v nadaljevanju CSGM) se nenehno trudimo in iščemo načine, da bi branje približali učencem. To nam predstavlja velik izziv, saj naši učenci večinoma ne berejo radi, bodisi zaradi svojih primanjkljajev, motenj, ovir ali zaradi nizke motivacije za šolsko delo. Učitelji ves čas prilagajmo delo, pristope, oblike in metode dela glede na posameznika. Eden izmed načinov, kako pri učencih spodbuditi interes za branje, je ta, da za pouk književnosti in jezika prirejamo besedila v lahko branje. To pomeni, da jih oblikovno in jezikovno poenostavimo po določenih pravilih. Besedila, prirejena v lahko branje, so eden izmed motivacijskih dejavnikov za spodbujanje branja pri naših učencih. Z učenci smo pri pouku književnosti v celoti prebrali pripovedko *Martin Krpan z Vrha* v lahkem branju. Učenci so prebrano razumeli in zgodba jih je navdušila. V prispevku so opisane značilnosti lahkega branja, branje prirejenega besedila *Martin Krpan z Vrha* in odzivi učencev na prebrano besedilo. Odzivi učencev in naše izkušnje kažejo, da so besedila, prirejena v lahko branje, za učence, ki obiskujejo CSGM, nujno potrebna za doseg učnih ciljev, razvijanje interesa za branje in branja z razumevanjem.

Ključne besede: lahko branje, priredba besedila, *Martin Krpan z Vrha*, posebne potrebe, spodbujanje branja

UDK 028.5:376

Abstract

We, teachers and librarians at the Centre for Hearing and Speech Maribor (Center za sluh in govor Maribor – CSGM), are constantly trying to find ways to get pupils to enjoy reading. This is a major challenge for us, as most of our pupils do not like reading, either because of their deficits, disorders, barriers or low motivation for doing schoolwork. As teachers we are constantly adapting our teaching approaches, forms and methods to the individual. One way to promote an interest in reading among pupils is to adapt the texts used in literature and language lessons for easy reading. This means that we simplify the form and language of the text according to the specified rules. Texts adapted for easy reading are a motivational factor for promoting reading among pupils. In literature class, we read the entire tale *Martin Krpan z Vrha* as easy reading. The pupils understood the story and were impressed by it. The article describes the characteristics of easy reading, the reading of the adapted tale *Martin Krpan z Vrha*, and the pupils' reactions to the reading. The pupils' reactions and our experiences show that the pupils visiting the CSGM need texts adapted for easy reading in order to achieve the learning objectives and develop an interest in reading and reading comprehension.

Keywords: easy reading, text adaptation, *Martin Krpan z Vrha*, special needs, reading promotion

Uvod

Učenci, ki obiskujejo Center za sluh in govor Maribor (v nadaljevanju CSGM), zaradi svojih motenj, primanjkljajev, ovir – predvsem zaradi težav z branjem – v večini ne berejo radi. Knjige, ki jih lažje preberejo, to so predvsem slikanice z malo besedila, pogosto niso primerne njihovi starosti oziroma vsebina zanje ni zanimiva. Namen članka je predstaviti način, kako učence z govorno-jezikovnimi motnjami (v nadaljevanju GJM) motivirati za branje, pri njih razvijati branje z razumevanjem in jim branje olajšati. Pri sporazumevanju z našimi učenci je pomembno, da učitelji uporabljamo čim krajše, jasne, nazorne povedi, saj se učenec v nasprotnem primeru izgubi in ne razume povedanega. Pri tem je pomembna še vizualna podpora (sličice). To velja tudi za pisana besedila, tako umetnostna kot neumetnostna.

Lahko branje in učenci Centra za sluh in govor Maribor

Delo z učenci s posebnimi potrebami je izziv. Ti učenci potrebujejo podporo, da lahko razvijejo svoj potencial. Zagotavljanje pomoči jim omogoča, da se lahko uspešno vključijo v svet, v okolje, v katerem živijo, in se optimalno razvijejo. Center za sluh in govor Maribor obiskujejo učenci z govorno-jezikovnimi motnjami (GJM), z motnjo avtističnega spektra, gluhi in naglušni otroci. Nekateri od njih imajo tudi pridružene motnje, ovire, primanjkljaje. Naši učenci se razlikujejo od svojih vrstnikov na nekaterih področjih, kot so pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija (izgovarjava) ter tekočnost govora. V nekaterih primerih so pri njih opazne težave na področju zaznavanja, motoričnih spretnosti, razvoja govora, razumevanja navodil, izražanja želja in potreb, spomina, pozornosti, koncentracije, pa tudi čustvenih izzivov ter socializacije. Posledično se mnogi od njih morda ne počutijo motivirani za branje, saj se ob soočenju z večjo količino informacij v besedilu morda počutijo zmedene in se ne znajdejo. Prav tako se pogosto težko spopadajo z razumevanjem besedil, ki so preveč zapletena ali nepregledna. Mnogi imajo težave zaradi premajhnih črk, neprimerne pisave in predolgih povedi. Pri tem lahko učitelj pomaga tako, da učencem zagotovi besedilo, ki je prilagojeno njihovim individualnim potrebam, da bi jim olajšal branje in spodbudil razumevanje ter uživanje v besedilih.

Pri učencih, ki obiskujejo CSGM, je učenje sporazumevanja oteženo, zato je pri sporazumevanju priporočljivo upoštevati spoznavne in jezikovne zmožnosti sogovorca. Pri tem so pomembna sporazumevalna načela: izbiramo primerne in resnične vsebine (načelo primernosti in kakovosti), jih prilagajamo naslovniku (načelo sodelovanja), smo kratki in jedrnat (načelo načina), pazimo na količino informacij (načelo količine) (Petrič, 2017).

Ta načela vsebuje tudi lahko branje (primernost in prilagajanje – usmerjenost k določeni ciljni skupini ljudi in izbira primerne teme besedila; kratkost – kratke povedi, enostavne ali preproste večstavne povedi; količina – privlačna razporeditev besedila, slike itd.), ki ga naši učenci potrebujejo za premagovanje svojih motenj, ovir, primanjkljajev.

»Lahko branje je proces in metoda komunikacije, ki naj bi pospeševala razvoj pismenosti ter socialno in psihološko vključevanje oseb s težavo branja in pisanja v okolje. Komunikacija je prirejena tako, da se določeno vsebino sporoča na berljiv in razumljiv način.« (Haramija in Knapp, 2019, 52) Z lahkim branjem vsebine prilagajamo oziroma približamo naslovnikom, ki zaradi svojih primanjkljajev, ovir in motenj ne zmorejo razumeti izvirnih besedil oziroma besedil, ki niso tvorjena po načelih in smernicah lahkega branja. Besedila, prirejena v lahko branje, so ciljno naravnana v sporočanje informacij osebam, ki so »prikrajšane na področju bralne pismenosti, na njim berljiv, čitljiv in razumljiv način« (Haramija in Knapp, 2019, 52). Lahko branje ne zajema le prirejenih besedil, temveč tudi avtorska besedila in zapise, ki so lažje berljivi in v razumljivi obliki, mednje spadajo simboli, ilustracije ter avdio- in videozapisi. Poznamo več vrst gradiva za lahko branje – »prilagoditve glede na vrsto posebne potrebe, glede na medij, glede na tip besedila« (Haramija in Knapp, 2019, 53). Besedila so lahko le grafično prilagojena (vsak stavek povedi je zapisan v novi vrstici, nebleščeč papir, velikost pisave, tip pisave), lahko pa tem prilagoditvam dodamo še besedoslovne, oblikoslovne, skladenjske in oblikovne (Haramija in Knapp, 2019).

Večina učencev CSGM lažje razume govorjeno besedilo od zapisanega. Ob interpretativnem branju in sprotnem podajanju po navadi brez težav sledijo pripovedi in ohranjajo pozornost, predvsem kadar jih vsebina zanima. Težave se pogosto pojavijo pri samostojnem branju, zlasti pri branju umetnostnih

Pri učencih, ki obiskujejo CSGM, je učenje sporazumevanja oteženo, zato je pri sporazumevanju priporočljivo upoštevati spoznavne in jezikovne zmožnosti sogovorca.

besedil. To vključuje težave pri razumevanju besed, omejeno besedišče, težave pri razumevanju prenesenega pomena, jezikovnih figur ter obvladovanju arhaičnega jezika in slenga. Priporočljivo je izbirati besedila, ki vključujejo konkretno dogajanje, jasne življenjske situacije in oprijemljive literarne like. Kljub temu pa učenci ob prvem branju besedila po navadi dobijo le površno predstavo o literarnih likih in dogajanju (Vizjak Puškar, 2017). Zgoraj naštetе težave nakazujejo na potrebo po ustreznih prilagoditvah in podpori za učence. Z ustreznimi prilagoditvami bi lahko ti učenci izboljšali bralne spretnosti in učne dosežke.

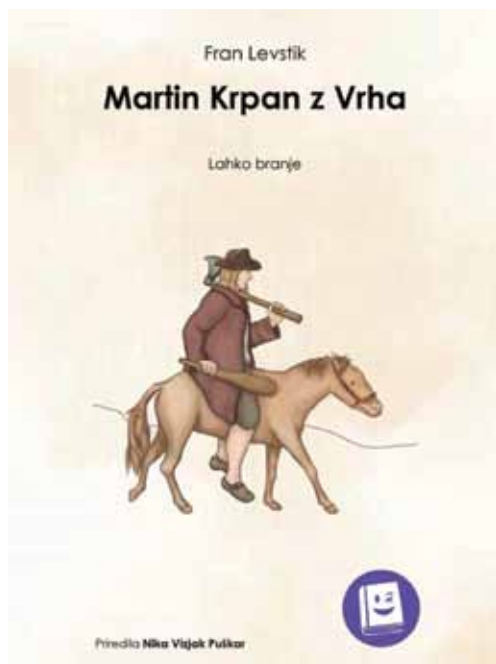
Martin Krpan z Vrha v lahkem branju

Umetna pripovedka Frana Levstika *Martin Krpan z Vrha* je po učnem načrtu za slovenščino (2018) v 7. razredu osnovne šole opredeljena kot obvezno za branje v celoti. Pripovedka je nastala v 19. stoletju, zato je za naše učence (sodobne mlade bralce) jezikovno zelo kompleksna – arhaične besede in skladnja, satirični elementi, ki jih je treba razumeti v duhu časa (Vizjak Puškar, 2023).

Učiteljica slovenščine na CSGM, Nika Vizjak Puškar, je kanonsko besedilo *Martin Krpan z Vrha* priredila v lahko branje. Po testnih branjih učencev CSGM je priredbo izdala v knjižni obliki v založbi Centra za sluh in govor Maribor (2023). Pripovedka je prirejena za učence tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja (VIO), vključene v prilagojeni izobraževalni program devetletne osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke z govorno-jezikovnimi motnjami na Centru za sluh in govor Maribor. Besedilo je uvrščeno pod četrto stopnjo lahkega branja (simbol štirih rdečih knjig na hrbtu knjige), obsega 60 strani in je opremljeno z ilustracijami Maje Gabrovec.

Preden smo se lotili branja *Martina Krpan z Vrha* v lahkem branju, so se učenci spoznali z izvirno pripovedko. Ko sem jim prebrala začetni odlomek, so mi s težavo sledili. Njihovo razumevanje izvirnega odlomka je bilo izjemno pomanjkljivo, večina je popolnoma napačno razumela besedilo. Ko so se sami spoznali z izvirnikom (vsak je prebral nekaj vrstic besedila), jim je to povzročilo stres, bili so slabe volje, besedilo jim ni bilo všeč.

Nato so se spoznali še s knjigo *Martin Krpan z Vrha*, prirejeno v lahko branje. Priredbo smo pri urah književnosti z učenci v celoti prebrali. Besedilo so brali samostojno. Da so prebrali vseh 60 strani, so v povprečju potrebovali eno šolsko uro, le redki so čas za branje podaljšali. Sprva so učenci izkazali nezadovoljstvo, saj so takoj pogledali, koliko strani ima. Vendar pa so hitro ugotovili, da je besedilo razumljivo, da se hitro bere in je zanimivo.

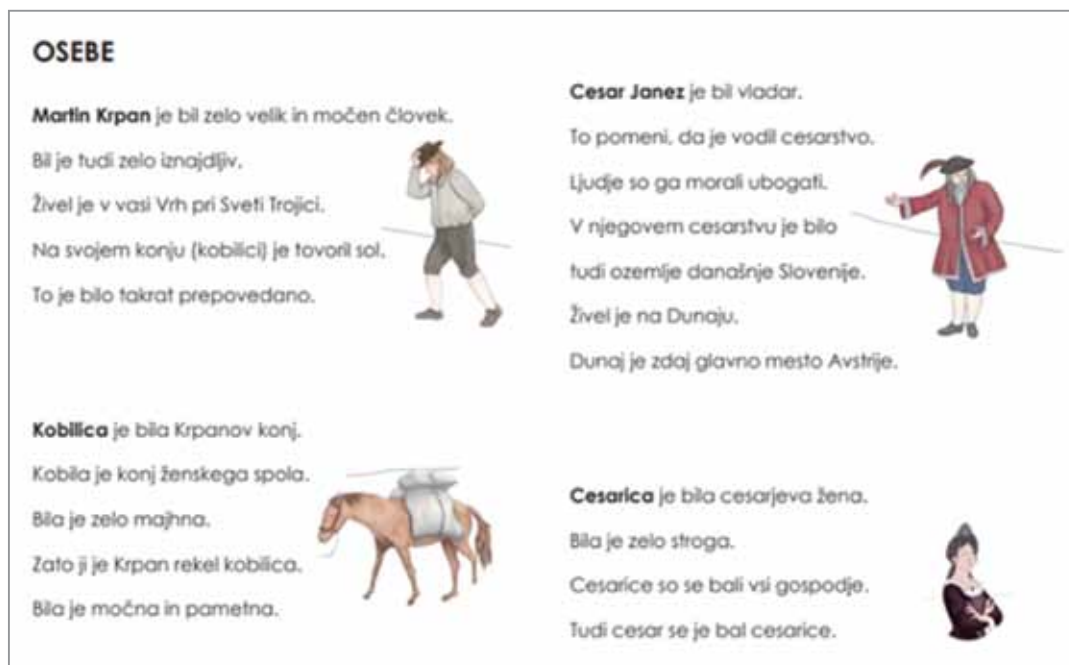

Slika 1: Platnica knjige *Martin Krpan z Vrha*: lahko branje

Vir: Center za sluh in govor, b. d.

Na začetku knjige so predstavljeni literarni liki, ki se pojavljajo v besedilu, dodane so njihove ilustracije, ki so delo Maje Gabrovec. To je bilo našim učencem med branjem v veliko pomoč, saj so ilustracije in osebe v besedilu hitreje povezali. Besedilo je razdeljeno na krajše enote. Na koncu knjige je tudi slovarček s težjimi besedami. Ker so učenci celotno besedilo zelo dobro razumeli, slovarčka pri branju niso potrebovali.

Med branjem je bila motivacija učencev zelo visoka, saj je bila v razredu tišina, nihče ni tožil, da ne bi bral. Učenci so uživali v branju, niso bili negotovi (med branjem niso pogledovali okrog in motili sošolcev), nekateri so se ob branju celo smejali. Ni jim bilo treba brati za mizo, lahko so si sami izbrali kotiček, kjer so se počutili prijetno. Ko so prebrali celotno besedilo, so bili zelo zadovoljni. Ponosni so bili, da so prebrali celo knjigo in jo tudi razumeli. Všeč jim je bilo, da je bilo besedilo primerno njihovi starosti. Eden od njih je celotno besedilo prebral trikrat in povedal, da je priredba besedila v lahko branje *Martin Krpan z Vrha* njegova najljubša knjiga.

Slika 2: Predstavitev literarnih likov
 Vir: Center za sluh in govor, b. d.

Po branju smo se z učenci pogovorili o prebranem. Večina jih je pokazala zelo visoko razumevanje prebranega besedila, skorajda popolno. Z lahkoto so opisali, kaj je Martin Krpan počel, kako je izbral konja na Dunaju, kako je razjezil cesarico, kaj je želel za nagrado. Prav tako so uspešno opisali najbolj smešen dogodek v besedilu, znali so razporediti dogodke po kronološkem zaporedju ter našteali vsaj tri literarne like. Na koncu so delili še svoje občutke in vtise ob branju prirejene različice *Martina Krpana z Vrha*. Večini je bilo besedilo všeč, branje jim je bilo prijetno. Nekateri so kasneje obiskali šolsko knjižnico in si prirejeno različico *Martina Krpana z Vrha* izposodili ter prebrali še doma (nekaterim je bilo besedilo tako zanimivo, nekateri so želeli staršem pokazati, da zmorejo prebrati knjigo s šestdesetimi stranmi).

Ugotovitve

Na Centru za sluh in govor Maribor se zavedamo, da branje dobro vpliva na otrokov celostni razvoj, spodbuja njegovo jezikovno zmožnost, širi besedišče, razvija domišljijo. Prav tako mu pomaga, da spoznava sebe, druge in svet okrog sebe. Branje je za osebe, ki nimamo govorno-jezikovnih in drugih motenj, ki jih imajo učenci CSGM, avtomatiziran proces, ki ga velikokrat jemljemo za samoumevnega. Našim učencem pa že samo branje velikokrat predstavlja težavo, kaj šele branje z razumevanjem. Pogosto se branju izogibajo, se ga bojijo ali čutijo odpor, saj so besedila zanje prezahtevna. Posledično učenec, ki v branju ne uživa in ob branju ne doživlja pozitivnih čustev, ne razvija interesa za branje. Ravno zato moramo pri teh učencih še posebej upoštevati njihovo kompetentnost za branje (besedišče, znanje slovnice,

Slika 3: Učenci berejo priredbo.
 Foto: Patricija Bračič, 2023

Trdimo lahko, da učenci z branjem besedil v lahkem branju gradijo samozavest, saj ob tem, ko jim uspe prebrati besedilo do konca in ga tudi razumeti, čutijo ponos in zadovoljstvo.

vsebinska zahtevnost besedila) in jim zagotoviti, da berejo knjige in besedila, ki so zanje primerna. Glede na izkušnje lahko trdim, da so zanje primerna besedila, ki so prirejena v lahko branje. Ta besedila so odličen način za spodbujanje interesa za branje učencev z motnjami na področju jezika, saj so razumljivejša in manj zahtevna za branje. Hkrati ugotavljamo, da s pomočjo besedil v lahkem branju lažje dosegamo cilje učnega načrta in učencem privzgapamo veselje do branja (seveda ob branju priredbe ne smemo pozabiti učencev seznaniti z izvirnikom). Naši učenci, ki so prebrali celotno besedilo *Martin Krpan z Vrha* v lahkem branju, so bili motivirani za branje, ko so ugotovili, da so besedilo sposobni prebrati in tudi razumeti. To literarno delo so si zapomnili in ga skozi šolsko leto večkrat omenili. Književnost, ki je prej predstavljala veliko težavo, je postala priljubljen del pouka slovenščine na naši šoli.

Trdimo lahko, da učenci z branjem besedil v lahkem branju gradijo samozavest, saj ob tem, ko jim uspe prebrati besedilo do konca in ga tudi razumeti, čutijo ponos in zadovoljstvo. Zaradi preprostejšega besedišča in krajših stavkov besedila v lahkem branju učencem omogočajo, da razvijejo svojo bralno hitrost in spretnosti, gradijo bralne veščine, povečujejo bralno samozavest in spodbujajo bralno motivacijo.

Priredba *Martina Krpana z Vrha* je izšla v založbi Centra za sluh in govor Maribor kot prva knjiga v zbirki *Branje je lahko za vse*. Najprej bodo izšle priredbe proznih besedil, ki so po učnem načrtu za slovenščino (2018) v tretjem VIO obvezna za branje. Upamo, da bo naslednja priredba izšla že v prihodnjem letu.

Sklep

Besedila, prirejena v lahko branje, so učencem s posebnimi potrebami razumljivejša, raje jih berejo in lažje se prebijejo skozi njih. Priredbo *Martina Krpana z Vrha* so učenci CSGM v večini prebrali v eni šolski uri, saj je besedilo napisano tako, da so ga brez težav razumeli, besede se jim med branjem niso zatakale, pri branju niso potrebovali sprotne razlage besed, knjiga jih je pritegnila in po branju so zgodbo znali zelo dobro in podrobno obnoviti. Nekatere je celo tako pritegnila, da so knjigo prebrali večkrat. Veseli in ponosni so bili, da so zmogli sami prebrati knjigo, ki ni otroška slikanica. Prav tako se jim je lik *Martina Krpana* zelo dobro vtisnil v spomin. V knjižnici imamo še nekaj drugih knjig v lahkem branju, ki so med učenci vzbudile zanimanje in si jih zdaj pogosteje izposojajo.

Viri in literatura

Center za sluh in govor. (b. d.). <https://www.csgm.si/martin-krpan-z-vrha/>

Haramija, D., Knapp, T. (2019). *Lahko branje za strokovnjake*. Zavod Risa.

Levstik, F. (2023). *Martin Krpan z Vrha: lahko branje*. Priredila N. Vizjak Puškar. Center za sluh in govor Maribor.

Petrič, K. (2017). *Vloga vzgojitelja v razvoju govora otrok z govorno-jezikovnimi motnjami*. [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. http://pefprints.pef.uni-lj.si/4427/1/Katarina_Petri%C4%8D.pdf

Vizjak Puškar, N. (2017). Priredbe in skrajšave literarnih besedil, primerne za otroke z govorno-jezikovnimi motnjami. *Jezik in slovstvo*, 62(4), 3–16.

Vizjak Puškar, N. (2023). Priredbe literarnih besedil v lahko branje. V S. Rumež (ur.), *Zbornik referatov Slavnostne akademije ob 60-letnici Centra za sluh in govor Maribor*. (str. 126–131). Center za sluh in govor Maribor.

Vizjak Puškar, N. (2023). Proces prirejanja Levstikovega *Martina Krpana z Vrha* v lahko branje. V J. Jožef Beg, M. Hočevár, N. Kočnik (ur.) *Naslavljanje raznolikosti v jeziku in književnosti*. (str. 297–303). Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Patricija Bračič, mag. prof. slov. jez. in knjiž. in inkl. ped., zaposlena na Centru za sluh in govor Maribor
Naslov: Center za sluh in govor Maribor, Vinarska ulica 6, 2000 Maribor
E-naslov: patricija.bracic@csgm.si

Kamišibaj v šolski knjižnici

Kamishibai in School Library

Andreja Nagode Burger

Izvleček

V prispevku je predstavljen kamišibaj, njegova zgodovina in današnja uporaba. Opisano je njegovo vključevanje v ure knjižničnega informacijskega znanja v šolski knjižnici OŠ Komenda Moste in cilji, ki so jih učenci pri dotični uri želeli doseči. V duhu formativnega spremljanja avtorica predstavi rezultate vprašalnika pred opravljeno uro knjižničnega informacijskega znanja in po njej.

Ključne besede: kamišibaj, knjižnično informacijsko znanje, šolska knjižnica, formativno spremljanje

UDK 027.8:37.091.3

Abstract

The article presents kamishibai, its history, and current use. It describes how kamishibai was included in a library information skills lesson at the school library of the Komenda Moste Primary School and which objectives the pupils aimed to achieve during the lesson. In the spirit of formative assessment, the author presents the results of the questionnaire filled in before and after the library information skills lesson.

Keywords: *kamishibai*, library information skills, school library, formative assessment

Uvod

Učenci šolsko knjižnico obiščejo z različnimi nameni. Individualno največkrat pridejo za izposajo ali na obisk čitalnice, kjer čakajo na nadaljevanje pouka, delajo domače naloge, se učijo, berejo ali samo družijo. Ko jih med poukom v knjižnico povabi šolska knjižničarka, pridejo na uro knjižničnega informacijskega znanja (v nadaljevanju KIZ), med katero se naučijo različnih znanj in veščin. Te ure lahko knjižničarji v dogovoru z učitelji uporabijo za spoznavanje in utrjevanje medpredmetnih vsebin, za spoznavanje in urjenje različnih veščin, npr. glasno in tiho branje, iskanje po strokovni literaturi, določanje ključnih besed, prepoznavanje značilnosti besedil itd.

Knjižničarki na OŠ Komenda Moste sta v tednu otroka učence 3. in 4. razreda presenetili z vabilom na posebno uro KIZ-a v knjižnici. Želeli sta jih razveseliti v njihovem tednu, tednu otroka, in jim hkrati na malce drugačen način predstaviti poučno zgodbo o branju in učenju. Po literarni predlogi je knjižničarka pripravila kamišibaj, s katerim je učence seznanila s to japonsko umetniško obliko pripovedovanja zgodb.

Slika 1: Kamišibaj v šolski knjižnici
Foto: Andreja Nagode Burger, 2023.

Slika 2: Kamišibaj v učilnici
Foto: Andreja Nagode Burger, 2023.

Kamišibaj

Kamišibaj je edinstvena oblika pripovedovanja zgodb ob slikah.

Predstavitev

Kamišibaj je japonska umetniška oblika pripovedovanja zgodb ob slikah na malem lesenem odru. »Beseda kamišibaj je japonskega izvora (v japonsščini kami pomeni papir, šibaj pa gledališče) in označuje pripovedovanje (zgodb, pravljic, legend, basni, pesnitev, novic, ugank ...) ob slikah oziroma ilustriranih prizorih, vloženi v mali (namizni) lesen oder, imenovan butaj. Pripovedovalec (kamišibajkar) ob pripovedovanju menjuje slike, ki prikazujejo dogajanje v zgodbi.« (Cvetko, 2018, str. 127)

Kamišibaj je edinstvena oblika pripovedovanja zgodb ob slikah. Nastal je v budističnih templjih, kjer so menihi s slikami ljudem predstavljali sutre oziroma svete zgodbe. V današnji obliki se je pojavil okoli 1929 na Japonskem. Svoj vrh je dosegel do leta 1931, ko je bilo samo v Tokiu 20.000 kamišibajkarjev (30.000 jih je bilo po vsem svetu). Tudi med drugo svetovno vojno se je ohranil, in sicer kot političnopropropagandni medij (Slikovedke, 2016).

»Gre za posebno umetniško obliko, ki povezuje besedno in likovno umetnost in presega meje med njima. /.../ Komunikacija z občinstvom pri izvedbi kamišibaja temelji na skupnem doživljanju zgodbe v interakciji slike in besede.« (Sitar, 2018, str. 10)

Pripovedovanje ob slikah je bilo popularno dve desetletji, vse do pojava televizije. Zaradi podobnosti novega izuma s kamišibajskim pripovedovanjem zgodb so Japonci televizijo poimenovali "denki" (električni) kamišibaj. V zadnjem času se ta zanimiva umetniška oblika pripovedovanja spet vrača na dogodke po vsem svetu. Iz ulic se je preselil tudi v razrede in igralnice, kjer ga uporabljajo pri pedagoškem in terapevtskem delu, vse pogostejše ga zasledimo tudi na kulturnih dogodkih za otroke in odrasle (Slikovedke, 2016).

Kamišibaj omogoča prikaz različnih žanrov in nagovarja različno občinstvo. Poleg otroškega vedno bolj postaja priljubljen tudi kamišibaj za odrasle. V časih, ko smo velikokrat naveličani ekranov, digitalizacije in brezosebnih odnosov, postaja kamišibaj dogodek, ki s svojo toplino, neposrednostjo in majhnostjo enako pristno kot nekoč poveže gledalce ob pripovedovanju zgodb (Slikovedke, 2016).

Kamišibaj spada med predstave manjšega tipa ali komornega gledališča. Pripovedovanje ob slikah, največkrat v velikosti formata A3, vabi k bližini in aktivni vključenosti manjše skupine gledalcev. Prav zaradi "butičnosti" oziroma majhnosti samega dogodka gledalci takoj začutijo in prevzamejo vzdušje pripovedovane zgodbe (Slikovedke, 2016).

Osnovnošolki Ronja Harb in Ema Kovačič Kelemina (2022) sta v svoji raziskovalni nalogi predstavili podatek, kako pogosto šolski knjižničarji pri svojem delu uporabljajo kamišibaj. Rezultati so odziv na spletno anketo, ki sta jo raziskovalki slovenskim šolskim knjižničarkam ponudili v reševanje oktobra 2021. Napisali sta, da se je odzvalo »117 šolskih knjižničarjev iz vse Slovenije, kot je razvidno iz /.../ prikaza /.../, lahko razberemo, da 95 anketirancev pri svojem delu ne uporablja kamišibaja. 14 anketirancev ga uporablja redko, 8 pa pogosto. Nihče izmed anketirancev pri svojem delu v šolski knjižnici kamišibaja ne uporablja zelo pogosto. Rezultat je pričakovan, saj si papirnato gledališče šele utira pot v šole, hkrati zahteva veliko predpriprav in ustvarjalnosti, ne nazadnje je povezan tudi s stroški.« (Harb in Kovačič Kelemina, 2022)

Kamišibaj nekoč

Kamišibajkar se je nekoč v naselje pripeljal s kolesom, na katerem je imel na prtljažniku pritrdjen lesen oder, pod katerim so bili predali za sladkarije. Na svoj prihod je ljudi opozoril z udarjanjem dveh palčic, ki ju imenujemo hiošigi.

Ko so se okrog njega zbrali poslušalci, so si za drobiž kupili sladkarijo in ogled predstave. Kamišibajkar je svojo zgodbo premišljeno pripravil v več nadaljevanjih. Ko je bilo pripovedovanje najbolj napeto, se je poslovil in odpeljal. Tako si je zagotovil občinstvo za naslednji obisk (Slikovedke, 2016).

Načrtovanje ure

Pedagoški proces vsake učne ure v šolski knjižnici se začne s premišljenim načrtovanjem. Upoštevat je treba vrsto dejavnikov in okoliščin, ki jih je možno obvladovati le v timskem pristopu s sodelovanjem učiteljev in učencev.

V okviru formativnega spremljanja knjižničarka in učiteljica omogočita »učencem soustvarjanje učnega procesa (namenov učenja, kriterijev uspešnosti, osebnih ciljev, zastavljanje vprašanj, samovrednotenje, vrstniško vrednotenje itd.), kar vodi k aktivnejši vlogi učencev ter h kakovostnemu in trajnejšemu znanju. Učenci vrednotijo svoje delo in so deležni kakovostnih povratnih informacij tako s strani učitelja kot sošolcev z namenom izboljševanja učenja (ugotavljanja, v kolikšni meri so dosegli zastavljene cilje) ter izboljševanja dosežkov.« (O formativni pedagogiki, 2023)

S kamišibajem v šolski knjižnici sta knjižničarka in učiteljica razvijali gradnik razumevanje besedil ter podporni gradnik motiviranost za branje. Osnovni namen učnega sklopa je bil, da učenec zna poslušati in izkazati razumevanje umetne pravljice, spozna obliko pripovedovanja kamišibaj in prepozna njene značilnosti.

Kolegici knjižničarki Podobnik in Vozelj (2022) sta pri predstavitvi primera dobre prakse zapisali cilje za uspešnost učencev, ki jih je učiteljica otrokom predstavila pri uri slovenščine še pred obiskom v knjižnici. Pojasnila jim je, da bo na obisku v knjižnici vsak učenec pri poslušanju zgodbe uspešen, ko bo:

S kamišibajem v šolski knjižnici sta knjižničarka in učiteljica razvijali gradnik razumevanje besedil ter podporni gradnik motiviranost za branje.

- zmogetl pozorno posluřati celotno zgodbo,
- ustno obnovil vsebino,
- znal opisati dogajanje v zgodbi s sliko.

Pri obnavljanju zgodbe bo uęenec uspeřen, ko bo:

- pravilno poimenoval glavno osebo,
- povedal, kakřna je oseba,
- povedal, kje se oseba nahaja,
- predstavil, kaj je oseba poęela, in pri tem upořteval vrstni red dogajanja.

»Uęenci ob kamiřibaju doživeto, interpretativno pripovedujejo pravljico, prepoznajo prvine pravljice – zaęetek in konec, prepoznajo dobre in slabe knjięevne osebe, tvorijo vprařanja ali odgovorijo na zastavljena vprařanja, vrednotijo besedilo ter izrazijo svoja doživetja, občutja in misli.« (Podobnik in Vozelj, 2022, str. 136)

Kamiřibaj v řolski knjięnici

Ko so uęenci vstopali v řolsko knjięnico, so radovedno opazovali lesen kovęek na mizi sredi knjięnice. Posedli so se na pripravljene blazine in opazovali pripravljene vprařalnike. Knjięničarka jih je takoj po pozdravu prosila, da reřijo prvo stran vprařalnika.

Kamiřibaj ?

Ali veř, kaj je kamiřibaj?

DA NE

Kaj veř o kamiřibaju?

Kje si izvedel za kamiřibaj?

Slika 3: Vprařalnik pred ogledom
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

Kamiřibaj 😊

Ali veř, kaj je kamiřibaj?

DA NE

Kaj je kamiřibaj? Napiři razlago in kakřno zanimivost.

Kje si izvedel za kamiřibaj?

Kamiřibaj mi je vřeč / mi ni vřeč.

Zakaj?

Si řeliř ogledati ře kakřnega?

DA NE

Slika 4: Vprařalnik po ogledu
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

Po uvodni motivaciji o tradicionalnem japonskem načinu pripovedovanja jim je razložila, da bodo uspešno usvojili nova znanja, ko bodo:

- prepoznali glavne značilnosti slišnega pripovedovanja,
- poimenovali sestavne dele – oder, pripovedovalec, način pripovedovanja (butaj, kamišibajkar, kamišibaj) in
- ustno opisali, kako se je dogajal kamišibaj nekoč.

Potem je nastopil čas za gledališče. Knjižničarka je potrkala s palčkama, da je nastala tišina. Ko je trikrat potrkala na zaprti leseni oder, so učenci glasno izrekli: »Kamišibaj!« Kamišibajarka je slovesno odprla vratca odra, da so učenci zagledali prvo sliko. Med pripovedovanjem je knjižničarka menjala ilustracije, ki so podkrepile in dopolnile njeno pripovedovanje. Učenci so jo z zanimanjem poslušali, ko je sredi največje napetosti kar naenkrat utihnila in tiho zaprla vratca odra.

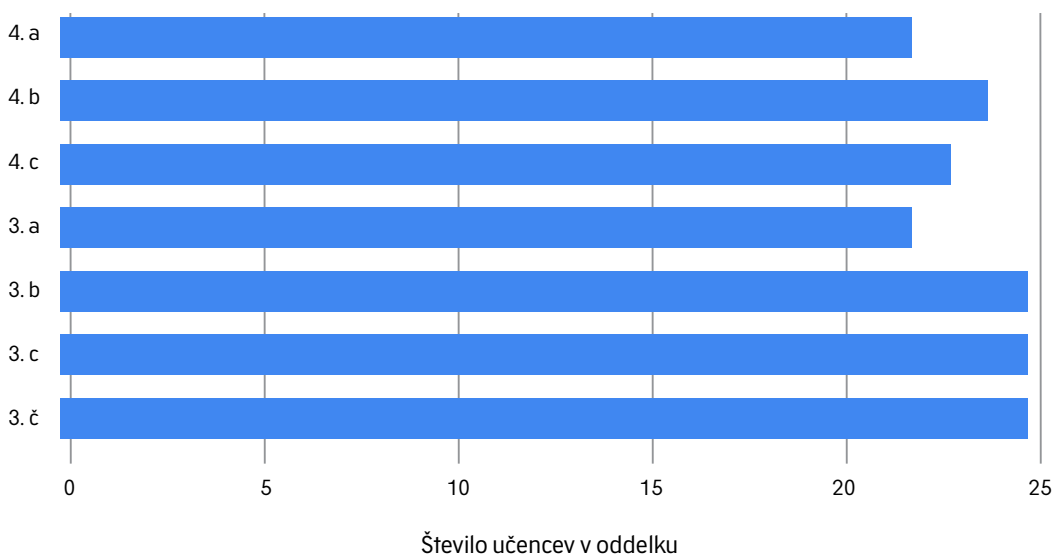
Učenci so takoj ugotovili, da je bilo pripovedovanja konec. Učiteljica jih je povabila, da se vrnejo v svojo učilnico, ker je predstava za ta dan končana. Učenci pa so se hitro znašli. Ker je bil teden otroka, so lahko učiteljici vsak dan predlagali skupno željo. Soglasno so sklenili, da bi pripovedovanje takoj nadaljevali. Knjižničarka je spet potrkala s palčkama in učenci so se umirili. Po tretjem trku so soglasno izrekli: »Kamišibaj!« Vratca odra so se odprla, učenci so zagledali naslednjo ilustracijo in zavzeto poslušali nadaljevanje zgodbe.

Po koncu pripovedovanja je knjižničarka učence povabila k pogovoru. Določila je enega izmed njih, ki je odgovoril na njeno vprašanje, on pa je določil svojega sošolca, da odgovori na njegovo vprašanje. Učenci so se tako pogovorili o vsem potrebnem: Kdo je nastopal v pravljici? Kakšen je bil? Kje se je pravljica dogajala? Kaj se je v pravljici zgodilo? Kaj ti je bilo pri poslušanju pravljice všeč? Zakaj? Kaj si pogrešal? Bi želel pripovedovati zgodbico na tak način?

Po pogovoru je knjižničarka preverila še razumevanje neznanih besed. Še enkrat je pokazala vse ilustracije in izpostavila besede, ki so manj znane. Učenci so jih z dviganjem rok in s svojimi besedami razložili sošolcem.

Na koncu ure so učenci rešili še nadaljevanje vprašalnika o kamišibaju na drugi strani lista.

Strinjali so se, da so dosegli zastavljene cilje in da lahko nadaljujemo z ustvarjanjem kamišibajev.

Graf 1: Oddelki anketiranih učencev
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

Rezultati

S pomočjo vprašalnika smo želeli spoznati seznanjenost učencev s kamišibajem pred ogledom le-tega in po njem. K ogledu smo v tednu otroka oktobra 2022 povabili 166 učencev 3. in 4. razreda. Številčna razporeditev učencev po posameznih oddelkih je prikazana v grafu 1.

Učenci so z anonimnim reševanjem vprašalnika pred ogledom kamišibaja in po njem potrdili zanimive rezultate. Odgovori na 1. vprašanje Ali veš, kaj je kamišibaj? so potrdili, da večina učencev pred ogledom še ni poznala te oblike pripovedovanja. Graf 2 prikazuje, da so samo 3 učenci (oz. 3 %) odgovorili pritrdilno.

Tisti, ki so tovrstni način pripovedovanja že poznali, so v nadaljevanju odgovorili na vprašanja Kaj je kamišibaj in Kje so to izvedeli. Odgovori so predstavljeni v grafu 3 in grafu 4.

Po ogledu kamišibaja so učenci nadaljevali reševanje 2. dela vprašalnika in s svojimi odgovori pokazali dosežene cilje. V grafu 5 je prikazano, da je samo en učenec na to vprašanje ni odgovoril pritrdilno.

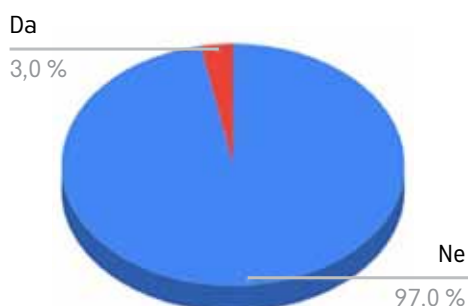
Ostali so ga opisali z različnimi, vendar pravnimi odgovori, predstavljenimi v grafu 6.

Učenci so z različnimi variantami soglasno odgovorili, da so kamišibaj spoznali pri šolski knjižničarki v knjižnici OŠ Komenda Moste. Prikazane so v grafu 7.

Z zadnjima odgovoroma so učenci podali povratno informacijo, ali jim je bil kamišibaj všeč, in razlog za to. Rezultati so predstavljeni v grafih 8 in 9. Samo enemu učencu videno ni bilo všeč.

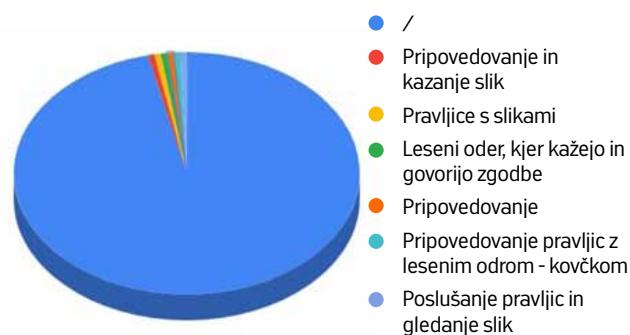
Argumenti za všečnost kamišibaja so bili različni, večina, razen enega, je bila pozitivna.

Vprašanje 1: Ali veš, kaj je kamišibaj?

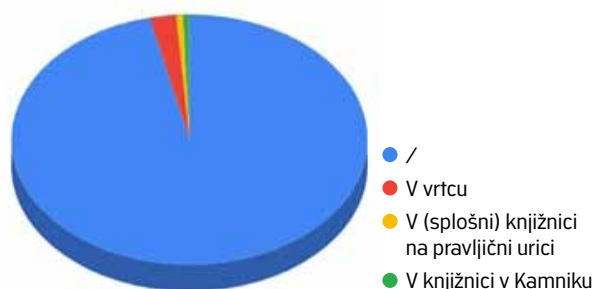
Graf 2: Ali veš, kaj je kamišibaj? (pred ogledom)
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

Vprašanje 2: Kaj je kamišibaj?

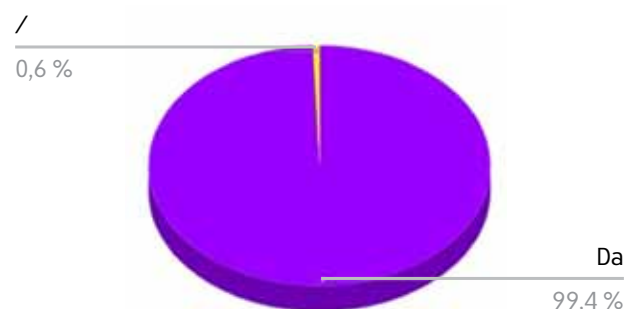
Graf 3: Kaj je kamišibaj?
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

Vprašanje 3: Kje si to izvedel?

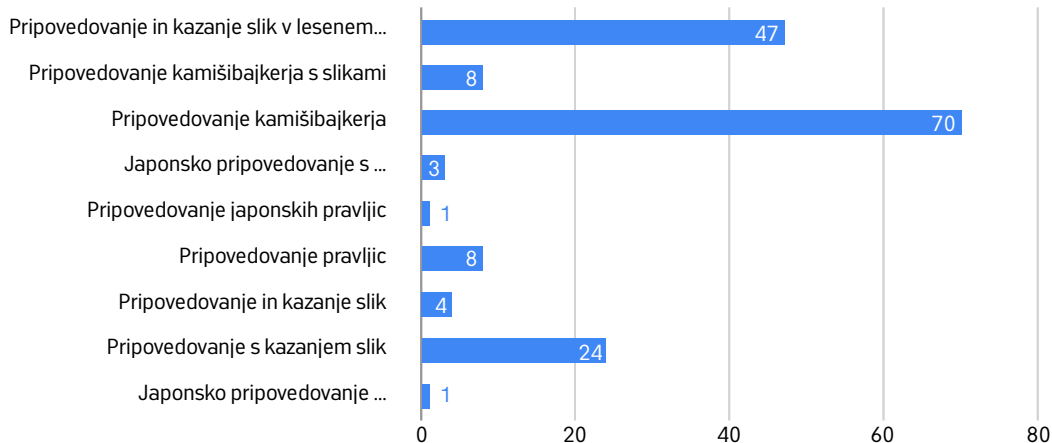

Graf 4: Kje si to izvedel?
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

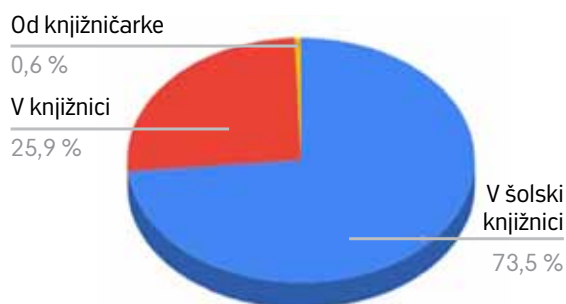
Vprašanje 4: Ali veš, kaj je kamišibaj?

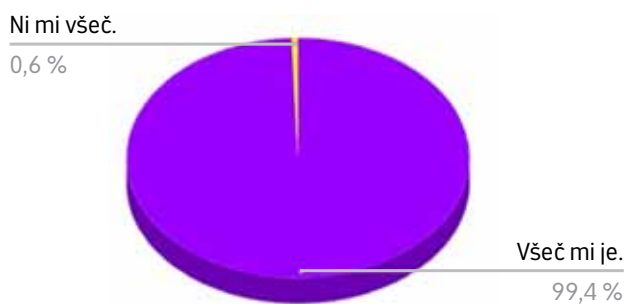
Graf 5: Ali veš, kaj je kamišibaj? (po ogledu)
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

Vprašanje 5: Kaj je kamišibaj?

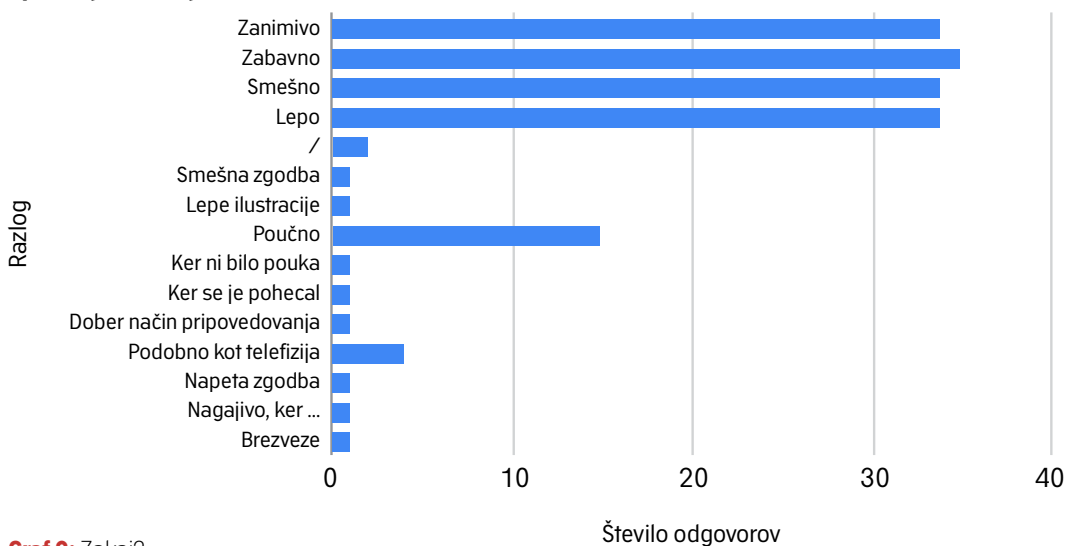
Graf 6: Kaj je kamišibaj? (po ogledu)
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

Vprašanje 6: Kje si to izvedel?

Graf 7: Kje si to izvedel?
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

Vprašanje 7: Ali ti je kamišibaj všeč ali ne?

Graf 8: Ali ti je kamišibaj všeč ali ne?
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

Vprašanje 8: Zakaj?

Graf 9: Zakaj?
Avtorica: Andreja Nagode Burger, 2023.

Sklep

Kamišibaj v tednu otroka je bil na OŠ Komenda Moste začetek ustvarjanja kamišibaj dejavnosti. Na temelju rezultatov ankete, v kateri so uporabniki izrazili navdušenje nad novo tehniko pripovedovanja, ter njihovih prošelj za uprizoritev še kakega kamišibaja se je dogajanje nadaljevalo. Od oktobra in kamišibaja o racmanu in knjigi je namreč nastal še kamišibaj o izgubljeni rokavički po ukrajinski ljudski pravljici Rokavička, o miški z belim repkom po avtorski pravljici šolske knjižničarke, ki učence pouči o nevarnosti poletnega sonca, učenci pa so izdelali svoj kamišibaj o življenju arhitekta Jožeta Plečnika po literarni predlogi pisateljice Mojiceje Bonte. Tudi gledališki klub se je preizkusil v kamišibaju, saj so ilustracije učencev o življenjski zgodbi slavnega slovenskega arhitekta predstavili na kamišibaj dogodkih na razrednih urah vsakega oddelka. Za obeležitev kulturnega praznika je nastal kamišibaj Povodni mož po znani Prešernovi baladi. Pripovedovanja ob butaju so se z navdušenjem priučile tudi učenke knjižničarskega krožka, ki so s kamišibajem popestrile različne dogodke, npr. pričakovanje božička za otroke zaposlenih, srečanje upokojenih delavcev šole, bralno srečanje v okviru projekta Medgeneracijsko branje v bližnjem domu starejših, pravljčni krožek na razredni stopnji ...

Pripovedovanje je eno osnovnih orodij vsakega knjižničarja. Obogateno z ilustracijami, vstavljenimi v butaj, poslušalce povabi v nov svet, v svet kamišibaja. Tovrstno pripovedovanje lahko šolski knjižničarji vključimo v pedagoško delo v knjižnici v vseh generacijah uporabnikov, na začetku ure KIZ-a kot uvodno motivacijo, na koncu učne ure pa lahko z ustrezno zgodbo povzamemo in zaključimo pridobljeno znanje. Možnosti uporabe so neskončne, podobno kot je samo ustvarjanje kamišibaja. Ne smemo pa pozabiti, da je primeren za manjše skupine poslušalcev, zato načrtujemo delo s kamišibajem za vnaprej določene skupine uporabnikov, npr. za vsak oddelek posebej.

Slike 5, 6 in 7: Nastopi učenk na različnih dogodkih
Foto: Andreja Nagode Burger, 2024.

Viri

Cvetko, J. (2018). Kamišibaj gledališče – pripovedovanje zgodb ob slikah. V M. Blagšič, L. Hedl in M. Logar (ur.), *Prenos pravljic v raznotere pojavne oblike in umestitve: zbornik simpozija 16. Pravljičnega dne Mariborske knjižnice* (str. 127–138). Mariborska knjižnica.

Društvo kamišibaj Slovenije (2023). <http://www.kamisibaj.si/>

Harb, R., in Kovačič Kelemina, E.: Kamišibaj – papirnato gledališče kot orodje bibliosvetovanja v šolski knjižnici (2022).

Kaj je kamišibaj? Atelje Slikovedke (2016). <https://slikovedke.com/kaj-je-kamisibaj/>

Kamišibaj gledališče. <https://www.hisaotrok.si/izkustveni-labirint/hisno-gledalisce/kamisibaj-predstave/>

Podobnik, S., in Vozelj, M. (2016). Recepcija književnega besedila ob kamišibaju (ljudska pravljica). V *Postopno, sistematično in individualizirano opismenjevanje in razvijanje bralne pismenosti* (2022), str. 135–139. https://www.zrss.si/pdf/Postopno_sistematicno_in_individualizirano_opismenjevanje_in_razvijanje_bralne_pismenosti.pdf

O formativni pedagogiki. <https://formativno.si/formativno-spremljanje/>

O kamišibaju. Gledališče Zapik (2023). <https://www.lutke-zapik.si/kamisibaj/>

Šitar, J. (2018). *Umetnost kamišibaja: priročnik za ustvarjanje*. Založba Aristej.

Andreja Nagode Burger, univ. dipl. bibliotekar, prof. slovenščine, zaposlena na Osnovni šoli Komenda Moste
Naslov: Osnovna šola Komenda Moste, Glavarjeva cesta 37, 1218 Komenda
E-naslov: andreja.nburger@oskomenda-moste.si

Vse poti vodijo v knjižnico

All Roads Lead to the Library

Nataša Logar Andič

Izvleček

Oktober je med drugim tudi mednarodni mesec šolskih knjižnic. V tem času šole šolskim knjižnicam po vsem svetu posvečajo posebno pozornost ter praznično poudarjajo njihovo pomembnost z različnimi dejavnostmi, ki potekajo v njih. Knjižničarji se trudijo na najrazličnejše načine privabiti učence v knjižnico in jih spodbuditi k branju, s projekti pa tako razvijajo bralno kulturo otrok in pozitiven odnos do knjig, negujejo njihovo ljubezen do knjig in jih oblikujejo v zahtevnejše bralce. V prispevku so opisane knjižnične dejavnosti, ki so bile oktobra 2023 izvedene v šolski knjižnici Osnovne šole Frana Albrehta Kamnik. V šolskem letu 2023/2024 je bil slogan meseca "Šolska knjižnica: kjer ustvarjalnosti in domišljiji ni meja". Slogan je tako v prvi vrsti spodbujal k dožemanju šolske knjižnice kot prostora, ki navdihuje ter spodbuja k ustvarjalnosti in uporabi domišljije ter kjer se učenci počutijo prijetno in predvsem varno.

Ključne besede: šolska knjižnica, mednarodni mesec šolskih knjižnic, branje, bralna motivacija, knjižnične dejavnosti

UDK 027.8

Abstract

October is, among other things, the International School Library Month. During that month, school libraries across the world are devoted special attention, with various activities taking place in them to highlight their importance. Librarians try to attract pupils to the library and encourage them to read in diverse ways; through projects, they develop the children's reading culture and positive attitude towards books, nurture their love of books, and mould them into more demanding readers. The article describes library activities that were implemented in October 2023 at the school library of the Fran Albreht Kamnik Primary School. In the 2023/2024 school year, the slogan of the month was "School Library: Where Creativity and Imagination Know No Bounds". Thus, the slogan mainly promoted a perception of the school library as a place that inspires; that encourages creativity and using one's imagination; and as a place where pupils feel good and, above all, safe.

Keywords: school library, International School Library Month, reading, reading motivation, library activities

Uvod

Danes šolske knjižnice niso več samo prostor, kjer knjižničar v miru in tišini le izposoja knjige, temveč so mnogo več – so prava informacijska, kulturna in medgeneracijska središča. S tem se je spremenila tudi sama vloga knjižničarja. Ta mora v današnjem času poleg vseh drugih nam že znanih funkcij, ki jih opravlja, uporabnikom nuditi pomoč tudi kot informacijski strokovnjak. Prav tako mora znati prirejati kulturne dogodke in knjižne dejavnosti, povezovati različne generacije ljudi, biti mora aktiven promotor branja (mlade bralce mora navdušiti za branje knjig, še posebno tiste, ki oklevajo), znati mora sodelovati z učitelji in zunanjimi deležniki, učence bralno opismenjevati itd. Kot pravi Medved (2020), mora knjižničar učence znati pripraviti na izzive informacijske dobe, učiteljem pa naj bi pomagal najti nove in izboljšane metode poučevanja. Postal naj bi dinamičen učitelj na področju uporabe informacijske in komunikacijske tehnologije. Velik del nalog šolskega knjižničarja zavzema predvsem (biblio)pedagoško delo. Pri tem gre za izobraževanje uporabnikov za aktivno in ustvarjalno uporabo knjižnice, knjižničnega gradiva ter razvijanje bralne spretnosti in bralne kulture (sem spadajo učenje spretnosti uporabe knjižnice, sodelovanje pri učenju raziskovalnih in referenčnih spretnosti, sodelovanje pri navajanju učencev na samostojno (vseživljenjsko) učenje in navajanje učencev na uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije) (Vilar, 2014). Z bibliopedagoško dejavnostjo knjižničar učence spodbuja, da obiskujejo knjižnico, ti pa z uporabo le-te poglobijo svoje znanje, ki so ga pridobili pri pouku. Poleg nalog, povezanih z lastnim (biblio)pedagoški delom v knjižnici in zunaj nje (na primer pri urah knjižničnega informacijskega znanja), so pglavitne naloge šolskega knjižničarja tudi sodelovanje z učitelji in strokovnimi delavci šole ter lastno strokovno izobraževanje (Vilar, 2014).

Knjižničar lahko z različnimi projekti, ki jih izvaja v knjižnici, močno pripomore k bralnemu opismenjevanju učencev. Še več, je ena ključnih oseb na tem področju. Fekonja (2004) govori o tem, da v knjižnico zahajajo večinoma uporabniki, ki jim branje ne povzroča težav. Takim uporabnikom je knjižnica zakladnica knjig, kjer vedno najdejo kaj zanimivega za branje. Vendar pa knjižničar veliko časa in truda vложи tudi v učence, ki niso močni bralci, z namenom, da jih nad branjem navduši. Šolska knjižnica uporabnike usposablja tudi za branje nelepislovnih besedil in tu ima še posebej pomembno nalogo – uporabnike mora bralno usposabljati in informacijsko opismenjevati.

Mednarodni mesec šolskih knjižnic

Vsako leto šolske knjižnice oktobra praznujemo mednarodni mesec šolskih knjižnic. Mednarodno združenje šolskih knjižničarjev (IASL – International Association of School Librarianship) nas je tudi v šolskem letu 2023/2024 povabilo k praznovanju in promociji šolskih knjižnic. Geslo meseca je bilo »Šolska knjižnica: kjer ustvarjalnosti in domišljiji ni meja«. Slogan nas je v prvi vrsti spodbujal k dožemanju šolske knjižnice kot prostora, ki navdihuje ter nas spodbuja k ustvarjalnosti in uporabi naše domišljije, kjer se počutimo prijetno in varno.

V šolskih knjižnicah v Sloveniji vsako leto poteka veliko različnih projektov za spodbujanje branja. Knjižničarji se trudimo na najrazličnejše načine privabiti učence v knjižnico in jih spodbuditi k branju. S projekti tako razvijamo bralno kulturo otrok in pozitiven odnos do knjig, negujemo njihovo ljubezen do knjig in jih oblikujemo v zahtevnejše bralce, bralce za vse življenje. Oktobra tako šole še posebej praznično poudarjajo pomembnost šolske knjižnice z različnimi dogodki, ki potekajo v njej. V nadaljevanju opisujem dejavnosti, ki sva jih s sodelavko, učiteljico slovenščine in knjižničarko Ireno Milivojevič Kotnik, v šolskem letu 2023/2024 izvedli v knjižnici Osnovne šole Frana Albrehta Kamnik. V prazničnem mesecu oktobru bi tako lahko pregovor »Vse poti vodijo v Rim« z lahkoto spremenili v »Vse poti vodijo v knjižnico«.

Z bibliopedagoško dejavnostjo knjižničar učence spodbuja, da obiskujejo knjižnico, ti pa z uporabo le-te poglobijo svoje znanje, ki so ga pridobili pri pouku.

Knjižnične dejavnosti

Likovno-literarni natečaj

V začetku oktobra je knjižnica razpisala natečaj, na katerem so lahko sodelovali vsi učenci z matične šole kot tudi s podružničnih šol. Natečaj je trajal do konca oktobra, 17. novembra pa smo razglasili nagrajence. Na ta dan namreč praznujemo rojstni dan Frana Albrehta, po katerem nosi ime tudi naša

Slika 1: Razstava likovnih in literarnih del
Foto: Nataša Logar Andič, 2023.

šola. Naslov natečaja se je glasil Šolska knjižnica – moj srečni kraj, kjer ustvarjalnosti in domišljiji ni meja. Učenci so lahko narisali svojega najljubšega knjižnega junaka, lahko pa so tudi napisali pesmico ali pravljico na temo šolska knjižnica – moj srečni kraj. Mlajši učenci so večinoma narisali knjižne junake, starejši pa so se lotili pisanja pesmic in pravljič. Prejeli smo več kot 160 izdelkov. Na Albrehtov dan smo na krajši prireditvi razglasili šest nagrajencev, ki so prejeli lepe nagrade in pohvale. Slovesno jim jih je izročila ravnateljica. Pohvale za sodelovanje in bombončke pa so prejeli tudi vsi prvošolci.

Pravljični kviz in pravljčna uganka

Oktobra so učenci lahko reševali tudi pravljčni kviz in pravljčno uganko. Pravljični kviz je bil namenjen učencem od 2. do 5. razreda, pravljčna uganka pa je bila namenjena učencem 1. razreda. Na matični šoli in podružničnih šolah so učence v knjižnicah čakali listi z vprašanji. Ta so se nanašala na slovenske in tuje pravljice ter različne književne junake. Učenci so lahko izbirali med več odgovori, pri nekaterih vprašanjih pa so morali odgovore tudi zapisati. Če kakega odgovora niso vedeli, so lahko prišli v knjižnico in ga tam tudi poiskali. Kar nekaj učencev je to možnost tudi izkoristilo. Na začetku novembra smo izžrebali sedem nagrajencev, ki so prejeli lepe praktične nagrade.

Nacionalna izmenjava knjižnih kazalk

V šolskem letu 2023/2024 smo se ponovno pridružili projektu nacionalne izmenjave knjižnih kazalk, ki ga organizira Sekcija za šolske knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije. Projekt je namenjen predvsem povezovanju šol, šolskih knjižnic, spoznavanju novih prijateljev in spodbujanju branja. Naša partnerska šola je bila Osnovna šola Šalek iz Velenja. Tako so naši prvo-, drugo- in tretješolci izdelali kar 256 kazalk za učence iz Velenja. Tema knjižnih kazalk je bila vezana na pravljice, ki so jih učenci prebirali pri pouku (Sovica Oka, Pod medvedovim dežnikom, Kekec in Bedanec, Harry Potter ...). Pred samim izdelovanjem kazalk so si učenci skupaj z učitelji ogledali tudi spletno stran partnerske šole, na zemljevidu Slovenije so poiskali Velenje, na spletu pa prebrali tudi malo o zgodovini samega mesta. Tako so poleg zabavnega dela ustvarjanja kazalk spoznali tudi nekaj novega. Na kazalke so narisali različne književne junake, na nekatere pa so napisali tudi citate, vezane na branje. Nastale so res lepe in zanimive knjižne kazalke. Sodelujoči razredi so partnerskim razredom napisali tudi pisma, v katerih so se razredi še posebej predstavili.

Razstave v knjižnici

Oktobra smo pripravili tudi več različnih razstav knjig. Prva je bila vezana na tematiko jeseni, druga na novosti v knjižnici in zadnja na noč čarovnic. V knjižnici smo na policah poiskali knjige za različne starostne skupine učencev in jih postavili na ogled na police pred knjižnico.

Skrivni prijatelj

Skrivni prijatelj je dejavnost, ki jo učiteljica slovenščine in knjižničarka Irena izvajata z učenci 6. razreda. Učenec si izmisli skrivno ime ter kasneje na seznamu poišče svoje ime in ime svojega skrivnega prijatelja. Oktobra učenci napišejo tri pisma, ki jih oddajo v posebno škatlo v knjižnici. Prvemu pismu

Projekt je namenjen predvsem povezovanju šol, šolskih knjižnic, spoznavanju novih prijateljev in spodbujanju branja.

Slika 2: Knjižne kazalke
Foto: Nataša Logar Andič, 2023.

Slika 3: Pisma za partnersko šolo
Foto: Nataša Logar Andič, 2023.

priložijo pesem, ki jim je všeč, v drugem pismu svojemu skrivnemu prijatelju priporočajo knjigo, ki so jo prebrali, v tretjem pismu pa naštejejo vsaj pet svojih dobrih lastnosti. Ko učenec prejme pismo od svojega skrivnega prijatelja, ga obvestilo čaka pred knjižnico, knjižničarka pa mu izroči pismo. Po počitnicah se razkrijejo skrivni prijatelji in tisti, ki so napisali in prejeli tri pisma, so nagrajeni. Dejavnost je zanimiva, saj se učenci tako še bolj spoznajo, bolje pa jih spozna tudi učiteljica. Učencem je igranje skrivnega prijatelja zelo všeč in se dejavnosti z veseljem udeležijo.

Knjižnični detektiv

Tudi v šolskem letu 2023/2024 smo za učence pripravili detektivsko igro knjižnični detektiv. V knjižnici so morali izpolniti pripravljen delovni list. Delovna lista sta bila dva – za starejše učence od 6. razreda naprej ter za mlajše učence od 2. do 5. razreda. Učenci so morali na knjižnih policah najprej poiskati določeno leposlovno knjigo in iz nje izpisati zahtevane podatke. Nato so morali izvesti določene gibalne vaje (poskoki, predkloni, počepi), da so poleg možganov razgibali še svoje telo. Po izvedenih vajah so morali na policah poiskati še eno poučno knjigo. Ko so jo našli, so se podali v pritličje šole oziroma v prvo nadstropje šole, kjer so našli nadaljnja navodila – morali so rešiti rebus in rešitev povedati knjižničarki. Za zaključek so morali poiskati še drugo leposlovno knjigo, v kateri so našli detektivsko uganko (iz knjige Skrivnostne uganke: preizkusi svoje možgančke in razvozljaj 25 skrivnostnih zgodb).

Slika 4: Skrivni prijatelj
Foto: Nataša Logar Andič, 2023.

Z igro knjižnični detektiv smo učence motivirali, da so se lotili samostojnega iskanja knjig po policah. Vsako leto namreč ugotavljamo, da veliko učencev še vedno ne zna poiskati knjige na policah, s knjižničnim detektivom pa smo tako dobili priložnost, da smo skupaj ponovili in nadgradili znanje o iskanju knjig na policah. Z detektivsko uganko smo razvijali tudi njihovo logično razmišljanje, hkrati pa smo dodali še nekaj gibalnih vaj, da so poleg možganov razgibali še telo. Veliko se jih je reševanja knjižničnega detektiva z veseljem lotilo, še posebno všeč sta jim bila »letanje« po šoli in iskanje naslednjega namiga, vsi pa so se na koncu počutili uspešne, ko so z malo razmišljanja in skupnega dela rešili detektivsko uganko. Večina starejših učencev je rešila tudi delovni list za mlajše, saj jim je bila dejavnost tako všeč. Konec oktobra smo izžrebali tudi pet nagrajencev, ki so prejeli lepe praktične nagrade.

Ocene knjig

Učence smo oktobra tudi prosili, da na posebnih lističih podajo oceno knjige, ki so jo prebrali. Poleg tega so zapisali še, ali jim je bila knjiga všeč ali ne in zakaj. Lističe z ocenami smo razstavili na panojih na hodniku pred knjižnico, da so si zapise lahko prebrali še preostali učenci na šoli. Kar nekaj učencev si je na podlagi prebranih zapisov v knjižnici izposodilo določeno knjigo.

Priporočilnica knjig

Učenci so lahko s posebnimi kazalkami označili knjige, ki jih sošolcem priporočajo v branje. Kazalke so se izkazale kot zelo uspešne, saj so učenci z veseljem označevali knjige, ki so jim bile všeč, prav tako pa so preostali učenci tako dobili dodatno spodbudo, da so si izposodili knjigo, ki si je drugače morda ne bi.

Osebni knjižni izziv

Učencem smo predstavili tudi poseben knjižni izziv. Pri tem gre bolj za razvijanje njihove notranje motivacije, saj na koncu šolskega leta za izpolnjen list ne dobijo nobene nagrade, temveč le lastno potrditev, da jim je uspelo. Vemo namreč, da so pri notranji motivaciji cilji dolgoročnejši. Notranja motivacija

Vsako leto ugotavljamo, da veliko učencev še vedno ne zna poiskati knjige na policah, s knjižničnim detektivom pa smo tako dobili priložnost, da smo skupaj ponovili in nadgradili znanje o iskanju knjig na policah.

1. NA POLICAH ZA CIBANE (C) POIŠČI KNJIGO:
WIDMARK, MARTIN: SKRIVNOST IZGINULIH DIAMANTOV

2. NA ZADNJI PLATNICI KNJIGE PREBERI OPIS KNJIGE. KOGA PROSI ZLATAR ZA POMOČ?

3. ZA BOLJŠE DELOVANJE TVOJIH MOŽGANČKOV, NAREDI 5 POSKOKOV, 5 PREDKLONOV IN 5 POČEPOV.

4. POIŠČI ENO POUČNO KNJIGO O RASTLINAH. NAPIŠI NASLOV TE KNJIGE.

5. V PRITLJIČJU ŠOLE, PRI MAMUTU, TE ČAKAJO NADALJNA NAVODILA.

6. NA POLICAH ZA PIONIRJE (P) POIŠČI KNJIGO:
INGOLIČ, ANTON: TAJNO DRUŠTVO PGC

7. ODPRI KNJIGO.

8. REŠI SKRIVNOSTNO UGANKO.

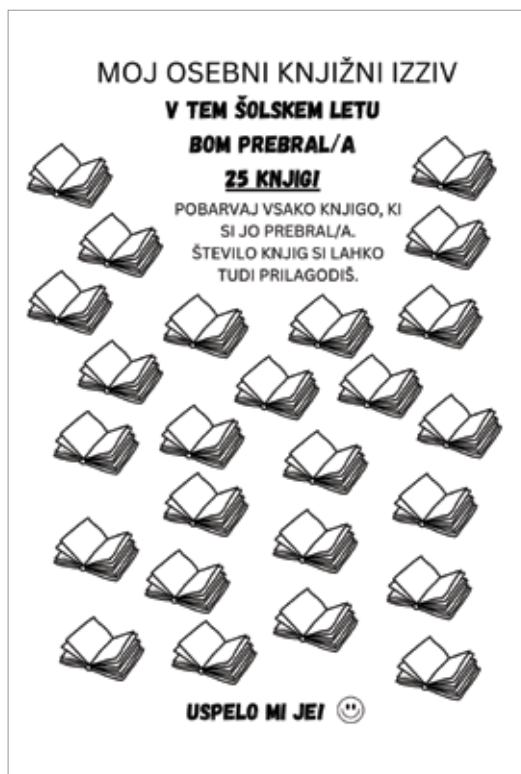
REŠITEV UGANKE:

IME, PRIIMEK, RAZRED:

Slika 5: Postani knjižnični detektiv in reši skrivnostno uganko
Avtorica: Nataša Logar Andič, 2023.

Slika 6 Ocene knjig na panoju
Foto: Nataša Logar Andič, 2023.

Slika 8: Osebni knjižni izziv
Avtorica: Nataša Logar Andič, 2023.

Slika 7: S kazalkami označene knjige
Foto: Nataša Logar Andič, 2023.

vodi k pogostejšemu in vseživljenjskemu branju, poveča pa se tudi bralna in učna učinkovitost. Več otrok se je odločilo, da se bodo izziva lotili. Nekateri so si število knjig povečali, drugi pa zmanjšali. Zanimivo jih bo na koncu šolskega leta vprašati, ali so cilj dosegli.

Albrehtova bralna značka za učitelje in starše

Učiteljica in knjižničarka Irena je z oktobrom začela z bralno značko za zaposlene in starše. Do maja so morali prebrati pet knjig. Ko so posamezno knjigo prebrali, so izpolnili poseben spletni obrazec. Na spletni strani šole so bile sproti objavljene prebrane knjige in njihovi vtisi ob prebrani knjigi. Iz naslovov knjig, ki so jih prebrali, je knjižničarka Irena oblikovala tudi priporočilni seznam za branje. Vsi, ki bodo opravili bralno značko, bodo prejeli priznanje. Do konca oktobra je nekaj staršev bralno značko že uspešno opravilo.

Branje zgodb v jutranjem varstvu

Oktobra smo k sodelovanju povabili tudi dve nadobudni učenki 7. razreda, Karolino in Brino, ki sta prava knjižna molja. Zmenili smo se, da sta dvakrat na teden prebirali zgodbe v jutranjem varstvu. Ena je prebirala pravljice v razredu mlajših, druga pa v razredu starejših učencev, ki so v jutranjem varstvu, potem sta se zamenjali. Vsak razred je tako dobil kar dve zgodbi za dobro jutro. Prebirali sta jim tako slovenske kot tuje slikanice, učenci pa so ju z veseljem poslušali. Zgodbe so jim bile zelo všeč in so komaj čakali, kdaj bosta spet prišli.

Izdelava pošastnega cofka iz volne

Oktober se je hitro približeval koncu, bližala pa se je že noč čarovnic, zato smo v skladu s sloganom šolskih knjižnic »Šolska knjižnica: kjer ustvarjalnosti in domišljiji ni meja« zadnji teden v knjižnici tudi ustvarjali. Učenci so si lahko iz volne in dodatkov izdelali svoj pošastni cofek. Učencem je bila dejavnost tako všeč, da je volne kaj hitro zmanjkalo. Nastali pa so zanimivi in malo tudi strašljivi izdelki.

Notranja motivacija vodi k pogostejšemu in vseživljenjskemu branju, poveča pa se tudi bralna in učna učinkovitost.

Slika 9: Učenka bere pravljice v jutranjem varstvu.
Foto: Nataša Logar Andič, 2023.

Slika 10: Izdelava pošastnih cofkov
Foto: Nataša Logar Andič, 2023.

Sklep

Knjižnica igra pomembno vlogo pri spodbujanju branja pri učencih. Vse šolsko leto se s knjižničarko Ireno trudiva, da privabiva v knjižnico in navdušiva nad knjigami in branjem čim večje število učencev, še posebej pa se promociji knjižnice posvetiva oktobra, ko praznujemo mednarodni mesec šolskih knjižnic. Oktobra smo tako organizirali več dejavnosti, ki so se izkazale za uspešne in so bile tudi zelo dobro sprejete. Učenci so z veseljem izdelovali knjižne kazalke, reševali pravljčni kviz, uživali so v reševanju detektivske uganke, izdelovali strašne cofke, zelo veliko se jih je pridružilo natečaju, kjer so ustvarjali likovne in literarne izdelke, učenci 6. razreda pa so z največjim veseljem pisali pisma svojim skrivnim prijateljem itd. Obe knjižničarki se bova še naprej trudili, da bo obisk knjižnice vse šolsko leto čim večji ter da bodo mladi z veseljem posegali po knjigah, si širili obzorje ter negovali ljubezen do knjig. Komaj pa tudi že čakamo našo novo šolo z moderno knjižnico, ki nas bo vse še dodatno motivirala za branje.

Viri

- Fekonja, R. (2004). Branje in pismenost: vloga šolske knjižnice pri spodbujanju branja. *Šolska knjižnica*, 3, 132–139.
- Medved, T. (2020). Sodelovanje šolskega knjižničarja z učitelji v osnovni šoli. *Šolska knjižnica*, 29, 4–10.
- Vilar, P. (2014). Vloga šolske knjižnice in knjižničarja. V R. Fekonja (Ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje* [Elektronski vir] (str. 169–171). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/pos-pouka-os-KIZ.pdf>

Nataša Logar Andič, univ. dipl. italijanistka in bibliotekarka, zaposlena na Osnovni šoli Frana Albrehta Kamnik
Naslov: Osnova šola Frana Albrehta Kamnik, Šolska ulica 1, 1241 Kamnik
E-naslov: natasa.logar-andic@os-fa.si

Srečanje dveh projektov Erasmus+

When Two Erasmus+ Projects Come Together

Urška Repinc, Irena Bando

Izvleček

Prispevek opisuje izkušnje dveh projektov programa *Erasmus+* predvsem v tistem delu, kjer se dejavnosti obeh projektov srečajo. To sta projekta *Krea(k)tivnost sodobnega učenja* - projekt Osnovne šole Jagode Truhelke iz Osijeka in *Obogatimo naše delo* – projekt Osnovne šole dr. Janeza Mencingerja Bohinjska Bistrica. Koordinatorici obeh projektov sta šolski knjižničarki. Oba projekta spadata med ključni ukrep KA1 – to so projekti, ki podpirajo mobilnosti udeležencev šole prijaviteljice, ki si je za uspešno izvajanje projektnih aktivnosti našla partnerje v drugih državah. Za šolo v Osijeku so bile te aktivnosti: pripravljalni obiski, aktivnosti skupine učencev z mentorji spremljevalci, sledenje na delu in obisk tečajev. Na šoli v Bohinjski Bistrici so obiskovali tečaje in izvajali sledenja na delu. Opisan je pripravljalni obisk predstavnikov šole iz Osijeka na šoli v Bohinju v oktobru 2022, sledenje na delu predstavnikov šole v Bohinju na šoli v Osijeku v decembru 2022 in obisk skupine učencev s svojimi mentorji spremljevalci v Bohinju v marcu 2023. Obe šoli sta v sklopu projektov sodelovali še z drugimi partnerskimi državami. Sodelovanje dveh šol se nadaljuje v sklopu projekta *Branje ne pozna meja*.

Ključne besede: projektno delo, sodelovanje, Erasmus +, ustvarjalnost

UDK 028

Abstract

The article describes the experiences of two *Erasmus+* projects, mainly in the part where the activities of both projects meet. These are the projects *Crea(c)tivity of Modern Learning* - the project of Primary school Jagoda Truhelka from Osijek and *Lets Enrich Our Work* – a project of the Primary School of Dr. Janez Mencinger Bohinjska Bistrica. Both projects are coordinated by school librarians. Both projects are among the key action KA1 – i.e. projects that support the mobility of participants of the applicant school that has found partners in other countries for the successful implementation of project activities. For the school in Osijek, these activities were: preparatory visits, activities of a group of pupils with mentor companions, job shadowing and attending courses. At the school in Bohinjska Bistrica, they attended courses and carried out job shadowings. The school in Osijek conducted the preparatory visit of school representatives to the Bohinj School in October 2022, follows on the work of representatives of the school in Bohinj at the Osijek School in December 2022, and the visit of a group of pupils with their accompanying mentors from Osijek to Bohinj in March 2023. Both schools also collaborated with other partner countries on the projects, here described activities were seen as more intense, as the cooperation included both attending the partner school and preparing a visit for the school. The cooperation of schools continues in frame of the project *Reading knows no borders*.

Keywords: project work, collaboration, Erasmus+, creativity

Uvod

Osnovni šoli OŠ dr. Janeza Mencingerja Bohinjska Bistrica in OŠ Jagoda Truhelka Osijek imata večletne izkušnje mednarodnega sodelovanja tako v sklopu mednarodnih projektov Erasmus kot eTwinninga. Koordinatorici projektov Erasmus, ki so kasneje prerasli v Erasmus+, sta šolski knjižničarki. Spoznali sta se preko eTwinninga, zanimivi so se jima zdeli projekti, v katere sta obe šoli vključeni, ob ogledu spletnih strani šol se je želja po medsebojnem sodelovanju še povečala. Obe šoli sta v začetku leta 2022 pripravljali vloge za projekta Erasmus+ akcije KA1.

Za OŠ dr. Janeza Mencingerja je bil to projekt Obogatimo naše delo, za OŠ Jagoda Truhelka Osijek pa Krea(k)tivnost sodobnega učenja. Projekta sta bila odobrena s strani pristojnih agencij, tako so poleti 2022 lahko pričeli z aktivnostmi. Vloga projektov med drugim vsebuje cilje projekta, projektne aktivnosti, način iskanja partnerjev, rezultate, vključevanje rezultatov v delo in širjenje le-teh na različnih ravneh. Pri projektu Obogatimo naše delo so glavni cilji naslednji: izboljšati obstoječe programe za nadarjene učence, krepiti mehke veščine (npr. sodelovanje, vodenje, povezovanje) in skladno s tem opazovati vrednote na šolah, ki smo jih obiskali in kako te vrednote prenašajo na mlade generacije – npr. domovinsko pripadnost ipd., smiselno vpeljevati novosti s področja informacijsko komunikacijske tehnologije. Načrtovane aktivnosti (mobilnosti, ki jih omogoča akcija projekta KA1) so bile: obiski izbranih tečajev v tujini in sledenje na delu na partnerskih šolah. Tečaje smo izbirali v katalogu tečajev na portalu "School Education Gateway" in preko priporočil udeležencev drugih šol, ki so seminarje že obiskali. Partnerske šole smo našli na več načinov: nagovorili smo nekatere šole, s katerimi smo predhodno že sodelovali v drugih projektih in se je vez še ohranila, tako da smo že vnaprej imeli zamisli, kaj bi lahko na konkretni šoli opazovali, poznali smo osebo, s katero smo se dogovarjali in je bilo načrtovanje zaradi tega lažje. Drugi način je bil, tako kot s hrvaško šolo, seznanitev preko eTwinninga.

Vsako izmed partnerskih šol je obiskalo več udeležencev (trije ali štirje) z namenom, da bi lažje doživeli interdisciplinarni oziroma sodelovalni vidik pripravljenih aktivnosti. Udeleženci so tako imeli priložnost že sproti prediskutirati aktivnosti, ki so jih obiskali in tudi izmenjati ideje o tem, kako bi videno lahko uporabili pri svojem rednem delu. Celoten projekt je precej obsežen, v tem prispevku so opisane le vzajemne izkušnje slovenske in hrvaške šole, kar doživljava kot projekt znotraj večjega projekta in tudi ta je razdeljen na več manjših projektov. Razlog za to je, da sva v tem primeru obe koordinatorici šolski knjižničarki in dejstvo, da je bilo to sodelovanje zaradi obojestranskih obiskov bolj poglobljeno. Knjižničarki sva imeli več možnosti gledati na projekt z vidika povečevanja bralne in informacijske pismenosti.

Hrvaški projekt Erasmus plus Creativity of modern learning je temeljil na raziskavi, opravljeni v šoli, iz katere so izhajali rezultati, da učenci preveč prostega časa preživijo doma z digitalno tehnologijo, predvsem mobilnimi telefoni, in da se vrstniki premalo družijo v živo in več na spletu na družbenih omrežjih. Zato so si v projektu zastavili cilje: omogočiti več pouka na prostem ter vplivati na duševno zdravje učencev in razvoj fine motorike pri učencih. Z učenci je bila organizirana mobilnost v Slovenijo, tam so učenci in učitelji pridobili nova znanja in kompetence na področju aktivnosti v naravi. Potekale so različne ustvarjalne delavnice, kjer so učenci razvijali fino motoriko (pletanje, oblikovanje lesa, barvanje pisanic z voskom, pripravljanje hrane z lokalnimi proizvodi ipd.). Bivanje v Sloveniji in pridobivanje novih izkušenj je udeležencem mobilnosti omogočilo prenos novih izkušenj na svojo šolo.

V sklopu hrvaškega projekta je bilo izvedenih tudi več seminarjev na temo razvoja digitalnih kompetenc in ustvarjalnosti, kjer so se na prostem naučili številnih novih oblik aktivnega učenja z uporabo sodobne tehnologije. Ena od pomembnih mobilnosti je bilo tudi sledenje na delu – Job Shadowing – na Islandiji, kjer so se udeleženci mobilnosti srečali z zanimivimi programi za spodbujanje branja, raziskovalni pouk na prostem, ustvarjalne STEM dejavnosti.

Pripravljalni obisk hrvaške šole v Sloveniji

Najprej je bil izveden pripravljalni obisk hrvaške šole v Sloveniji, o čemer je bilo besedilo objavljeno na spletni strani Osnovne šole Jagode Truhelke. V sklopu Erasmus+, KA1 projekta Ustvarjalnost sodobnega učenja, so se štirje zaposleni na OŠ Jagode Truhelke (ravnatelj šole Franjo Vukelić, koordinatorica projekta Irena Bando, učiteljica razrednega pouka Liana Mur in šolska pedagoginja Ana Vukojević) od 12. do 14. oktobra 2022 odpravili na pripravljalni obisk na Osnovno šolo dr. Janeza Mencingerja v Bohinjski Bistrici, Slovenija.

Slika 1: Uradni logotip programa Erasmus+

Slika 2: Uradni logotip eTwinning

Slika 3: Uradni logotip projekta Erasmus+ OŠ Jagode Truhelke Ustvarjalnost sodobnega učenja

Slika 4: Udeleženci pripravljalnega obiska projekta Erasmus+ Crea(c)tivity of Modern Learning na Osnovni šoli dr. Janeza Mencingerja
Foto: Urška Repinc, 2022.

Namen pripravljalnega obiska je bil zasnova mobilnosti z učenci, katere izvedba je bila predvidena v marcu 2023. Idejo projekta je slovenski šoli predstavila koordinatorka projekta Irena Bando. Bohinjska šola je bila izbrana, ker je zelo uspešna pri izvajanju pouka na prostem (dejavnosti na prostem), zaradi uspešnih projektov na področju ekologije, spodbujanja branja, razvijanja ustvarjalnosti in zaradi številnih dejavnosti na področju zdravstvene higiene učencev.

O izkušnjah pripravljalnega obiska slovenske šole so hrvaški partnerji zapisali: »Osnovna šola dr. Janeza Mencingerja ima približno 70 zaposlenih in 420 učencev. V zunanjem delu šole izstopajo šolski zeliščni vrt, učilnica na prostem, peskovnik, manjše igrišče in veliko igrišče, obdano s tekaško stezo. Sama šola je pravzaprav kompleks vrtca in osnovne šole z devetimi oddelki, kar pomeni, da gredo njihovi otroci prej v prvi razred, torej že pri šestih letih. Da bi prilagoditev potekala čim bolj gladko, z učenci v prvem razredu sodelujeta tako učiteljica kot vzgojiteljica. Delo je organizirano v eni dopoldanski izmeni, za učence pa je organizirano tudi podaljšano bivanje. Zanimivo je, da otroci v šoli sploh ne uporabljajo mobilnih naprav, niti med odmori. Na ta način se učenci med seboj bolj spoznajo in razvijajo socialne veščine. V sami šolski avli je postavljenih več miz za namizni tenis, ki jih učenci radi uporabljajo. Šola je opremljena tudi s tremi telovadnicami, kjer so tudi stene za plezanje, kar ni presenetljivo, glede na to, da je njihov kraj obdan z gorami, planinarjenje pa na šoli priljubljena dejavnost. Delo z otroki s posebnimi potrebami je organizirano skupinsko in individualno, vodijo ga pedagogi, ki imajo na voljo senzorno sobo in sobo z masažno mizo. Učenci v Sloveniji imajo v času šolanja priložnost, da se večkrat udeležijo šole v naravi v t.i. CŠOD centrih (Center šolskih in obšolskih dejavnosti), enega izmed njih smo obiskali v Bohinju. Center učencem poleg športnih aktivnosti nudi številne vsebine in možnosti, saj se nahaja v neposredni bližini gozdov in Bohinjskega jezera. Imeli smo priložnost obiskati tudi lepo podružnično šolo v Srednji vasi, ki poleg vrtčevske skupine šteje še okoli 40 učencev od 1. do 4. razreda. Na pripravljalnem obisku smo se seznanili z naravnimi lepotami, kulturnimi znamenitostmi, načinom življenja in tradicionalnimi običaji Bohinja, da bi bolje zasnovali aktivnosti študentov, ki jih nameravamo voditi na mobilnosti. Posebej nas je navdušila vožnja z žičnico na Vogel (1535 mnm) ter vzpon do slapa Savice, domovanje kozoroga, o katerem pravi legenda, da najlepši med njimi, Zlatorog, prebiva prav tukaj in fistim, ki ga vidijo, prinaša srečo. Vožnja ob čudovitih Bohinjskem in Blejskem jezeru, starih cerkvah, hišah, kozolcih, gorski pokrajini, je bila impresivna. Obiskali smo Dom Triglavskega narodnega parka, ki se nahaja na hribu s čudovitim razgledom na Triglav. Slišali smo tudi o zavarovanih rastlinah Triglavskega narodnega parka, med katerimi je najbolj znana planika, ter o zanimivih tradicionalnih prireditvah teh pokrajin, kot je Kravji bal v septembru in Mednarodni festival alpskega cvetja v maju. V dveh dneh pripravljalnega obiska smo resnično obogatili naše izkušnje in naše znanje o Bohinjski dolini, ki je del čudovitih Julijskih Alp.«

Namen pripravljalnega obiska je bil zasnova mobilnosti z učenci, katere izvedba je bila predvidena v marcu 2023.

Sledenje na delu – obisk šole v Osijeku

Po končanem pripravljalnem obisku sta koordinatorki nadaljevali s pripravljanjem programa enotenskega sledenja na delu. Na bohinjski šoli so se udeleženci pripravljali skupaj, izražali so vsak svoja pričakovanja, na drugi strani pa je koordinatorka Irena s pomočjo svojih kolegov pripravljala ustrezeni program. V skupini bohinjskih predstavnikov so bili poleg koordinatorkice še slovenistka, učiteljica razrednega pouka in tajnica. Načrt projekta je pri mobilnostih vseboval tudi predstavnike nepedagoškega osebja, saj imajo le-ti v sklopu dejavnosti večjih projektov veliko vlogo.

Omenjeni tim je ob koncu obiska šole Jagode Truhelke Osijek pripravil tale zapis:

»Od 5. do 9. decembra 2022 je na OŠ Jagode Truhelke v Osijeku na Hrvaškem potekalo sledenje na delu (Job Shadowing) v sklopu mednarodnega projekta Erasmus+ Obogatimo naše delo. Strokovni delavci naše šole, ki smo se odpravili v Osijek, smo v tem tednu spremljali pouk ter druge šolske in obšolske dejavnosti z različnih vsebinskih področij od 1. do 8. razreda osemletke. Ob tem smo dobili zamisli, ki jih bomo lahko vpeljali v naše pedagoško delo, hkrati pa smo si s hrvaškimi kolegi izmenjali izkušnje in znanje. Partnerska šola v projektu je ena od dvajsetih osnovnih šol v Osijeku in ima že 140-letno zgodovino. Nahaja se v Donjem gradu, nedaleč od nabrežja reke Drave. Šolska zgradba je zaščitena arhitekturni spomenik. Šolo obiskuje okrog 500 učencev v dveh izmenah – dopoldanski in popoldanski. Šola se imenuje po znani pisateljici Jagodi Truhelki, ki je že od otroštva gojila močno ljubezen do hrvaškega jezika in pedagogike. To se je odražalo tudi v njenem poklicnem življenju. Kot predana učiteljica se je zavzemala za individualni pristop do otrok in vztrajnost v medsebojni komunikaciji. Tudi danes šola po ravnateljevih besedah sledi omenjenim načelom, kar se kaže v uspehih

učencev in motiviranosti učiteljev. Že ob prihodu na šolo smo občutili tudi prijaznost in srčnost vseh. Še posebej smo bili pozitivno presenečeni nad dobrodoščilo in kulturnim programom, ki so ga pripravili za naš obisk. V celotnem tednu smo imeli možnost vpogleda v hrvaški šolski sistem in v različne načine poučevanja na razredni in predmetni stopnji pri različnih obveznih in izbirnih predmetih ter obšolskih dejavnostih. Pri urah pouka, pri katerih smo sodelovali, smo bili pozorni predvsem na proces razvijanja bralnih in digitalnih kompetenc pri učencih ter na njihove medsebojne odnose in sistem vrednot. Učitelji in učenci so pri urah prikazali močno vpetost v različne mednarodne projekte (npr. eTwinning), zlasti pri urah angleškega in nemškega jezika. Učenci so zato samozavestni in uspešni v govornem nastopanju in izražanju, spretni pa so tudi pri uporabi digitalnih orodij, ki jih uporabljajo za komunikacijo in skupno sodelovanje s partnerskimi šolami po svetu. Pri vseh predmetih je bilo opaziti, da velik poudarek namenjajo tudi razvijanju kreativnega mišljenja,

Slika 5: Predstavitve domačega branja
Foto: Urška Repinc, 2022.

ustvarjalnosti in ročnim spretnostim. Učenci so npr. za adventni sejem ustvarjali izdelke v servietni tehniki, kazalke v t. i. zlatovezu so opremili s QR-kodo s prazničnim voščilom, pri biologiji in kemiji so v skupinah na temo zdrave prehrane pripravili promocijsko gradivo in poučne igre.

Šola namenja veliko pozornosti nadarjenim učencem, ki jih uspešno motivirajo za vključevanje v številne šolske, državne in mednarodne projekte. Njihovo delo prikažejo na različne načine – s pomočjo različnih digitalnih orodij/aplikacij ali pa izdelke razstavijo v šoli kot eksponate v galeriji.

Kljub temu da se šola nahaja v mestnem okolju, nekatere učne vsebine (predvsem naravoslovne in družboslovne) obravnavajo v sodelovanju z lokalnimi ustanovami, ki smo si jih ogledali tudi mi. Obis-

kali smo narodni naravni park Kopački rit z interaktivnim muzejem v dvorcu Tikveš in Izobraževalni center Podravje (projekt Naturavita za razminiranje, obnovo in zaščito gozdov).

Naše poučno in pristrčno druženje s partnersko šolo se je sicer zaključilo, vendar bomo sodelovali tudi v prihodnje. Z veseljem namreč pričakujemo marec 2023, ko nas bodo naši hrvaški prijatelji obiskali v Sloveniji. Na naši šoli bodo njihovi drugošolci in šestošolci navezovali stike s slovenskimi vrstniki, se udeleževali raznih učnih dejavnosti in spoznavali značilnosti našega kraja z okolico. Na snidenje!»

Slovenski obisk je bil objavljen tudi na spletni strani partnerske šole iz Hrvaške, o srečanju obeh šol pa so pisali tudi v Večernjem listu (<https://www.vecernji.hr/vijesti/slovenska-i-osjecka-skola-uce-jedni-od-drugih-o-radu-s-darovitim-ucenicima-1645763>). O dogodkih ob obisku slovenskih učiteljev na hrvaški šoli je nastal Google foto album (<https://photos.google.com/share/AF1QipNYQG5cCj-Cm0rIL9dzQkAnR8oIIWDle8MhJFSVzWoZdJoBu3-p-Jd602ZxHVfMYqg?pli=1&key=UmVmbF-9QeHZxSEtOMHRvVVFY1RLeU1fckRTZEIR>).

Obisk učencev in učiteljev šole iz Osijeka v Bohinju

Obisk predstavnikov iz Osijeka so na šoli v Bohinju strnili v tale zapis:

V tednu od 26. do 31. marca 2023 so bili na obisku na naši šoli predstavniki šole Jagode Truhelke iz Osijeka v sklopu njihovega projekta Erasmus+ z naslovom Krea(k)tivnost sodobnega časa. Večina učencev je bila iz drugega razreda (po starosti so vrstniki naših tretješolcev), nekaj je bilo šestošolcev (starih kot naši sedmošolci).

Skozi ves teden so se seznanjali z našim načinom dela v učilnicah in izven njih, spoznavali našo deželo, predvsem Bohinj in celotno Gorenjsko. Že v nedeljo smo jih pospremili na Vodnikov razglednik in jih peljali skozi Zgornjo in Spodnjo dolino. Seznanili smo jih z delovanjem planinskega krožka. V ponedeljek smo jim pripravili prireditev, nato so se učenci med seboj spoznavali predvsem ob tradicionalnih igrah. Pokazali smo jim šolske prostore, zeliščni vrt in rastlinjak. Popoldne smo se sprehodili po Bohinjski Bistrici in se ustavili ob zanimivostih, kot so Cecconijev park, Zoisova ura, Knjižnica A.T.L. V torek smo obiskali druge gorenjske kraje: Bled, Rateče, Planico, Mojstrano.

V sredo so se v dopoldanskem času učenci udeležili pouka v tretjem in sedmem razredu. Ob sprostitev igrah so spoznavali delo v podaljšanem bivanju. Popoldne smo se udeležili zanimivih ustvar-

Slika 6: Vodnikov razglednik
Foto: Urška Repinc, 2023.

Skozi ves teden so se seznanjali z našim načinom dela v učilnicah in izven njih, spoznavali našo deželo, predvsem Bohinj in celotno Gorenjsko.

jalnih delavnic: barvanja pirhov, kvačkanja, ustvarjanja z lesom in kulinarčnih delavnic. Četrtek je bil namenjen krajem v Zgornji dolini, obisku Planšarskega muzeja, podružnične šole v Srednji vasi, popoldne pa smo imeli še plesno delavnico v Kulturnem domu v Stari Fužini. V petek smo v sklopu kulturnega programa spoznavali slovensko in hrvaško literaturo, kar je tudi del projekta Branje ne pozna meja/Čitanje ne poznaje granice. Skozi kviz smo ugotavljali, koliko novega smo se naučili o obeh partnerskih državah, ob slovesu smo peli, se družili ter se poslovili. Učenci in učitelji hrvaške šole so bili z obiskom šole zelo zadovoljni, nad Bohinjem so bili navdušeni. Nam je obisk pomenil obogatitev dejavnosti in prijetno druženje. Veliko aktivnosti je potekalo izven prostorov šole, tako smo k sodelovanju pritegnili tudi druge organizacije in ustanove v kraju – Turizem Bohinj, KS Stara Fužina, Občino Bohinj, Kulturno umetniško društvo Triglav Srednja vas, Knjižnico Antona Tomaža Linhart. Za pomoč in nasvete se jim zelo zahvaljujemo.

Uporaba znanja

Cilj mobilnosti hrvaških učencev in učiteljev v Sloveniji je bil pridobiti nova znanja in izkušnje s področja aktivnega pouka na prostem, duševnega zdravja in zdrave prehrane, fine motorike dela z rokami in učinkovite uporabe digitalne tehnologije. Udeleženci so po vrnitvi z mobilnosti na spletni strani svojega projekta objavili vse dejavnosti po dnevih, ki so jih izvajali v OŠ dr. Janeza Mencingerja. Na Google Photos je nastal album fotografij mobilnosti, posnetih je bilo več videov; Napisana so bila obvestila za lokalne in državne medije, učenci pa so svoje fotografije in opise zanimivih krajev v Sloveniji, ki so jih obiskali, objavljali na »Padletu«.

Cilj sodelovanja med obema šolama je bila izmenjava izkušenj in obogatitev z novimi znanji in veščinami ter prenos in širjenje znanja v njuni šolski skupnosti. Tako je hrvaška šola po mobilnosti z dijaki v Sloveniji izvedla več zanimivih delavnic s svojimi dijaki:

Delavnica »Čuječnost v naravi«, kjer so dijaki želeli spodbuditi vid in sluh ter biti prisotni v sedanjem trenutku z raziskovanjem in opazovanjem narave okoli sebe.

Digitalna delavnica »Učenje skozi igro-ustvarjalnost z digitalno tehnologijo«, kjer so učenci pri pouku računalništva oblikovali kreativne igre v spletnem orodju Wordwall o mobilnostnih aktivnostih v Sloveniji.

Delavnica »Poglobljeno branje s tehniko Storyline« je predstavila kombinacijo duševnega zdravja, umetnosti, ekologije in digitalne tehnologije. Delavnico je navdihnila zgodba o ekologiji, kjer so učenci uporabili znanje iz Slovenije iz delavnice na prostem, kjer so izdelovali kompozicije iz naravnih materialov.

Najpomembnejša aktivnost, izvedena po mobilnosti v Sloveniji, je povezana z zdravim načinom prehranjevanja. Z namenom ozaveščanja učencev o pomenu zdrave prehrane smo izdelali poskusni teden zdravega prehranjevanja in z evalvacijo pridobili povratne informacije učencev in staršev. Ta aktivnost je zahtevala priprave pri načrtovanju izbire, nabave živil in priprave obrokov, testiranja obrokov in ocenjevanja okusa ponujenih obrokov. Končna ocena je vsebovala trditve o prehranjevalnih navadah učencev in povezanosti te dejavnosti z

Slika 7: Mali vrt zelišč in zdravilnih rastlin v OŠ Jagode Truhelke, Osijek (Hrvaška)
Foto: Urška Repinc, 2023.

njihovim vsakdanjim življenjem ter preverjanje mnenj staršev o dejavnosti in njihovih pogledov na zdravo prehrano.

Pomemben projekt je bil tudi nastanek »Male šole zelišč in zdravilnih zelišč«.

Dejavnost je nastala iz novih izkušenj po mobilnosti v Sloveniji, kjer so učenci pridobili nova znanja in veščine o ekologiji in gojenju zelišč. Cilj tega projekta je bil ozaveščanje o pomenu aktivnega bivanja v naravi, izvajanje aktivnosti za razvoj fine motorike, razvijanje ekološke zavesti, pridobivanje novih znanj o avtohtonih rastlinskih kulturah zelišč in zdravilnih rastlin ter učenje razvojnega procesa gojenja takih rastlin. Namen te dejavnosti je tudi ozaveščanje o pomenu potrpežljivosti in skrbnosti pri negi rastlin ter razumevanje pomena povezanosti ekologije s preživetjem človeške vrste in živih bitij nasploh.

Zaključna aktivnost projekta Branje ne pozna meja

Na začetku šolskega leta smo se seznanili tudi z možnostjo sodelovanja pri mednarodnem projektu Branje ne pozna meja. Na pripravljalnem obisku smo se dogovorili, da bomo sodelovali tudi na ta način in zaključne dejavnosti uvrstili v teden obiska hrvaške šole v Bohinju.

Koordinatoriki projekta sta bili obe knjižničarki, ki sta dejavnost vodili z mentoricami učiteljicami, tako kot predvideva bralni projekt. V začetku šolskega leta so partnerske šole izbrale in brale hrvaške in slovenske pisatelje, tako je hrvaška šola preučevala in brala dela slovenske pisateljice Ele Peroci, zbirko zgodb Otroci, lahko noč, slovenska šola pa je izbrala delo Ivana Kušana, Domača naloga.

Poleg tega sta obe šoli raziskovali zgodovino, kulturo in znamenitosti svoje države ter pripravili predstavitev, ki sta jo predstavili na srečanju partnerskih šol v Bohinjski Bistrici 31. 3. 2023. Tam so predstavili dela, ki sta jih brali obe šoli, učenci hrvaške šole pa so zelo ustvarjalno dramatizirali Muco Copatarico v slovenskem jeziku. Tako so na ustvarjalen, domiseln, zanimiv in izviren način pokazali, da branje res ne pozna meja. Na koncu je bil v spletnem orodju Kahoot organiziran kviz znanja, kjer so učenci v mešanih skupinah odgovarjali na vprašanja o izbranem pisatelju, o velikanih, po katerih se imenujejo partnerske šole, ter o različnih značilnostih in posebnostih Hrvaške in Slovenije.

Slika 8: Zaključno srečanje partnerskih šol mednarodnega projekta »Čitanje ne poznaje granice/ Branje ne pozna meja« na OŠ dr. Janeza Mencingerja
Foto: Urška Repinc in Irena Bando, 2023.

Nadaljevanje sodelovanja

Slovenska šola dr. Janeza Mencingerja in Osnovna šola Jagode Truhelke sta partnerici v projektu eTwinning Igrajmo se glagolico3, ki se izvaja v letu 2023/2024.

V projektu sodeluje približno 10 šol iz Hrvaške in tujine s skupno približno 100 udeleženci. Šole imajo skupne dejavnosti, ki jih navdihuje glagolica, izmenjujejo izkušnje in se osredotočajo na kreativno reševanje problemov. Ob zaključku projekta se ustvari e-knjiga s predstavljenimi aktivnostmi in deli učencev vseh partnerskih šol. Cilj projekta je popularizacija glagoljaške kulturne dediščine z ozavešča-

Slika 9: Logotip mednarodnega projekta eTwinning Igrajmo se glagoljicom 3, v katerem sodelujeta obe partnerski šoli
Vir: eTwinning projekt Igrajmo se glagoljicom 3.

njem o pomenu kulturne in narodne identitete ter povezanosti slovanskih narodov. V izobraževalnem smislu je cilj spodbujati branje, raziskovanje, kritično mišljenje, razvoj ustvarjalnosti in uporabo digitalne tehnologije.

Tudi v tem šolskem letu nadaljujemo s projektom Branje ne pozna meja. Bohinjski učenci spoznavajo dela Sanje Pilič, učenci v Osijeku pa berejo literaturo Dese Muck.

Sklep

Koordinatorici projektov obeh šol pri vodenju in koordiniranju dejavnosti projektov Erasmus+ se trudita predvsem izboljševati bralno in informacijsko pismenost. To se kaže na različne načine. Branje je bilo v ospredju pri opazovanju ur pouka (job shadowing) in drugih dejavnosti na šoli, kot so projekti, v katere so vključene različne skupine učencev. Pomemben je vidik priprav na različne aktivnosti znotraj posameznih mobilnosti. Veliko je poizvedovalnih aktivnosti, potrebnih za uspešno delo. Potrebno se je poučiti o kraju obiska, o značil-

nostih šole. Zbirali smo informacije s pomočjo različnih virov in sodelovali ter tako pripravili gradiva, s katerimi smo oblikovali program. Na ta način se učimo sodelovati med sabo, spoznavamo veščine drug drugega in jih vključujemo v skupno delo. Veselimo se poznanstev in prijateljstev, ki se krepijo iz projekta v projekt in včasih ostajajo tudi po zaključenih dejavnostih.

V izobraževalnem smislu je cilj spodbujati branje, raziskovanje, kritično mišljenje, razvoj ustvarjalnosti in uporabo digitalne tehnologije.

Viri in literatura

- Chu, S. in dr. (2008). Grade 4 Students' Development of Research Skills Through Inquiry-Based Learning Projects. *School Libraries Worldwide*, 14(1), 10–37.
- Ferbežar, I. (2001). Kurikularni model obogatene triade J. S. Renzullija. *Pedagoška obzorja*, 16(1), 46–52.
- Grosman, M. (2006). *Razsežnosti branja*. Karantanija.
- Kennedy, D. (2015). *Pisanje in uporaba učnih izidov: praktični vodnik*. CMEPIUS; Univerza v Mariboru.
- Markelj Jensko, L. (26. 2. 2024). eTwinning projekt Igrajmo se glagoljicom 3. <https://www.osbohinj.si/2024/02/26/etwinning-projekt-igraymo-se-glagoljicom-3/>
- Novljan, S. (2008). Pogled na bibliopedagoško dejavnost. *Šolska knjižnica*, 18(1-2), 4–9.

Dr. Urška Repinc, dr. bibl., zaposlena na Osnovni šoli dr. Janeza Mencingerja Bohinjska Bistrica.
Naslov: Osnovna šola dr. Janeza Mencingerja Bohinjska Bistrica, Savska 10, 4264 Bohinjska Bistrica
E-naslov: urska.repinc@osbohinj.si

Dr. Irena Bando, dr. informacijske znanosti, knjižničarstvo, zaposlena na Osnovni šoli Jagode Truhelke Osijek.
Naslov: Osnovna šola Jagode Truhelke Osijek, Crkvena 23, 31000 Osijek
E-naslov: irena.bando@gmail.com

Posvetovanje sekcij ZBDS 2023

V času od 20. do 22. septembra 2023 je v prostorih IZUM-a potekalo posvetovanje sekcij ZBDS 2023 z naslovom Proaktivno delovanje knjižnic (2): uspehi, izkušnje in dileme v praksi. Če je bila za delodajalce tridnevna odsotnost preveč, je bilo posvetovanje mogoče spremljati tudi prek spleta.

V letošnjem letu smo bili šolski knjižničarji res polno zastopani in smo uspešno zastopali šolske knjižnice. Katja Brezovnik (OŠ Vransko Tabor) in Katarina Jesih Šterbenc (Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana) sta naše vrste zastopali na dveh različnih okroglih mizah: Soba pobega in Družbeni mediji v službi knjižnic, kjer so ju ob bok postavili knjižničarjem iz drugih knjižnic.

Šolske knjižničarke iz različnih koncev Slovenije so se s svojimi predstavitvami predstavile tudi v delu z naslovom Proaktivnost za male. S svojimi deli so se predstavile: Andreja Urbanec, OŠ Orehek Kranj; Merkator ni najboljši sosed. Najboljši

sosed je knjižničarka; mag. Mateja Drnovšek Zvonar, Osnovna šola Polje; Z branjem nad težave v šoli; Irma Krečič Slejko, Osnovna šola Dobravlje; Ure knjižnično informacijskih znanj (KIZ) kot vez med učenci in knjigami ter Leonida Babič, Osnovna šola Starše: Naj branje ne pozna meja. Ob koncu tega dela je potekala tudi razprava med njimi in tudi preostalimi knjižničarji.

Imeli pa smo tudi povsem svojo okroglo mizo Proaktivne knjižnice v vzgoji in izobraževanju, kjer so svoje delo predstavljale kolegice: Branka Lah, Nataša Markič, Damijana Medved, Tina Mlakar, Tatjana Vučko, Barbara Tušek in Petra Žunko. Okroglo mizo pa je vodila še ena naša kolegica Andreja Urbanec.

Šolske knjižnice so bile na letošnjem posvetovanju dobro in kakovostno zastopane. Tudi drugi so lahko videli, kako veliko stvari počnemo. Želim si, da bomo tako močno zastopani tudi na naslednjem posvetovanju ZBDS, saj je res še veliko zgodb, ki bi se jih splačalo predstaviti.

Katarina Marin Hribar in Andreja Nagode Burger, Osnovna šola Komenda Moste

75. Frankfurtski knjižni sejem

V četrtek, 19. 10. 2023, sva se knjižničarka Andreja in učiteljica Katarina z OŠ Komenda Moste z Društvom Bralna značka Slovenije – ZPMS odpeljali na štiridnevno strokovno potepanje po Nemčiji. Najprej smo se ustavili v Münchnu v Internationale Jugendbibliothek, International Youth Library, ki je največja mednarodna mladinska knjižnica na svetu. Po drugi svetovni vojni je judovska pisateljica otroških knjig in novinarka Jella Lepman v vili v središču Münchna ustanovila knjižnico otroške in mladinske literature. Želela je namreč pomagati v vojni travmatiziranim otrokom in mladostnikom. Obiskovalcev ni premamila s čokolado in žvečilnimi gumiji, ampak s hrano za njihove misli. Mednarodne založbe je prosila za knjižne donacije in tako zbrala 4000 otroških knjig iz 14 držav. Julija 1946 so bile razstavljene v münchenskem umetnostnem muzeju na »Mednarodni razstavi mladinske književnosti«. Ob tej razstavi se je porodila ideja o

ustanovitvi Mednarodne mladinske knjižnice, ki je za otroke in mladostnike povojnega časa kmalu postala nekakšna oaza duševne in duhovne svobode. Tu so lahko brali tuje knjige, ki so še vedno prihajale kot donacije z vsega sveta, se pogovarjali o novostih v knjižnih klubih, Ferdinand Steidle.

Zaposleni so posebej za nas pripravili prijeten ogled, na katerem nam je bilo v veselje tudi odkrivanje del slovenskih avtorjev na knjižnih policah.

Pot smo nadaljevali proti Frankfurtu, kjer nas je že pričakoval **75. Frankfurter Buchmesse**. Letos je imela Slovenija na njem prav posebno vlogo. Bila je namreč častna gostja, ki je na svojih stojnicah in v slovenskem paviljonu ponosno razstavljala mnoga dela slovenskih avtorjev. Za slogan so izbrali pomenljivo besedno zvezo SA-TOVJE BESED, v okviru katerega se je zvrstilo več

kot 250 dogodkov na sejmu in tudi zunaj njega. Gostje na dogodkih so bili slovenski avtorji, ki so v zanimivih pogovorih z nemškimi moderatorji predstavili svoja dela in slovensko književnost. Če naštejemo samo tiste, ki smo jim lahko prisluhnili v času našega obiska: Drago Jančar, Ana Marwan, Aleksander Čeferin, Žiga X Gombač, Miha Mazzini, Miha Kovač, Ana Pepelnik, Maja Haderlap, Maja Kastelic, Boris A. Novak, Stanka Hrstelj, Barbara Korun, Cvetka Lipuš, Brane Mozetič, Gregor Podlogar, Uroš Prah.

Knjižni sejem bil je živahen, pisan, bogat, ogromen ... Tjaša Urankar z Javne agencije za knjigo RS nas je prijazno pospremila do stojnice JAK-a, kjer so nas pričakale razstavljene knjige slovenskih avtorjev, ilustracije slovenskih ilustratorjev in zanimivo promocijsko gradivo. Tudi njihova direktorica Katja Stergar si je vzela čas za našo skupino in nam razkazala slovenski paviljon. Ponosni smo opazovali, kaj vse lahko pokažemo Slovenci – toliko lepih knjig, čudovitih ilustracij in zanimivih dogodkov

z avtorji. Obiskovalci so z zanimanjem obiskovali slovenske stojnice, dogodke s slovenskimi avtorji in okušali slovenske kulinarične dobrote.

Zvečer sva obiskali literarni dogodek, na katerem je bila predstavljena novoizdana nemško-slovenska antologija sodobnih pesmi. Slovenska poezija je v slovenščini in nemščini ob glasbeni spremeljavi Tomaža Groma napolnila Romanfabrik. Slovenci upravičeno veljamo za narod pesnikov.

Obiskali sva seveda tudi staro mestno jedro Frankfurta, se sprehodili po bregu reke Majne, se posladkali z slavnim jabolčnim zavitkom z vaniljevo kremo in odžejali z jabolčnikom, še celo s frankfurtskim znamenitim velotaksijem sva se zapeljali.

Nad obiskom knjižnega sejma v Frankfurtu in nad gostovanjem Slovenije na njem sva navdušeni. Veseli sva, da sva ga obiskali z Društvom Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki sva mu hvaležni za odlično organizirano strokovno izpopolnjevanje.

Tadeja Česen Šink, Osnovna šola Naklo

Izobraževalni dan Društva bibliotekarjev Gorenjske: Kjer so pravljice doma

Slika 1: Mag. Breda Podbrežnik Vukmir
Foto: Vesna Petek, 2024.

V soboto, 20. januarja 2024, je Društvo bibliotekarjev Gorenjske (DBG) pripravilo 5. izobraževalni dan z naslovom Kjer so pravljice doma. Izobraževanje, ki ga je bilo mogoče spremljati tudi na daljavo, se je odvijalo v prečudovitem ambientu in prelepi zimski kulisi v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani. Letošnji izobraževalni dan

je potekal v sodelovanju z Občinsko knjižnico Jesenice in Gornjesavskim muzejem Jesenice, pod katerega okrilje spada Slovenski planinski muzej v Mojstrani. Rdeča nit izobraževanja so bile pravljice in njihovo pripovedovanje. V povezavi z rdečo nitjo je bila izbrana tudi lokacija, saj smo se družili pod vrhovi Julijcev, kjer se je rodil tudi avtor nabritega Kekca, Josip Vandot. Letos namreč obeležujemo 140. obletnico njegovega rojstva in 80. obletnico njegove smrti.

Vse zbrane je najprej pozdravila predsednica društva Maja Lesar, ki je predstavila vsebino izobraževanja. V nadaljevanju sta nas pozdravila predstavnika vodstev obeh soorganizatorjev, direktorica Občinske knjižnice Jesenice Veronika Osredkar in vodja Slovenskega planinskega muzeja Matjaž Podlipnik.

Izobraževanje je bilo razdeljeno na tri sklope. Najprej sta spregovorili dve pripovedovalki, v drugem sklopu sta nastopili raziskovalka in kustodinja, v tretjem sklopu pa smo predstavili primere dobrih praks iz šolskih in splošnih knjižnic.

Prva predavateljica je bila direktorica Knjižnice Franceta Balantiča Kamnik, **mag. Breda Podbrežnik Vukmir**, ki nas je »ogrela« za pripovedovanje ljudskih pravljic. Je zbirateljica ljudskih pripovedi in snovalka Križnikovega pripovedovalskega festivala. O pripovedovanju in pripravi nanj je spregovorila v prispevku z naslovom Od branja do pripovedovanja: kratek vpogled v umetnost pripovedovanja.

Kot druga je o pravljicah spregovorila avtorica in pripovedovalka **mag. Špela Frlic**, ki je pet let vodila otroški program Vodnikove domačije Šiška, sedem let pa je bila programska vodja Pripovedovalskega festivala. Njen pisateljski prvenec Bleščivka je prejel nagrado večernica 2023. Spoznali smo njen projekt Pravljčni studio, v katerem se otroci učijo in urijo v pripovedovanju. Predstavila nam je tudi pripomočke za pripovedovanje, in sicer pravljčni zemljevid in pripovedovalske kocke.

Naslednja predavateljica je bila **doc. dr. Barbara Ivančič Kutin**, raziskovalka slovstvene folklorne na Inštitutu za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU in predavateljica predmeta slovstvena folkloristika na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Predstavila nam je raziskavo o poznavanju lokalnega pripovednega izročila med osnovnošolci in zvočni didaktični pripomoček, ki je s sistematično rabo pripomogel k izboljšanju rezultata med učenci OŠ Bovec. Prispevek je naslovlila Lokalne folklorne pripovedi na mestu samem.

V nadaljevanju smo se v prispevku s **Špelo Smolej Milat**, kustodinja za etnologijo v Gornjesavskem muzeju na enoti Jesenice, spraševali, koliko je stara teta Pehta. Predstavila nam je lik tete Pehte, ki ga verjetno najbolj poznamo iz Vandotovega Kekca. Teta Pehta je prisotna v ljudskih pripovedih že pred Kekcem, saj jo omenjata Mirko Kunčič v Triglavskih pravljicah in tudi ljudski pripovedovalec iz Kranjske Gore Peter Jakelj - Smerinjekov.

Slika 2: Mag. Špela Frlic predstavi Pravljčni studio.
Foto: Vesna Petek, 2024.

V zadnjem delu pa so sledili štirje primeri dobrih praks iz šolskih in splošnih knjižnic. Šolska knjižničarka **Tadeja Česen Šink** z OŠ Naklo je predstavila Pravljčno hiško. Pravljčna hiška zaživi v decembru, ko šolsko knjižnico delno zagradijo in nastane nov prostor za pripovedovanje pravljic in ustvarjanje učencev v okviru knjižničnega informacijskega znanja. Predstavila je izbor pravljic in aktivnosti učencev. Šolska knjižničarka **Andreja Urbanec** z OŠ Orehek Kranj je predstavila prispevek o medpredmetnem povezovanju šolske knjižnice in slovenščine v 6. razredu z naslovom S pravljico jo mahnem v svet. Predstavila je skupno načrtovanje medpredmetnega povezovanja na primeru spoznavanja svetovnih pravljic. Knjižničar **Jure Bohinec** iz Mestne knjižnice Kranj se kot mladinski knjižničar že 15 let ukvarja s pripovedovanjem pravljic otrokom in odraslim. Predstavil nam je projekt Pravljčni večeri za odrasle, v katerem aktivno kot pripovedovalec sodeluje od leta 2018. Knjižničarka **Silva Kos** iz Knjižnice Antona Tomaža Linharta Radovljica pa je za konec predstavila družinski pravljčni pohod. Kot že naslov pove, je predstavila izvedbo pohoda za družine, v katerem so se odpravili v gozd, se ustavili ob ruševinah bližnjega gradu in prisluhnili pravljicam.

Izobraževanje je bilo zanimivo, domov smo odšli bogatejši za nove ideje in izkušnje, končalo pa se je s presenečenjem za udeležence, ki smo bili prisotni v živo. Sledil je pravljčni posladek, in sicer uprizoritev prizorov iz Triglavskih pravljic avtorja Mirka Kunčiča iz Mojstrane, ki jih v naravi uprizarja Marsel Gomboc s soigralci. Za nas so jih uprizorili v muzeju.

Za konec naj omenimo še to, da je imelo izobraževanje tudi dobrodelni namen. V društvu smo se odločili pomagati krajevni knjižnici Poljane nad Škofjo Loko, ki je bila prizadeta v lanskih avgustovskih poplavih. Zato smo udeleženci namesto kotizacije prinesli slikanico.

Slika 3: Skupinska slika
Foto: Vesna Petek, 2024.

Kartice Beri in pripoveduj

Udeleženci konference učiteljic in učiteljev razrednega pouka, ki je bila 19. 3. v Laškem, so kot gradivo prejeli kartice Beri in pripoveduj. To je odličen pripomoček za delo v razredu z učenci, za spodbujanje branja, pripovedovanja, širjenja besedišča in za sodelovalno učenje.

Za šolske knjižničarje pa je idealen pripomoček za izvedbo ur KlZ-a za področje spodbujanje branja, sploh ko je zelo malo časa za pripravo – v primeru nadomeščanja učiteljev v razredu.

Kartice in navodila za uporabo so na voljo (brezplačno) na spletni strani ZRSŠ v Digitalni bralnici.

QR-koda za kartice:

Navodila:

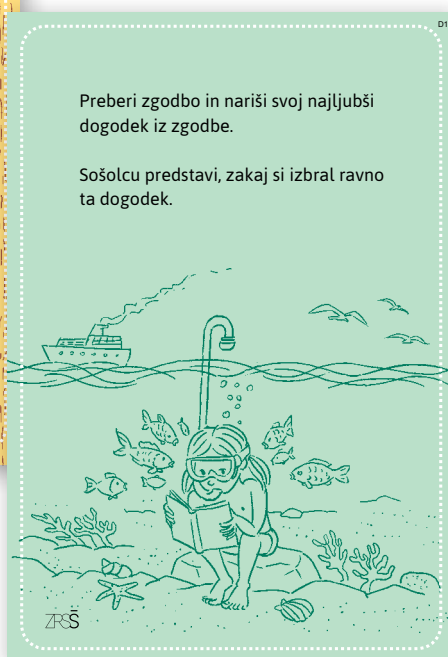
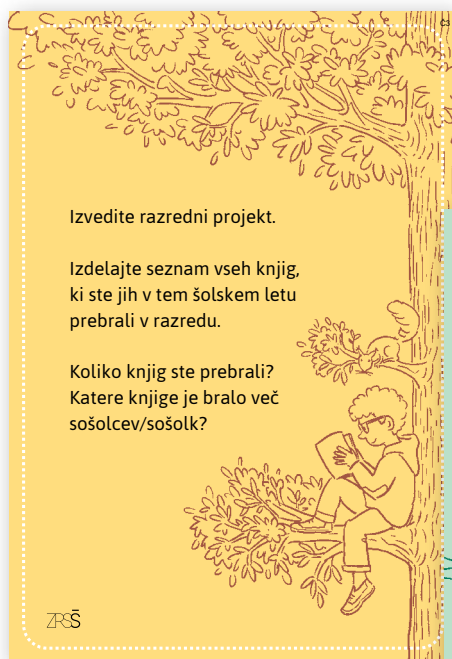
V zbirki Beri in pripoveduj so se avtorji osredotočili na učinkovite strategije za spodbujanje bralne pismenosti in razumevanja besedila – skupno branje. Namen skupnega branja je v aktivnem branju vključenih. Skupno branje poteka v dialogu o prebranem, s postavljanjem vprašanj, z izražanjem in doživljanjem čustev o pomenih in zapletih ...

Skupno branje predstavlja ključni del bralnega procesa, ki omogoča aktivno vključevanje vseh udeležencev. Ta pristop k branju ne le spodbuja razumevanje prebranega, temveč tudi razvija kritično mišljenje, ustvarjalnost in empatijo.

Skupno branje je več kot le dejanje prebiranja besedila. Gre za dinamičen proces, ki poteka v dialogu med udeleženci, v našem primeru učenci. Med branjem in po njem se vzpostavi interakcija, ki vključuje postavljanje vprašanj, izražanje čustev, razpravljanje o pomembnih temah in razlaganje zapletenosti besedila. Ta dialog omogoča globlje razumevanje vsebine ter spodbuja aktivno sodelovanje vseh udeležencev.

Pomembno je tudi poudariti, da skupno branje ni omejeno na določene vrste besedil. Lahko se nanaša na branje književnih besedil (pesmi, pravljic ...), strokovnih člankov, novic in še več. Ključno je, da besedilo spodbuja razmišljanje in razpravo ter omogoča razvoj bralnih veščin in širjenje besedišča.

Pri skupnem branju je ključnega pomena, da se pogovor osredotoči na kakovostna besedila, ki nudijo bogato besedišče in kompleksne teme. Raziskave kažejo, da imajo takšna besedila za tretjino bolj raznoliko besedišče kot spontani govor, kar udeležencem omogoča raziskovanje novih besed in izrazov ter bogati njihov jezikovni repertoar.

Knjižni božični škrat

Na Gimnaziji Moste smo decembra pripravili prelepo vzdušje in tudi šolska knjižnica ni zaostajala. Iz knjig smo zgradili božična drevesca in pripravili bralne pakete presenečenja. Pri tem smo se zgledovali po splošnih knjižnicah, kjer so tovrstni bralni paketi že znani, vendar smo jih naredili bolj skrivnostne, tako da uporabnik ob izbiri paketa ne ve, kaj si bo izposodil. Pakete smo označili za mlade bralce (manjši paketi, mladinski romani) in za zahtevnejše bralce (debelejši paketi z lepovedjem za odrasle). Lično smo jih zavili in dodali sporočilo božičnega škrate, ki je pripravil bralna presenečenja. Pri zavijanju smo ravnali trajnostno, saj smo ponovno uporabili čisto embalažo, v kateri dijaki prejmejo malico. V prostor smo dodali še lučke za pridih magičnosti in sveže pečene piškote, ki jih je v kuhinji pripravila sodelavka skupaj z dijaki. Upajmo, da je knjižnica s tem pridobila nove bralce, saj so se nekateri pojavili prvič in si z navdušenjem izposojali darilne bralne pakete. Ali bodo ti »škratovi bralci« postali uporabniki knjižnice, bomo ugotovili po novem letu.

ISKRICA

Nevenka Dragovan Makovec, Srednja šola Črnomelj

Novoletna čestitka z umetno inteligenco

Slikico je generirala generativna umetna inteligenca DALL-E3. Na moj bistveno krajši ukaz, ki je vseboval osnovni opis scene (pogled iz knjižnice skozi okno), vzdušja in stil Klimta, je najprej ChatGPT pripravil optimalen ukaz, ki se je glasil: »With DALL-E3 create picture of a serene winter landscape as seen through a library window, reflecting the joy, peace, and love associated with the New Year. The scenery should be abundant with gently falling snowflakes, covering the ground and trees in a soft white blanket. The picture should be composed in the style of Gustav Klimt. The viewpoint should be from inside the library, allowing the viewer to feel immersed in a cozy, warm environment while gazing out at the peaceful, snowy scene outside. The composition should balance the warmth of the library interior with the crisp, cool beauty of the winter landscape, harmoniously blending the two to create an atmosphere of festive celebration and natural elegance.«

ISSN 0353-8958

9 770353 895004

ZRSS ZAVOD
REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA ŠOLSTVO

ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO
Poljanska cesta 28
1000 Ljubljana
zalozba@zrss.si
www.zrss.si